

Årsrapport 2008

Fylkesmannen i Hedmark

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 3
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringar	Side 5
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 12
Kongehuset	Side 12
Miljøverndepartementet	Side 12
Landbruks- og matdepartementet	Side 19
Kunnskapsdepartementet	Side 33
Barne- og likestillingsdepartementet	Side 48
Justis- og politidepartementet	Side 54
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 60
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	Side 62
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 66
Statens Helsetilsyn	Side 85
Samferdselsdepartementet	Side 87
Utenriksdepartementet	Side 87
Kultur- og kirkedepartementet	Side 87
Fomyings- og administrasjonsdepartementet	Side 88

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket – generelt

Tilstanden i fylket

Årsrapporten gir ikke en fullstendig beskrivelse av tilstanden i Hedmark fylke. Dette er begrenset til de områdene hvor fylkesmannen har resultatansvar og fremgår av rapporteringen på de ulike fagområder.

En av de største utfordringen fylket står ovenfor er den økonomiske situasjonen i kommunene. Det opereres med knapp driftsbalanse, og det er få reserver i budsjettene til å møte uforutsette utfordringer. Den økonomiske handlefriheten er begrenset. Det er pr i dag fire ROBEK-kommuner i Hedmark, hvorav noen er i svært presset økonomisk situasjon. De fleste kommuner i fylket har lave korrigerede frie inntekter. Gjennomsnittlig utgjør disse inntektene i fylket 94% av landsgjennomsnittet (2007). Signaler Fylkesmannen har mottatt vedr regnskapet for 2008, tyder på at flere kommuner kan komme til å gjøre opp dette med underskudd.

Tilstanden i embetet

Organisasjon

Fylkesmannen i Hedmark har i 2008 vært organisert i 6 avdelinger pluss stabsfunksjon. Avdelingene er : Beredskaps- og administrasjonsavdelingen, Komunalavdelingen, Miljøvern avdelingen, Landbruksavdelingen, Oppvekst og utdanningsavdelingen og Sosial- og helseavdelingen. Sosial- og helseavdelingen er inndelt i en sosialseksjon og en helseseksjon. De andre avdelingene har såkalt "flat" struktur. Det er i 2008 etablert et tverrfaglig prosjekt for arbeidet med klima.

Stillinger

Antall årsverk ved embetet har utviklet seg slik:

Avdeling:	Pr. 31.12.05	Pr. 31.12.06	Pr. 31.12.07	Pr. 31.12.08
Ledelse / stab	7,0	8,0	8,0	8,0
Beredskap og administrasjon	17,5	16,5	16,0	17,0
Kommunal	8,0	8,0	8,0	7,3
Landbruk	30,4	29,0	25,8	26,3
Miljøvern	15,5	15,8	16,6	16,6
Oppvekst- og utdanning	11,8	9,8	10,8	10,8
Sosial- og helse	20,5	20,6	21,7	24,6
Sum	110,2	107,7	106,9	110,7

Antall ansatte pr. 31.12.08 utgjør 110,7 årsverk, som er en økning på 3,8 årsverk fra forrige år. I årsverkene inngår alle faste ansatte og lengre engasjementer uavhengig av finansiering. I tillegg kommer 2 lærlinger.

Embetet har styrket bemanningen maksimalt i forhold til tildelte ressurser. Bemanningen har over tid i hovedsak blitt styrket innenfor sosial- og helseområdet. Allikevel vil embetet ha store utfordringer innenfor dette området i forhold til full måloppnåelse. Innenfor de andre områdene er det en bedre balanse mellom bemanning og oppgaver.

Embetet har stabil bemanning med høy kompetanse i forhold til oppgavene. Det er god søkning til ledige stillinger.

Økonomi

Regnskapsresultatet for 2008 viste et merforbruk på kr 925 000, som gir et akkumulert mindreforbruk på kr 1 192 000. Embetet utnytter aktivt fagsystemene på økonomiområdet, og benytter Contempus også i tilskuddforvaltningen fullt ut. Vi har god oversikt og styring over embetets økonomiske situasjon gjennom året.

1.2 Rapportering på ressursbruk

1.2.1 Embetet som helhet

Departement	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.		1510 Fagdep.	
Kongehuset	9		9	0
Fornyings- og administrasjonsdepartementet	2		2	0
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	137	40	137	40
Barne- og likestillingsdepartementet	182		182	0
Helse- og omsorgsdepartementet	241	122	241	122
Statens Helsetilsyn	267	0	267	0
Justis- og politidepartementet	205		205	0
Kommunal- og regionaldepartementet	135		135	0
Kultur- og kirkedepartementet	5		5	0
Kunnskapsdepartementet	350	85	350	85
Landbruks- og matdepartementet	1000	112	1000	112
Utenriksdepartementet	3		3	0
Samferdselsdepartementet	4		4	0
Miljøverndepartementet	788	40	788	40
Administrasjon	816		816	0
Embetsledelse	90		90	0
Sum:	4234	399	4234	399

1.2.2 Det administrative området

Område	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.		1510 Fagdep.	
Embetsledelse (FM og ass. FM)	90		90	0
Administrativ ledelse (adm sjef el. tilsvarende)	22		22	0
Arkiv	202		202	0
Regnskap og lønn	124		124	0
Personal	57		57	0
IKT	202		202	0
Informasjon	60		60	0
Ekspedisjon/forværelse	14		14	0
Statens hus (vaktmester, kantinge, sentralbord, renhold mm)	90		90	0
Landsdekkende oppgaver på administrativt område	45		45	0
Sum:	906	0	906	0

1.3 Andre forhold

Saksbehandlingstid og rettssikkerhet

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for klagesaker etter plan- og bygningsloven går stadig nedover, jf. rapporteringen under pkt. 2.4. På de aller fleste områder klarer vi å oppfylle de krav som gjelder for gjennomsnittlig saksbehandlingstid. Vi har prioritert å holde særlig kort saksbehandlingstid for saker etter offentlighetsloven, søknader om fri rettshjelp og apostillesaker.

Fylkesmannen har holdt innlegg på og ellers arrangert flere samlinger for kommunene om saksbehandlingen på ulike rettsområder. Det gjelder både første-instansbehandlingen og klagesaksbehandlingen.

Vi deltar i det faglige nettverket på plan- og bygningsloven, kommunalrett og forvaltningsrett som er etablert mellom embedene i Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal og Oppland og Hedmark. Ett av formålene med nettverket er å arbeide for lik saksbehandling mellom embedene.

Elektronisk forvaltning

Saks- og arkivsystem

Overgang til elektroniske personalmapper startet opp høsten 2008. Ny versjon (2.1.11) av ePhorte er installert. Det var vært noen utfordringer, bl.a. for separasjons- og skilsmisssaker. Sep/skil som fagsystem har utgått og ePhorte benyttes nå i sin helhet til dette saksområdet. E-post blir eksportert fra Outlook til ePhorte. Utgående og interne dokumenter produsert i ePhorte blir konvertert til PDF.

Rettshjelpprosjektet

Importsentralen for fritt rettsråd ble installert og tatt i bruk, og vi kom i gang med elektronisk utveksling med utvalgte advokater. Det har vært noe tekniske feil, så det har ikke fungert optimalt. Fakturering vil foregå elektronisk, og utskrift til økonomibilag vil opphøre. Nettadressen er <http://efylke.no>

Nettbasert informasjon

Embetet har drevet intern opplæring i bruk av trippelnett gjennom hele året. Internett www.fylkesmannen.no/hedmark er den viktigste kanalen for formidling av informasjon til publikum og presse. Embetet har gjennom året arbeidet systematisk og målbevisst med kvalitetsheving av nettpublisering. Dette har resultert i at vi fikk 5 stjerner på kvalitetsvurderinga til Norge.no, noe vi er godt fornøyd med.

Informasjonssikkerhet

Embetet har revidert embetets instruks for informasjonssikkerhet.

Ledelse og personalpolitikk

Forvaltningsreformen

Fylkesmannen har holdt sine ansatte løpende orientert gjennom allmøter og samling med forvaltningsreformen som hovedtema.

Personalpolitikk

I 2008 har det fortsatt vært behov for omstillinger i embetet som følge av ubalanse mellom oppgaver og ressurser. Det er lagt stor vekt på å utvikle riktig kompetanse i forhold til fylkesmannens fremtidige resultatmål og ressurser, både gjennom interne omplasseringer, rekruttering av nye medarbeidere og kompetanseutvikling. Det har vært ført en aktiv lønnspolitikk for å sikre nødvendig kompetanse, og å ivareta likestillingsperspektivet.

Likestilling

For embetets interne aktivitet på likestillingsområdet vises til egen rapport på resultatområde 48.

Kart og stedfestet informasjon

Se resultatområde 98.5

FRI (Fylkesmennenes regionale informasjonsnett)

Se resultatområde 98.6

Anskaffelser

Embetets anskaffelsesrutine er oppdatert og eget innkjøpsforum med innkjøpsleder er etablert.

Lærlinger

Fylkesmannen har sammen med to andre virksomheter i Statens hus en lærlingeordning, og hadde i 2008 to lærlinger.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generelle samordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Generelt

Fylkesmannen har en løpende god kontakt og dialog med kommunene i fylket gjennom hele året. En slik kontinuerlig kontakt er avgjørende for å ha tilstrekkelig innsikt i de utfordringene kommunene står overfor. Etter siste kommunevalg foretok fylkesmannen en besøksrunde til alle kommunene i fylket. På disse møtene la kommuneledelsen frem sine utfordringer, og fylkesmannen orienterte om embetets oppgaver, og hva som er nasjonal politikk på ulike områder. Kommunenes økonomi var også en viktig del av samtalene.

Fylkesmannen gjennomførte også i 2008 det årlige møtet med alle ordførerne og rådmannsutvalget i fylket. Dette er en god arena for å få frem en klargjøring og forståelse for nasjonal politikk, og samtidig drøfte de utfordringer

kommunene i fylket står overfor fremover.

Omstillingsarbeid

Fylkesmannen satte av 8 mill kroner av skjønnsmidlene til omstillingsarbeid i kommunene i 2008. Det inkom søknader fra kommunene på til sammen rundt 30 mill kroner. Det er relativt stor omstillingsaktivitet i kommunene, og disse tilbakeholdte skjønnsmidlene hjelper kommunene til å komme i gang og gjennomføre nødvendige tiltak. Ved tildelingen av omstillingsmidler følger fylkesmannen de retningslinjer som er gitt fra departementet.

Den tyngste innsatsen med omstillingsarbeid måtte fylkesmannen legge inn i ROBEK-kommunen Eidskog i 2008. De andre ROBEK-kommunene begynner å få et mer balansert driftsnivå i forhold til inntektene. Noe av problemene ligger i å inndekke akkumulert underskudd. Selv om disse kommunene etter mange års innsats for å komme i økonomisk balanse har gjort store fremskritt, gjenstår det en del uløste problemer. For å få til gode helhetsløsninger skjer det et tverrfaglig samarbeid i embetet, samtidig som en er klar på de ulike rollene fylkesmannen har overfor kommunene.

Fylkesmannen vil også i 2009 sette av skjønnsmidler i samme omfang som i 2008 til kommunenes omstillingsarbeid. Med større midler til dette arbeidet ville vi kunne hjulpet flere kommuner til å ta et sterkere tak i omstillinger. På grunn av nedgang i folketallet og endring i alderssammensetningen kommer en del kommuner dårlig ut av inntektssystemet, selv om den siste endringen av systemet har bedret situasjonen noe for en del kommuner. Omstillingsarbeid vil like fullt være helt avgjørende for å make å opprettholde et forsvarlig tjenestetilbud til befolkningen.

Samordnet tilsyn

Fylkesmannen har i løpet av 2008 strukturert samordningen av tilsyn gjennom utarbeidelse av retningslinjer som grunnlag for å organisere samordningen med andre berørte statlige etater.

Regionrådene

Regionrådene benyttes til drøftinger og som informasjonskanal i den utstrekning det er hensiktsmessig.

Enhetsfylket

Forsøket med enhetsfylke er avviklet i Hedmark, men samarbeidsordningen mellom fylkeskommunen og fylkesmannen opprettholdes i samme form og omfang som under forsøket. Dette har ført til bedre ressursbruk og større samarbeid om utviklingsprosjekter og på enkelte områder i forvaltningsarbeidet, særlig på planområdet. I 2008 er det gjennomført en rekke viktige samarbeidsprosjekter innen næringsutvikling, GIS, utdanning, folkehelse, miljø og kommunal planlegging.

KOSTRA

Fylkesmannen har oppnevnt en egen arbeidsgruppe for å koordinere samarbeidet mellom avdelingene på dette område. Fylkesmannen savner en sentral samordning for å forenkle og effektivisere arbeidet med KOSTRA.

2.2 Velferd, helse og personleg tenesteyting

Fylkesmannen har på flere ulike måter bidratt til å forberede kommunene på de økte utfordringer i eldreomsorgen og øvrige kommunale omsorgstjenester. Dette er gjort både gjennom det direkte arbeidet med Omsorgsplan 2015, men også i øvrige møter med ansvarlige i kommunene. Fylkesmannen har i 2007/2008 gjennomført møter med alle rådmenn/formannskap i fylkets 22 kommuner hvor disse spørsmålene har vært ett av temaene. Vi har også arrangert møte for kommunenes ledelse i begynnelsen av 2008 hvor de ulike politiske prioriterte områder på sosial- og helsefeltet ble presentert. Kommunene er oppfordret til å utarbeide omsorgsplaner for å ivareta de ulike behovene til mange forskjellige brukergrupper. Gjennom oppfølging av tilsyn i kommunene har vi også vært i dialog med flere kommuner for å bidra til bedre kvalitet og økt kompetanse i tjenestene. Gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse, opptrappingsplanen for rusfeltet, boligsosialt arbeid og arbeidet med tjenester til funksjonshemmede er det også satt fokus på de ulike utfordringene kommunenes hjemmetjenester står overfor.

Samhandlingen mellom 1.- og 2.linjetjenesten har vi tatt opp både i kontakten med kommunene og spesialisthelsetjenesten. Det er etablert samarbeidsavtaler mellom Sykehuset Innlandet og alle kommuner i fylket. På flere områder er dette arbeidet videreført for å bedre kvalitet og innhold i samhandlingen. Det foregår det et omfattende arbeid for å legge til rette for bedre kommunikasjon og samhandling når det gjelder psykisk helse.

Det er gjennomført tilsyn med kommunale velferdstjenester slik det er lagt opp til i embetsoppdraget. Det er blant

annet gjennomført tilsyn i 6 kommuner med hvordan helse-, sosial- og barnevernstjenesten samarbeider om utsatte barn. Det ble funnet avvik fra myndighetskravene i alle disse kommunene, og særlig på barnevernsområdet er det grunn til bekymring over det tilbudet disse utsatte barna får. Det er imidlertid mange tilsyn som ikke er avsluttet, da både kommunene og helseforetaket ikke har rettet opp forhold som er i strid med gjeldende myndighetskrav. I 2008 gjennomførte vi ikke alle tilsyn på helseområdet, og saksbehandlingstiden for tilsynssaker på helseområdet var betydelig høyere enn forventet. På sosialområdet har vi hatt begrenset kapasitet til å gjennomføre stedlige tilsyn etter sosialtjenestelovens kapittel 4A.

Fylkesmannen har tett fulgt opp NAV-reformen i fylket, og bidratt inn i arbeidet med kvalifiseringsprogrammet. Det er gitt opplæring og informasjon om boligsosialt arbeid og gjeldsrådgivning og samordnet dette arbeidet med tiltakene i opptrappingsplanen for psykisk helse og rusomsorg. På alle disse feltene har vi et godt fungerende samarbeid med KS i fylket. I løpet av 2008 har vi tilsatt egen rusrådgiver, og samarbeidet med Øst-norsk kompetansesenter for rusmiddelspørsmål, de interkommunale rusfora og nettverket av rusmiddelkontakter i fylket er godt i gang.

Det er gjennomført 4 regionale to-dagers kurs om kapittel 4A i pasientrettighetsloven for både kommuner og helseforetak. Siktemålet har vært at kursdeltagerne skal gjennomføre opplæringstiltak i egen virksomhet. Det utarbeidede undervisningsmaterialet er godt mottatt.

Det er gjennomført kurs for helse/sosialpersonell og barnevernsansatte i tråd med forventningene i handlingsplanen mot kjønnslemlestelse. Kurset er avholdt i samarbeid med RVTS. Kartlegging av kompetansebehov i barnevernet er igangsatt.

Folkehelsearbeidet i fylket gjennomføres i et nært samarbeid med fylkeskommunen. Det regionale partnerskapet og partnerskapsavtaler med kommunene står sentralt. Vi har hatt egne ressursgrupper for ernæring og for tobakksforebygging. Dette arbeidet har blitt ivarettatt av fylkeskommunen i et samarbeid med kommunene, mens fylkesmannens innsats mer har konsentrert seg om å formidle nasjonal helsepolitikk og virke som faglig rådgiver.

Omsorgsplan 2015 har blitt fulgt opp på mange ulike områder i Hedmark. Det er etablert en sentral koordineringsgruppe med representanter fra fylkesmannen, KS, kommunene, Sykehuset Innlandet og fylkets eldreråd. Det er gjennomført flere konferanser for kommunene med temaer som demens, kvalitetsforbedring, kompetansestyrking mv. Programmet er utarbeidet i samråd med en referansegruppe fra kommunene, og det er også etablert et nettverk av kommunekontakter. Det er gitt omfattende rådgivning til kommunene, blant annet om behovet for kommunale omsorgsplaner. Flere kommuner er fulgt opp med bakgrunn i tilsynserfaringer og klagesaker med tanke på å bedre saksbehandling, dokumentasjon, kvaliteten i kartlegging (bl.a. IPLOS) og kompetansebehov. Kartleggingen av utbyggingsbehov for sykehjem og omsorgsboliger viser at behovet langt overstiger de rammer som er gitt til Husbanken.

På helse- og sosialfeltet har vi brukt omtrent halvparten av ressursene på tilsyns- og klagesaker, og halvparten på saker som knytter seg til Helsedirektoratets område. Vi legger stor vekt på å bruke erfaringene fra tilsyn i utviklingsarbeidet og kunnskapene fra handlingsplaner osv. inn i tilsynsarbeidet.

2.3 Oppvekst, barnehagar, utdanning og likestilling

Barnehage

Tverrfaglig samarbeid

Fylkesmannen har motivert kommunene til tverrfaglig samarbeid mellom tjenester og institusjoner som arbeider med barn og unge. I 2008 har mat og måltider i barnehagen vært et tema i folkehelsearbeidet på barnehagesektoren. Mattilsynet har bidratt med kompetanseheving av kommunene.

Full barnehagedekning

Regjeringens oversikt Barnehagekartet som ble presentert den 15. desember 2008 viser at det ved utgangen av 2008 er full barnehagedekning i Hedmark.

Kompetansetiltak

For å bidra til å opprettholde og videreutvikle kvaliteten i barnehagesektoren, er det gjennomført to tilsynskonferanser for kommunen som barnehagemyndighet. Kvalitetsarbeid i barnehagen har vært et integrert tema

i konferansene med presentasjon og erfaringsformidling fra gjennomførte prosjekter i kommunene/barnehagene.

Det er gitt kr 897.000 i støtte til kompetansetiltak. I alt 14 av 22 kommuner søkte om økonomisk støtte til kompetansetiltak. Alle kommunene fikk tildelt midler til prosjekter.

Tilsyn

Det er gjennomført seks tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet og det ble avdekket avvik i en av kommunene og avviket er lukket. Tilsynene har vært vellykket i betydningen av få avvik og gode dialoger.

Utdanning

Tilsyn

Ca 40 % av arbeidstiden på utdanningsområdet har blitt brukt på tilsynsarbeid. Alle tilsynsobjektene er valgt ut fra en risiko- og sårbarhetsanalyse. Det er gjennomført 10 dokumenttilsyn og 18 tilsyn etter systemrevisjonsmetoden inkl. de nasjonale tilsynene. Det nasjonale tilsynet er gjennomført i samsvar med retningslinjene og det ble gitt avvik ved samtlige tilsyn.

Kunnskapsløftet, nasjonale prøver og kompetanseutvikling

Oppgavene er utført i samsvar med oppdraget.

Likestilling

Det er signert kontrakt med Likestillingssentert i Hamar om gjennomføring av tiltak 3.7 i Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnskoleopplæring: Lokalt arbeid med likestilling i barnehagen. Det er satt i gang et arbeid for å utvikle det faglige og praktiske opplegget for en konferanse med likestillingstemaer våren 2009.

Barnevern

Fylkesmannen har i 2008 oppfylt kravene i lovverket om individrettet og systemrettet tilsyn i de 15 offentlige og private barnevernsinstitusjoner i Hedmark i samsvar med retningslinjene fra Barne- og likestillingsdepartementet. Det landsomfattende tilsynet med kommunale tjenester til utsatte barn og unge med behov for tjenester i barnevern-, helse- og sosiallovgivning er gjennomført i 6 kommuner. Det ble funnet avvik fra myndighetskrav i alle 6 kommuner. Gjennom rapporteringen fra det kommunale barnevernet er det avdekket både for lang behandlingstid i mange kommuner, og det rapporteres også om kapasitets- og kompetanseproblemer i barnevernet flere steder. Fylkesmannen har derfor planlagt tilsyn med det kommunale barnevernet også for 2009. Vi har også behandlet klagesaker på det kommunale barnevernet, og bidratt til omfattende veiledning og rådgivning i forhold til regelverk og innhold. Det er avholdt dagsmøter for kommunale barnevernledere. Det er grunn til bekymring over det kommunale barnevernet i mange kommuner. Det dreier seg om en tjeneste med stor betydning for særlig utsatte barn og unge, og det er en deltjeneste i kommunen som sliter med rekruttering av kompetent personell. Det er stor gjennomtrekk av personell i tjenesten mange steder, og barneverntjenesten i mange kommuner er så liten at den er svært sårbar.

2.4 Arealdisponering og byggesaker

Fylkesmannen har på vanlig måte formidlet nasjonal politikk og samordnet statlige interesser ved behandling av kommuneplaner, reguleringsplaner og dispensasjonssøknader. Fylkesmannen behandlet 452 høringssaker etter Plan- og bygningsloven i 2008, herav 267 uttalelser i plansaker (inkl. mindre vesentlige endringer) og 185 uttalelser til dispensasjonssaker. Landbruksavdelingen har koordineringsansvaret i embetet for uttalelser til plansaker, mens dispensasjonssakene koordineres av kommunalavdelingen. Oppgavene gjennomføres i et samarbeid mellom embetets ulike avdelinger. Det er i 2008 framlagt planer som berører viktige landbruks-, kulturvern- og miljøverninteresser; videreføring av firefelts E6 gjennom fylket, samordna plan for miljø, areal og transport (SMAT) på Hedmarken og fylkesdelplan for Vestmarka.

Fylkesmannen har deltatt i prosesser knyttet til utarbeidelse av regionale planer og veiledere, blant annet revidering SMAT-planen for Hamar-regionen. Hedmark har gjennom forsøk med enhetsfylke et utvidet samarbeid mellom fylkeskommunen og fylkesmannen innenfor behandling av kommuneplaner. Dette er videreført i 2008. Det ble i 2008 avgitt felles uttalelse til kommuneplanen for Kongsvinger. Samarbeidet vil bli videreført i 2009, og målet er at behandlingen av alle kommuneplaner skal samordnes mellom fylkesmannen og fylkeskommunen.

Fylkesmannen har overfor kommunene fulgt opp arbeidet med universell utforming. Det har fortsatt vært fokus på å fremme folkehelse og sikre gode oppvekst- og levekår blant annet ved å følge opp de rikspolitiske retningslinjene for barn- og unge.

Det er en politisk målsetting å halvere omdisponeringen av de mest verdifulle jordressursene innen 2010. Dette tilsvarer ca 300 daa dyrka mark per år i Hedmark. Det ble i 2008 omdisponert ca. 310 daa dyrka mark. Det vil si at vi i Hedmark har gode muligheter for å nå målet innen 2010 under forutsetning av at tallene fra KOSTRA er korrekte. Samtidig varierer avgang av dyrka mark mye fra år til år avhengig av hvilke tiltak som settes i gang. I Hedmark står avgang av dyrka mark til samferdselstiltak for en betydelig andel. Både ny E6 gjennom fylket, arbeidet med dobbeltspor på jernbanen, riksveg 2 gjennom Sør-Odal og riksveg 3/25 gjennom Løten går gjennom viktige jordbruksområder og beslaglegger mange dekar verdifull dyrka mark.

7 plansaker ble behandlet i fylkeslandbruksstyret og det ble fremmet innsigelse på landbruksfaglig grunnlag til 3 kommuneplaner og 2 reguleringsplaner. Fylkesmannen har i 2008 fremmet forslag til 2 innsigelser som ikke er ikke fulgt opp av fylkeslandbruksstyret, disse er oversendt SLF. Fylkesmannen fikk medhold i SLF i sine innsigelser. I etterkant er det kommet til enighet med kommunen om løsninger som kan aksepteres.

I forbindelse med Fylkesmannens veiledningsrolle og innspill til kommuneplaner blir det lagt stor vekt på å ivareta de nasjonale målene for jordvern og bevaring av kulturlandskap. Flere kommuner har fokus på å peke ut viktige jordbruks og kulturlandskapsområder, blant annet jobber noen kommuner med temaplaner for seterområdene i kommunen.

Det har over flere år vært gjennomført kartlegginger av verdifulle kulturlandskap i Hedmark. Det er gjennomført supplerende kartlegginger av verdifulle kulturlandskap både med fokus på biologisk mangfold og kulturminner og kulturmiljøer fra 2005 til 2008. Disse kartleggingene og klassifisering av områdene etter lokal, regional og nasjonal verdi er et viktig grunnlag for utviklingen av virkemidlene gjennom RMP og SMIL.

Fylkesmannen har hatt koordineringsansvaret for prosessen rundt "Utvalgte kulturlandskap" i Hedmark, og vi har jobbet nært sammen med både regionale myndigheter og lokale aktører gjennom prosessen så langt. 3 områder er foreslått og vi har etter tilbakemelding fra SLF, DN og RA arbeidet fram en områdeplan for ett av disse områdene.

Fylkesmannen har også i 2008 hatt fokus på forvaltningen av strandsoner og vassdrag i innlandet. Strandsoneprojekt Mjøsa er avsluttet i 2008. Dette var en del av programmet "Livskraftige kommuner" og ble gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom berørte kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn. For øvrig har Fylkesmannen ved behandling av planer og dispensasjonssøknader arbeidet for å ivareta allmennhetens interesser langs sjøer og vassdrag.

Villreinen er et statlig forvaltningsansvar og betydningen av å ivareta dens leveområder er forsterket gjennom [St.meld. nr. 21 \(2004-2005\)](#) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand og påfølgende tildelingsbrev. Hedmark har sammen med Oppland en fylkesdelplan for villrein i Rondane. Fylkesmannen deltar aktivt i oppfølgingen av denne gjennom et planråd som vurderer konkrete planer fra kommunene. Fylkesmannen har gjennom 2008 lagt stor innsats i arbeidet med oppdatering av kunnskapen om villreinens arealbruk i dette området som grunnlag for den igangsatte revisjonen av fylkesdelplanen med fastsetting av grenser for nasjonale villreinområder.

I arbeidet med revisjonen av fylkesdelplanen for miljø, areal og transport (SMAT) på Hedmarken har en økt fokuset på klimautfordringene og viktigheten av å finne fram til en arealdisponering som reduserer transportarbeidet og utslippet av klimagasser, jf også rikspolitiske retningslinjer for areal og transportplanlegging.

Fylkesmannen har prioritert det forebyggende samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet ved å være pådriver og veileder for oppdatering av risiko- og sårbarhetsanalyser, og ivaretagelse av samfunnssikkerhets- og beredskapshensyn i kommuneplanleggingen, hvor tilpasning til klimautfordringer har stått sentralt.

2.5 Landbruksbasert næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Skogbruket i Hedmark i 2008 viste solid aktivitet på alle områder. Tømmer-avvirkningen hadde en førstehandsverdi på 857 mill. kr, og kvantumet utgjorde 2.23 mill M3, tilnærmet gjennomsnittet de siste 10 årene. Totalt ble det investert 96 mill. kr i Hedmarkskogene gjennom skogfondordningen, noe som tilsvarte 2007 nivået, men betydelig høyere enn 2005 og 2006 (53 mill. kr). Nesten 60 % gikk til investeringer i etablering og stell av ny skog.

Avlingsnivået for jordbruket i Hedmark i 2008 var godt for både grovfor og åkervekstene. Jordbruksareal i drift holder seg stabilt på 1 058 000 daa. Antall foretak som søkte produksjonstilskudd var 3 821, en nedgang på 2 % fra 2007. Dyretallet har holdt seg stabilt siden 2000, men går noe ned i 2008 for storfe og sau.

Slaktekyllingproduksjonen har økt betydelig hvert år siden 2000. Antall husdyr på utmarksbeite er stabilt, 18 000

storfe, 115 000 sau og 2000 geiter. I 2008 hadde Hedmark 244 setre i drift. Hovedtrekket for jordbruket i Hedmark blir at produksjonen er stabil men utviklinga mot færre og større foretak fortsetter i samme takt.

Fylkeskommunen startet i 2008 opp det 3-årige prosjektet "Kommunen som førstelinjetjeneste i næringsutviklingsspørsmål". Fylkesmannen deltar sammen med Innovasjon Norge i prosjektgruppa. Det er gjennomført rullering av regionalt miljøprogram. I tillegg til den nasjonale evalueringen gjennomførte fylkesmannen en vurdering av regionalt miljøprogram med bla en spørreundersøkelse til kommune og næringsorganisasjoner. Gjennom rullering har programmet fått en tydeligere spissing og målretting og det er innført en ny ordning rettet mot skjøtsel av kulturminner. Styringsgruppa som har bestått av næringsorganisasjonene, en ordfører fra hver av fylkets regioner og miljø- og landbruksavdelingen hos fylkesmannen sluttet seg alle til de foreslåtte endringer. Det vises for øvrig til rapport 03/08 og 04/08 som er lagt ut på fylkesmannens hjemmesider under vignetten miljøprogram.

Fylkesmannen har felles handlingsplan med Oppland på området økologisk landbruk. Arbeidet er organisert gjennom fire faggrupper innen de utpekte innsatsområdene. Hedmark har 3 prosjekter på økoløft i kommunene, disse prosjektene bygger godt opp under satsingen i handlingsplanen. På slutten av 2008 startet arbeidet med rullering av handlingsplanen for økologisk landbruk opp. Videre har fylkesmannen på slutten av 2008 omprioritert ressurser slik at området vil bli styrket med i underkant av 0,5 årsverk i 2009.

Fylkesmannen har samarbeidet nært med Innovasjon Norge i forhold til "Inn på tunet". I 2008 har det særlig vært arbeidet med å etablere et fungerende nettverk mellom tilbydere innen dette området. Fylkesmannen deltar i regionalt partnerskap for reiseliv og har inngått en partnerskapsavtale med fylkeskommunen, Innovasjon Norge og Hedmark reiseliv i forhold til utvikling av reiselivet i Hedmark inklusive det landbruksbaserte småskala reiselivet. Fylkesmannen har i 2008 gjennomført en forstudie av omfang og behov for oppfølging/ veiledning i forhold til småskala og landbruksbasert reiseliv. På basis av forstudien ble det på slutten av 2008 startet opp et forprosjekt som skal se videre på behov og innretning av innsatsen mot denne gruppen. Fylkesmannen har bistått ulike aktører med råd og veiledning i forhold til utvikling av innlandsfisk.

Regional strategi for skog- og tresektoren i Hedmark og Oppland fylker 2008-2011 ble behandlet og vedtatt i felles fylkesting i juni 2008. Strategien er utarbeidet i samarbeid med næringene, og er eiet av fylkesmennene og fylkeskommune i de to fylkene. Strategien dekker hele verdikjeden og gir viktige føringer for innsats i form av kompetanse og virkemidler de nærmeste årene.

Bioenergi prosjekt "Grønn Varme fra Hedmarkskogen" ble avsluttet i 2008. Prosjektet har vært et felles initiativ fra Innovasjon Norge, fylkeskommunen og fylkesmannen. Fra januar 2009 blir deler av aktiviteten videreført i prosjektet "Grønn Varme i Landbruket" som retter seg mot all energi produksjon i regi av gårdsbruk.

Første år med forvaltning av virkemidlene rettet mot kommunale veterinærtjenester har foreløpt greit. Rammen som er stilt til disposisjon for ordningen kan være noe knapp for å sikre en god dekning i hele fylket.

Kontrollarbeidet er også dette året høyt prioritert på landbruksområdet. Det ble utarbeidet en plan for kontrollen som i hovedsak er gjennomført og viser at ressurser og kompetanse i kommunen er en utfordring. Samarbeidsløsninger mellom landbruksforetak skaper utfordringer i forvaltningen. Oppfølging av avvik avdekket ved kontrollen er svært arbeidskrevende.

Fylkesmannen har i 2008 fulgt opp arbeidet med gjennomføring av landsplanen for nasjonalparker og andre større verneområder. Verneforslag for Fulufjellet nasjonalpark og Sølen landskapsvernområde er oversendt til Direktoratet for naturforvaltning for behandling. Arbeidet med tematiske verneplaner er gjennomført i Hedmark, men det arbeides aktivt med utvidet skogvern. Samarbeidet med SNO er videreutviklet i tilknytning til forvaltning av verneområdene er videreutviklet.

Naturtypedata fra 16 kommuner og viltdata fra 14 kommuner er nå lagt inn i naturbase. Det er i 2008 gjennomført 2. generasjonskartlegging av biologisk mangfold i Nord-Odal, Grue og Åsnes kommuner. For øvrig søker en å ivareta hensynet til biologisk mangfold gjennom veiledning og aktiv deltakelse innenfor plan- og byggesaksbehandlingen og ved oppfølging av handlingsplaner for truede arter.

Det er en målsetting å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Fylkesmannen arbeider på flere felter for å følge opp denne målsettingen.

Rovviltforvaltningen er fulgt opp gjennom arbeidet som sekretariat for rovviltnemnda i region 5 og som egen myndighetsutøver i forbindelse med tilskuddsforvaltning, skadefelling, ettersøk, gjennomføring av kvote- og lisensfelling og erstatningsoppgjør. Arbeidet på dette forvaltningsområdet er svært ressurskrevende og skjer

gjennom et utstrakt samarbeid mellom miljøvern- og landbruksavdelingen. Det er på vanlig måte utarbeidet en egen rapport om arbeidet med forebyggende- og konfliktdempende tiltak for 2008.

Hedmark er del av vannregion Glomma/Indre Oslofjord. Fylkesmannen i Østfold er vannregionmyndighet og vi følger opp forventningene fra vannregionmyndigheten. Grensevassdragene Femund/Trysilvassdraget og Røgden er utpekt som eget vannområde for første planperiode. Det er etablert eget vannområdeutvalg for disse grensevassdragene. Fylkesmannen har i 2008 bistått vannregionmyndigheten med gjennomføringen av vannforvaltningsforskriften i Hedmark. Arbeidet har blant annet omfattet utarbeidelse av tiltaksanalyse, innspill til forvaltningsplan samt inndeling av Hedmark i vannområder.

Oppfølgingen av Regjeringens mål om å styrke tilsynet med prioriterte helse-og miljøfarlige kjemikalier og farlig avfall skjer forløpende. Fylkesmannen har i 2008 tatt del i de nasjonale aksjonene og innenfor vårt myndighetsområde følger vi opp industrivirksomheter, avløpsanlegg og avfallsanlegg gjennom egeninitiert tilsyn. Miljøgiftsaken i Mjøsa er gitt prioritet og for øvrig er avtalte oppdrag på forurensnings- og avfallssektoren fulgt opp.

Miljøstatus er oppgradert og det er gjennomført tiltak for å gjøre miljøstatus mer kjent i ungdomsskoler og videregående skoler.

2.6 Samfunnstryggleik og beredskap

Fylkesmannen har i 2008 ivaretatt oppgavene innen samfunnssikkerhet og beredskap med 3,5 årsverk.

Hovedsatsningsområdet har vært den kommunerettede virksomheten med prioritet på forebyggende beredskapsarbeid gjennom oppdatering av risiko- og sårbarhetsanalyser og ivaretagelse av samfunnssikkerhets- og beredskapshensyn i kommuneplanleggingen. Videre kompetanseheving og kvalitetssikring gjennom krisehåndteringsøvelser og beredskapstilsyn. Øvelsesopplegget som har hatt hovedfokus på vannforsyning var lagt opp med fokus på kriseledelse, kriseinformasjon, helsemessig og sosial beredskap, smittevern og vannverksberedskap. Øvelsen ble gjennomført i 5 kommuner i 2008.

Denne satsningen har gitt kommunene en økt bevissthet i forhold til beredskapsansvaret og en framgang i krisehåndteringsevnen.

På grunnlag av sentrale politisk føringer i kapittel 2.6 i tildelingsbrevet har fylkesmannen lagt følgende prioriteringer til grunn for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap:

- Ved jevnlig kontakt med kommunene og regionale fagetater i arbeidet med oppdatering av fylkes-ROS holder fylkesmannen seg oppdatert på særskilte risikoområder, aktuelle risikovirksomheter, samfunnskritiske funksjoner og andre beredskapsmessige utfordringer i fylket.
- Øvelser for fylkesmannens ledergruppe for å bedre embetets evne til håndtere kriser og ivareta fylkesmannens samordningsansvar gjennom deltakelse i Statens stråleverns øvelse for ledelsesgruppen og atomberedskapsutvalget.
- I alle øvelser er det lagt betydelig vekt på informasjonsberedskap og evnen til å kunne koordinere/samordne informasjonshåndteringen i krisesituasjoner
- Pådriver og veileder overfor kommunene i arbeidet med forebyggende samfunnssikkerhet og beredskap ved fast deltakelse i fylkets planforum og ved beredskapsmessig oppfølging av alle kommunale plansaker.
- Fylkesmannen har fulgt opp kravene i Helse- og sosialberedskapsloven og Smittevernloven bl.a. gjennom ovennevnte øvelser, jfr. Sosial- og helseavdelingens rapport på Resultatområde 77.1 Helsemessig og sosial beredskap.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

Resultatområde 00.1 Kongelige besøk

I 2008 hadde vi tre besøk av HM Kongen og ett besøk av HKH Kronprinsesse Mette Marit.

Kongen besøkte Eidskog frivillighetssentral, "Gubbetreffen" 28 mars. 10. april Elverum folkehøgskole og avduking av minneplakett etter 2. verdenskrig. 26. april Åsnes og 200 års jubileet for slaget ved Trangen. Kronprinsessen besøkte Børlidagen i Eidskog 1. juni.

Resultatområde 00.2 Tildeling av ordener og medaljer

Det er delt ut 3 fortjenestmedaljer i gull og 9 i sølv.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.		
Resultatområde 00.1 og 00.2	9	9	9	0
Sum:	9	0	9	0

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 Naturens mangfold og friluftsliv

01.1 Bærekraftig bruk og beskyttelse av leveområder

Resultatområde 01.01 Arbeid etter naturvernloven

Verneforslag for Fulufjellet nasjonalpark med Fregn naturreservat og for Sølen landskapsvernområde er oversendt til Direktoratet for naturforvaltning etter gjennomført høringsrunde. Utarbeidelse av verneforslag i henhold til landsplanen for nasjonalparker er med dette fullført i Hedmark. Sammen med Fylkesmannen i Oppland er det utarbeidet og sendt på høring et forslag til forvaltningsplan for Rondane og Dovre nasjonalparker med tilhørende landskapsvernområder. Det er arbeidet videre med et utkast til forvaltningsplan for Femundsmarka nasjonalpark, mens arbeidet med en slik plan for Gutulia nasjonalpark er startet opp.

Kontakten og samarbeidet med länsstyrelsene i Jämtland og Dalarna og med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag om forvaltningen av verneområdene i Femundsmarka-Rogen-Långfjället er videreført.

Fylkesmannen har i 2008 oversendt tilrådning om vern av en geologisk lokalitet. Vern av Fugglia og frivillig vern av Ledsageren, Skorbekklia, Bersvenmyra, Vålberget og Vestre Lukashaugen og Bornoberget naturreservater ble avsluttet med fredningsvedtak i 2008. Det er i tillegg meldt oppstart av arbeid med verneforslag for ytterligere 2 områder etter inngått avtale om frivillig vern; Klokken i Åsnes og Brødalen i Trysil.

Administrasjonen av oppsyn i verneområder er overført til Statens naturoppsyn. Arbeid med forvaltningsplaner for Furuberget og Våletjern naturreservater er videreført, men av kapasitetsmessige grunner har det verken for disse eller for Gjesåssjøen og Tufsingdeltaet naturreservater lyktes å avslutte arbeidet. Det er behandlet 66 søknader om dispensasjon fra forskriftene for nasjonalparker og tilhørende landskapsvernområder og 100 søknader om dispensasjon fra forskriftene for ulike naturreservater. I alt 5 klager på Fylkesmannens avgjørelse i slike saker er behandlet.

Regjeringsadvokaten og hans kommisjonærer er bistått i forhandlinger om frivillig vern i 5 saker samt i erstatningsoppgjøret for Fuggdalen og Hemmeldalen naturreservater og for 6 naturreservater på Statskog SFs grunn. Erstatningsoppgjøret for 5 nasjonalparker og 7 landskapsvernområder er utsatt i påvente av en mulig ny

erstatningsordning for denne typen verneområder.

Naturtypekartlegging

Naturtypedata fra Grue og Stange kommuner ble lagt inn i Naturbase slik at naturtypedata fra i alt 16 kommuner er innlagt. Tilsvarende er det lagt inn viltdata fra 14 kommuner. Det er i 2008 gitt tilskudd til 2. generasjonskartlegging av naturtyper i Nord-Odal, Grue og Åsnes kommuner. Videre er det registrert biologisk mangfold i bekkekløfter i Stor-Elvdal og Åmot kommuner.

01.2 Bærekraftig bruk og beskyttelse av arter, bestander og genressurser

Rovviltforvaltning

Retten til erstatning for rovviltskade på husdyr og tamrein er lovfestet. Fylkesmannen behandlet 377 søknader om erstatning for tap av sau på grunn av rovvilt. Det er erstattet 6512 sau, 3 storfe og 2 hunder. Det har innkommet 35 klager på vedtakene.

Rovviltnemnda i Hedmark hadde i 2008 en ramme på 15,35 mill. kr. over kap. 1427 post 73.3 til forebyggende og konfliktdempende tiltak. Fylkesmannen har gitt omkring 240 tilskudd til ulike typer forebyggende tiltak, inkludert fellingsvederlag i 2008. Omkring 155 ulike brukere (enkeltpersoner, beitelag og kommuner) har fått tilskudd til gjennomføring av tiltak. Mange av beitelagene har fått flere tilsagn gjennom beitesesongen, gjerne også ulike typer tilskudd (eks. både ekstraordinært tilsyn og akutt tidlig sanking). En stor andel av sauene i Hedmark har vært omfattet av tilskudd til gjennomføring av forebyggende tiltak. Totalt er det over statsbudsjettes kap 1427.73.3 benyttet 9 247 266 kr. I tillegg er det disponert, men ikke utbetalt, kr. 2 518 125,-. Det utarbeides en egen rapport for forbyggende tiltak i Hedmark for 2008.

Fylkesmannen opprettet i 2006 et samarbeid med Skogmuseet om informasjonsopplegg om rovviltkunnskap for skoleklasser. Det er gitt tilskudd til Skogmuseet for gjennomføring av temadager om rovvilt. Samarbeidet er videreført i 2008. Fylkesmannen har også brukt ressurser på å bidra til samordning av den statlig virksomhet i fylket (FM - Mattilsynet – Statens naturoppsyn – Politiet), for å sikre samhandling, enhetlig informasjon til brukere og for å vise tydelighet i rollefordelingen.

Fylkesmannen benytter aktivt internettssidene til å informere om aktuelle saker innenfor rovviltforvaltningen. Internett benyttes til å informere blant annet om søknadsfrister, regler for tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak, erstatningsoppgjøret samt om endringer i ulike ordning. Det er laget en egen nettside for [Rovviltnemnda i Hedmark](#) på Fylkesmannens nettsted. Innkallelser, saksframlegg og protokoller samt dokumenter som gjelder forvaltningsplanen ligger på denne nettsiden.

Kompetansen innenfor rovviltforvaltning hos Fylkesmannen i Hedmark blir i betydelig grad brukt av andre offentlige etater (andre fylkesmenn, Mattilsynet, DN, MD, LMD mv.).

Hjorteviltforvaltning

Hedmark er landets klart største elgfylke, og vi legger vekt på å gi kommuner og rettighetshavere et best mulig grunnlag for sin forvaltning av elgen. Fylkesmannen har analysert Sett-elg data fra alle jaktlag i fylket og presentert resultatene og vurderingene for kommunene gjennom fem regionale møter i februar-mars. Når det gjelder villrein vises det til rapportens kap. 2.4. For øvrig er forvaltningen av tilskuddene fra viltdonnet gjennomført på vanlig måte.

Villreinen er et statlig forvaltningsansvar, og betydningen av å ivareta dens leveområder er forsterket gjennom [St.meld. nr. 21 \(2004-2005\)](#) om Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand og påfølgende tildelingsbrev. Hedmark har sammen med Oppland en fylkesdelplan for villrein i Rondane. Fylkesmannen deltar aktivt i oppfølgingen av denne gjennom et planråd som vurderer konkrete planer fra kommunene.

Forvaltning av ferskvannsfisk, vassdrag og kalking

Problemstillinger vedrørende avbøtende tiltak i regulerte vassdrag er omfattende i Hedmark. For Glommavassdraget har en utarbeidet en sluttrapport for det langvarige arbeidet i Glommaprosjektet som har pågått siden 1984. Dette skal bl.a. danne grunnlaget for reviderte konsesjonspålegg.

Fylkesmannen har hatt en omfattende utadrettet informasjonsvirksomhet ved direkte oppsøkende virksomhet med lokale møter og befaringer med grunneiere og rettighetshavere, brukerorganisasjoner og kommuner. Det er også produsert diverse fiskefaglige artikler, både populærvitenskapelige og vitenskapelige.

Kalkingsvirksomheten i Hedmark er omfattende. Forholdene er i bedring med mindre sur nedbør og derav mindre behov for kalk. Kalkingen av en del lokaliteter er faset ut og avsluttet, mens kalkingen av noen andre lokaliteter foreløpig er innstilt. Fylkesmannen har et omfattende samarbeid med svenske myndigheter om grensevassdragene. Et nytt større kalkingsprosjekt ble igangsatt i 2005 i Flensjøen i Os. Dette er fulgt opp med grundige før- og etterundersøkelser. I tillegg foregår det mer sporadiske effektundersøkelser i tillegg til et omfattende vannanalyseprogram.

Det er registrerte en utvikling i mange vassdrag med større variasjon i årsklassestyrke for mange fiskearter som vi mener kan forklares med endret klima. For å dokumentere dette er det i gang prosjekter i Glomma, i Fundin/Marsjøen i Folldal, i Isteren i Engerdal og i Tufsinga, Fjellsjøen og Forollsjøen i Os.

Kartleggingen av miljøgifter i akvatiske systemer har fortsatt og kartleggingen viser at fisk i humuspåvirkete vannforekomster har et høyt nivå av kvikksølv.

I forbindelse med kartleggingen av biologisk mangfold er det arbeidet videre med en oversikt over fiskeartenes innvandring og utbredelse i Hedmark. Et viktig moment i denne sammenheng blir å kartlegge tiltak for å hindre ytterligere spredning av uønskete arter som blant annet ørekyte og identifisere geografiske områder som er spesielt sårbare for slik spredning.

Rødlistearter

Oppgavene blir i hovedsak ivaretatt gjennom den løpende behandling av saker etter plan- og bygningsloven, områdekonsesjoner og lignende. Vi har også aktivitet i forhold til oppfølging av handlingsplaner for trua arter der andre fylkesmenn er hovedansvarlige.

01.3 Fremmede arter og GMOer

Det forelå ingen spesielle oppdrag for 2008. Faste oppdrag er utført i den grad de har vært aktuelle.

01.4 Friluftsliv

Resultatområdet har ikke kunnet bli prioritert i 2008. Oppgavene i henhold til embetsoppdraget er søkt fulgt opp, men uten stor ressursinnsats. Ivaretagelse av allmennhetens muligheter for friluftsliv er ivaretatt gjennom behandling av plan- og byggesaker. Fylkesmannen har i den forbindelse hatt et spesielt fokus på strandsonen til innsjøer og vassdrag. I 2007 ble det under satsingen "Livskraftige kommuner" iverksatt et samarbeid mellom alle kommunene, fylkeskommunene og fylkesmennene rundt Mjøsa om forvaltningen av Mjøsas strandsonen. Prosjektet ble avsluttet sommeren 2008. Tilskuddsforvaltningen på friluftslivsområdet og fylkesmannens oppgaver i tilknytning til jegerprøven er gjennomført på vanlig måte.

Resultatområde 02 Bevaring av kulturminner

02.3 Kulturmiljø

Det har over flere år vært gjennomført kartlegginger av verdifulle kulturlandskap i Hedmark. Det er gjennomført supplerende kartlegginger av verdifulle kulturlandskap både med fokus på biologisk mangfold og kulturminner og kulturmiljøer fra 2005 til 2008. Disse kartleggingene og klassifisering av områdene etter lokal, regional og nasjonal verdi er et viktig grunnlag for utviklingen av virkemidlene gjennom RMP og SMIL. Videre ses disse prosjektene i nær sammenheng med de nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene i et langsiktig perspektiv og arbeidet med å peke ut viktige jordbruksareal og kulturlandskap både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Fylkesmannen har hatt koordineringsansvaret for prosessen rundt "Utvalgte kulturlandskap" i Hedmark, og vi har jobbet nært sammen med både regionale myndigheter og lokale aktører gjennom prosessen så langt. 3 områder er foreslått og vi har etter tilbakemelding fra SLF, DN og RA arbeidet fram en områdeplan for ett av disse områdene. Arbeidet har etter vår mening lagt et godt grunnlag for å få til en særskilt forvaltning av området i samarbeid med grunneierne.

Resultatområde 03 Rent hav og vann og giftfritt samfunn

03.1 Helhetlig hav- og vannforvaltning

Vannrammedirektivet

I Hedmark er vannområdet Femund-/Trysilvassdraget og Røgden med i første planfase i gjennomføringen av vannforvaltningsforskriften. Det ble avholdt møter i arbeidsutvalgene 21.08.08 og 22.08.08 hvor det blitt gitt innspill til tiltaksanalysen. Videre ble det avholdt møte i vannområdeutvalget 22.09.08 hvor Fylkesmannen ble gitt fullmakt til å slutføre dette arbeidet og oversende til vannregionmyndigheten innen fastsatt frist. Tiltaksanalyse samt innspill til tiltaksprogram og forvaltningsplan ble oversendt vannregionmyndigheten i desember 2008.

På nettstedet www.vannportalen.no har Glommaregionen egen side med egne sider for vannområdene der de berørte fylkesmenn har ansvar for innlegging/oppdatering av stoff. Det er lagt inn informasjon om vannområdet Femund-/Trysilvassdraget og Røgden, møtereferater samt aktuelle saker i arbeidet med gjennomføringen av vannforvaltningsforskriften

03.2 Overgjødning og nedslamming

Overvåking av forurensningssituasjonen i Mjøsa kanaliseres gjennom Vassdragforbundet for Mjøsa med tilløpselver. Overvåkingen er et ledd i nasjonalt overvåkingsprogram der utviklingen dokumenteres årlig ved rapportering om forurensningstilstanden.

Arbeidet med oppfølging av ny avløpsforskrift er fulgt opp i tråd med forventningene. Det er fastsatt risikoklasse for alle avløpsanlegg som omfattes av ff kap. 14. Fylkesmannen har deltatt i en landsdekkende kontrollaksjon av store kommunale renseanlegg. I Hedmark ble 8 avløpsanlegg kontrollert.

03.3 Oljeforurensning

Fylkesmannen har også i 2008 arbeidet med å utvikle en datamodell som skal kunne benyttes for identifikasjon av sårbare befolkningskonsentrasjoner og miljøressurser ved akutte forurensninger på land. Fylkesmennene i Hedmark og Vestfold fikk etter søknad tilsagn om midler fra IT/GIS-gruppen i DN/SFT våren 2007 til et eget prosjekt innenfor dette. Fylkesmannen i Vestfold avsluttet sin del av prosjektet i desember 2007, mens Hedmarks del ble slutført 1. mai 2008. Arbeidet med en framstilling av sårbare objekter og risikoområder ved akutte forurensninger (MOB-kart) for hele Hedmark ble videreført i 2008 og planlegges slutført i løpet av 2009.

03.4 Miljøgifter

Det har i 2008 vært stor aktivitet knyttet opp mot kontrollaksjonene. I aksjonen rettet opp mot forbud mot bruk av PCB-holdige kondensatorer og merking av isolerglass ble 200 byggeiere tilskrevet, 17 av disse ble senere fulgt nærmere opp ved egne inspeksjoner. I EE-aksjonen besøkte vi 77 forhandlere av elektrisk utstyr for å undersøke om de hadde gode rutiner og ordninger for mottak av EE-avfall.

Fylkesmannen deltar i arbeidet med miljøhandlingsplanen for Mjøsa. I 2008 har det vært fokus på en lokalitet med DDT og DDT-rester.

For øvrig er lokaliteter med grunnforurensninger er fulgt opp med tiltak. Oppdraget anses utført.

03.5 Avfall og gjenvinning

Det er kun ett deponi som blir videreført i Hedmark, Heggvin i Hamar. Ny konsesjon for deponiet ble gitt våren 2008. Fylkesmannen har imidlertid mange saker knyttet opp mot avslutning av gamle anlegg og i forbindelse med drift av komposteringsanlegg. Fylkesmannen mottar mange henvendelser om luktplager fra slike anlegg. Fylkesmannens oppfølging av komposteringsanlegget på Hornmoen i Elverum kommune har også vært arbeidskrevende i 2008.

Det er gitt to tillatelser til avfallsforbrenningsanlegg i Hedmark. Det ene anlegget er ennå ikke bygd, konsesjon gitt i 2008, mens det andre kjøres som et biobrenselanlegg.

Fylkesmannen har mange saker knyttet opp mot søknader om drift av biobrenselanlegg. I september ble det arrangert et eget kurs om bioenergi. Hensikten med kurset var å øke kunnskapsnivået om biobrenselanlegg for å sikre et effektivt og risikobasert tilsyn. Saksbehandlere fra andre fylkesmenn og Sft deltok på dette seminaret.

Resultatområde 04 Et stabilt klima og ren luft

04.1 Klimaendringer

Det er opprettet en egen rådgiverstilling som koordinerer et tverrfaglig prosjekt med klimautfordringene. Arbeidet ble startet opp i 2008 med kartlegging av status vedrørende utarbeiding av kommunale klimaplaner. Informasjon om dette er lagt ut på Miljøstatus. I tillegg har vi prioritert informasjon og innspill til kommuneplaner og reguleringsplaner mht. klimarelaterte spørsmål.

04.4 Lokal luftkvalitet og støy

Oppdragene er gjennomført i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 05 Internasjonalt miljø samarbeid og miljø i nord- og polarområdene

05.1 Miljø samarbeid i internasjonale miljø fora, herunder EUs miljø samarbeid og UNEP

Fylkesmannen i Hedmark er ikke involvert i spesielle prosjekter. Det pågår samarbeid med nabolän om kalking av grensevassdrag, vannforskriften, forvaltning av verneområder og informasjonsutvesking om rovviltforvaltning. Fylkesmannen rapporterer videre på vanlig måte vedrørende Ramsarområder.

05.2 Geografisk rettet miljø samarbeid, herunder miljø biltand

Fylkesmannen i Hedmark er ikke involvert i spesielle prosjekter. Det pågår samarbeid med nabolän om kalking av grensevassdrag, vannforskriften, forvaltning av verneområder og informasjonsutvesking om rovviltforvaltning. Fylkesmannen rapporterer videre på vanlig måte vedrørende Ramsarområder.

05.3 Miljø samarbeid i nord- og polarområdene

Resultatområdet berører ikke Fylkesmannen i Hedmark.

Resultatområde 06 Planlegging for en bærekraftig utvikling

06.1 Ansvar for at nasjonal politikk formidles og ivaretas

Fylkesmannen har gjennom sin generelle veiledning overfor kommunene i fylket, samt en rekke arkitektfirmaer og andre private konsulenter, bidratt til å sikre at planleggingen skjer i henhold til de nasjonale føringene som er gitt for arealplanleggingen. Tilsvarende har vi ytet veiledning overfor fylkeskommunen i forbindelse med regionale planer med føringer for arealdisponering.

Veiledningen har bl.a. bestått i å kvalitetssikre kommunenes arealplaner ved en gjennomgang av planbestemmelsene. Vi tror at dette kan ha medvirket til å gjøre planene mer entydige slik at det i mindre grad

oppstår konflikter. Veiledningen har foregått dels gjennom møter, telefonsamtaler og uttalelser til alle plantyper på alle stadier av planprosessen.

Saksmengden for plansaker gikk betraktelig ned i 2008 sammenlignet med 2007, men kompleksiteten i mange av sakene er stor. I 2008 ble det behandlet 266 plansaker og 196 dispensasjonssaker (samme antall som 2007). Det ble fremmet innsigelse i 32 saker ut fra en miljøvern faglig vurdering. Støyforhold, uteoppholdsareal/lekeplasser og strandsone er tema som går igjen i forhold til innsigelsene.

Oppgavene gjennomføres i et samarbeid mellom embetes ulike avdelinger. Det er i 2008 igangsatt planlegging eller framlagt planer som berører viktige landbruks-, kulturvern- og miljøverninteresser; planer for ny E6 gjennom fylket, samordna plan for miljø, areal og transport på Hedmarken og fylkesdelplan for Vestmarka. Gjennom enhetsfylkeforsøket er det gjennomført forsøk på samordning av planbehandlingen hos fylkesmann og fylkeskommune. I tillegg er det utstrakt kontakt med Statens vegvesen.

Videre har vi sammen med Hedmark fylkeskommune også i 2008 arrangert en plan- og bygningslovkonferanse med stor oppslutning fra kommunene. Disse konferansene har til hensikt å opplyse kommunene om de ulike nasjonale og regionale målene for arealplanleggingen, samt sikre at planleggingen skjer på den lovbestemte måten. Vi har i tillegg deltatt i planleggingen og gjennomføringen i en samling på nasjonalt nivå om planinformasjon sett i lys av Norge Digital.

Strandsoneprosjekt Mjøsa startet i 2007. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom berørte kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn. Prosjektet ble avsluttet sommeren 2008, og berørte kommuner har vedtatt å følge opp dette arbeidet videre ved neste revisjon av kommuneplanens arealdel.

I 2008 har vi ikke hatt mekling i saker der det har vært fremmet innsigelse mot arealplaner.

Saksbehandlingstiden for klager etter plan- og bygningsloven har i gjennomsnitt vært på ca. 6 uker. Dette er 14 dager kortere enn i 2007.

Vi behandlet 88 klagesaker etter plan- og bygningsloven i 2008. I 16 saker opphevet fylkesmannen kommunens vedtak, og gav klager varig eller midlertidig medhold. Vi mottok 88 nye saker til behandling, en oppgang fra 2007 på 21 saker, men mindre enn rekordåret 2005 da vi mottok 131 klager til behandling. Antall saker innkommet i 2008 ligger på et gjennomsnittlig nivå sett over noen år.

06.2 Fylkesmannen som styringsmessig bindeledd og rettssikkerhetsgarantist

Fylkesmannen legger stor vekt på å sikre lovligheten av bestemmelsene til arealplaner, og får mange henvendelser fra kommunene om dette.

06.3 Samordning av statlige interesser

Det er gjennomført egne møter med statsetatene. Videre gjennomføres det møter i forhold til enkletsaker der dette er hensiktsmessig og nødvendig. Fylkesmannen deltar i regionalt planfora.

06.4 Kart og geodata

Fylkesmannen i Hedmark har egen GIS-koordinator som har bidratt til oppbygginga av den regionale og lokale organiseringen og gjennomføringen av Norge Digitalt. Så langt det har vært mulig har geodata blitt levert inn til de sentrale geodatabasene, men fylkesmannen har ikke vært i stand til å være helt ajour med dette arbeidet. Det er foreløpig ikke etablert egne wms/wfs-tjenester, men det er i samarbeid med fylkesmannen i Oppland, fylkeskommunene i Hedmark og Oppland samt Statens kartverk Hamar etablert en karttjeneste basert på ArcImS

som primært brukes innenfor saksbehandling, men som også ligger åpnet tilgjengelig på Internett i en forenklet versjon (Innlandsgis).

Fylkesmannen i Hedmark bidrar også med kompetanse til Norge digitalt sentralt, fylkesmennes IT/GIS-gruppe og FADs kartutvalg.

Resultatområde 07 Tverrgående virkemidler og oppgaver

07.2 Kunnskapsoppbygging og miljøinformasjon

Innholdet på Miljøstatus er oppdatert. Fylkesmannen i Hedmark deltar i referansegruppa for Miljøstatus i fylkene og i Artsdatabankens faggruppe for utarbeidelse av kravspesifikasjon til den nye Naturtypebasen.

Databasen Forurensning er oppdatert og vedlikeholdt i henhold til forventningen i embetsoppdraget.

07.3 Virkemidler og prosesser

Fylkesmannen har økt innsatsen med tilsyn på forurensningssektoren. Bemanningen på forurensningsområdet ble styrket med 1 stilling fra 1. mai. I 2008 ble det utført 1,5 årsverk, mens SFTs forventning er 1,3 årsverk. Dette inkluderer behandling av egenrapporter fra virksomheter med tillatelse etter forurensningsloven.

Fylkesmannen har deltatt i 4 landsdekkende kontrollaksjoner med følgende tema:

- Utfasing av PCB i lysarmatur og bygningsmaterialer
- Bygg og anlegg (fokus på farlige stoffer i materialer og håndtering av farlig avfall)
- Avløp (fokus på nye krav og frister i forurensningsforskriften kap. 14).
- EE-avfall (fokus på forhandlernes plikter vedr. mottakspunkt av kasserte produkter og rutiner for håndtering av avfall).

I forbindelse med PCB-aksjonen ble det gjennomført brevkontroll rettet mot 200 utvalgte byggeiere. Effekten av kontrollen anses å være god. Kravet om utfasing av PCB-holdige kondensatorer i lysarmatur virker å være kjent nå. Brevkontrollen utløste mange tiltak med kartlegging og utskifting blant de som fortsatt ikke hadde gjort dette. Kontrollen var en videreføring av en større brevkontroll som ble gjennomført i 2005.

Bygg og anlegg-aksjonen var en oppfølging av tilsvarende aksjon i 2007. Det var fokus på entreprenørenes rutiner for kartlegging av farlig avfall ved rivningsprosjekter og bruk av materialer som inneholder farlige komponenter. Aksjonen viste at de store entreprenørene i hovedsak kjente gjeldende bestemmelser og etterlevde disse. Inntrykket var noe mer blandet blant mindre aktører.

Det er gjennomført 7 inspeksjoner ved bedrifter med tillatelse (næringsmiddelindustri). Disse inspeksjonene gjennomføres iht. Fylkesmannens tilsynsplan.

Det er gjennomført en kommuneundersøkelse i 3 kommuner, Stange, Nord-Odal og Stor-Elvdal, med tema sjikanøse stengsler i strandsonen og ulovlig avfallshåndtering/forsøpling. Undersøkelsene ble gjennomført som revisjoner. De viste at de aktuelle temaene ikke oppfattes som betydelige problemområder i disse kommunene, og de har derfor heller ikke stor fokus i kommunene.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.		
Resultatområde 01	232	12	232	12
Resultatområde 02	0		0	0
Resultatområde 03	76	2	76	2
Resultatområde 04	11	3	11	3

Resultatområde 05	0	0	0
Resultatområde 06	268	268	0
Resultatområde 07	201	23	201
Sum:	788	40	788

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Landbruksbasert næringsutvikling

21.1 Jordbruk

Utviklinga på jordbruksområdet

Tallene fra 2007 stemmer ikke helt overens med tallene som ble rapportert i årsrapporten for 2007. Dette skyldes justering som følge av søknader som må behandles manuelt. Tallene som her rapporteres for 2008 vil også kunne avvike ved neste års rapportering grunnet de samme forhold.

Arealer og foretak

Jordbruksareal i drift var ca. 1 058 400 daa i 2008. Arealet er uendret sammenlignet med året før. Antall foretak som søker produksjonstilskudd var 3 821, en nedgang på 79 søkere (- 2 %) fra 2007. Gjennomsnittlig jordbruksareal var 277 daa pr. foretak i 2008, en økning fra 205 daa i 2000.

Seterdrift og utmarksbeite

I 2000 var det seterdrift på 316 setre, men etter dette har det vært en jevn nedgang i seterdrifta. I 2008 hadde vi 244 setre, herav 21 fellessetre. Nedgangen fra 2007 til 2008 på 4 setre er den minste reduksjonen i antall setre på lenge. Det ble sluppet ca. 18 000 storfe, ca 115 200 sau/lam, ca 2 000 geiter og 728 hester på utmarksbeite i 2008. Antall storfe i utmark har økt med ca 200 dyr, mens antall sau og lam har gått ned med ca 900 dyr siden 2007.

Husdyrhold

Dyretallet har holdt seg forholdsvis stabilt siden 2000. Det har vært en nedgang i antall mjølkekyr (-2 760), mjølkegeiter (- 100) og sau (- 4 900) og en økning i antall ammekyr (+ 2 600) og verpehøner (+ 89 400). Antall avlspurker var om lag det samme i 2008 som i 2000. Antall slaktegriser har økt med 9 200 slakt og antall slaktekylling med 3,2 mill slakt fra 2000 til 2007. Også fra 2006 til 2007 var det en økning i slaktegrisproduksjonen (+ 5 100 dyr) og slaktekyllingproduksjonen (+ 434 000 slakt). Fra 2007 til 2008 har det vært en nedgang i antall mjølkekyr (- 310), mjølkegeiter (- 120), sauer (- 1 000) og avlspurker (- 360). Antall ammekyr har økt med 500 dyr og antall verpehøner med 15 000 dyr. Utviklinga mot færre og større besetninger for alle dyreslag fortsetter.

Siden 2000 har 385 bruk med mjølkeku og 325 bruk med sau avvirket denne produksjonen. Besetningsstørrelsen har økt fra 15,8 kyr i 2000 til 20,6 kyr i 2008. Sauetall pr. foretak har økt fra 58 dyr i 2000 til 77 dyr i 2008 (sau og lam pr. 1.01). Det har blitt 110 færre ammekubesetninger, mens besetningsstørrelsen har økt fra 9,5 ammekyr i 2000 til 18,5 kyr i 2008. Antall geitebesetninger har gått ned med 7 stk., mens antall mjølkegeiter pr. foretak har økt fra 45 mjølkegeiter til 53 geiter.

Antall foretak med avlsgris har gått ned med 118 foretak siden 2000, mens gjennomsnittsbesetningen har økt fra 25 til 45 purker. I gjennomsnitt leverte hvert enkelt foretak med slaktegris 648 griser i 2007, mot 343 slakt i 1999. Det har blitt ca. 100 færre eggprodusenter siden 2000 og besetningsstørrelsen har økt fra 1 400 til 2 800 høner. Antall kyllingprodusenter har økt med 26 stk. I snitt leverte hver besetning 87 400 kyllinger i 2007, mot 60 500 kyllinger i 1999.

Samdrifter

Antall samdrifter har økt betydelig, fra 17 i 2000 til 82 i 2008. Det siste året har det blitt 8 flere samdrifter. Dette er en betydelig mindre økning enn året før. De fleste samdriftene finner vi i Ringsaker (31) og Nord-Østerdal (32).

Innspill til jordbruksoppgjøret

Fylkesmannen har sendt innspill til SLF før jordbruksforhandlingene 2009.

Kommunale veterinærtjenester

Kommunene fikk ansvar for å sørge for tilfredsstillende veterinærdekning fra 1. januar 2008. Noen kommuner i Hedmark sliter med å sikre stabil tilgang på veterinærtjenester. Dette gjelder spesielt i Sør-Østerdal, der vi har hatt

en betydelig nedgang i det næringsmessige husdyrholdet de siste årene, samtidig som det er store avstander. I 2008 fikk Hedmark tildelt kr 450 000.- i stimuleringsstilskudd for å sikre tilgangen på veterinærtjenester i områder med liten husdyrtetthet, mens omsøkt tilskudd utgjorde kr 660 000.- For 2009 er det søkt om kr 950 000.-, mens det er signalisert at vi vil få kr 600 000.- til disposisjon. Behovet for midler ser ut til å være betydelig større enn tildelingen og for å sikre tilgangen på veterinærtjenester framover kan det derfor bli nødvendig å øke bevilgningene. I stedet for en årlig søknadsrunde bør det etableres en mer varig ordning for å sikre stabilitet og forutsigbarhet for kommunene. Flere kommuner har inngått avtale om interkommunalt samarbeid i forbindelse med administrering av vakttilskuddet. For flere detaljer om erfaringene med ansvarsoverføringen vises til egen rapport til SLF.

Roviltkompensasjonen

Landbruksavdelingen er fast representert i sekretariatet i den regionale roviltnemnda. Det ble avviklet 7 møter i 2008.

Fylkesmannens landbruksavdeling bidrar med ressurser i den ordinære saksbehandlingen innenfor roviltområdet både innen forebyggende tiltak, i erstatningsoppgjøret og i kontakten med kommune og brukere. I samarbeid med miljøvernavdelingen ble det i 2008 arrangert et eget dialogmøte for kommunene på Evenstad i mars. Med bakgrunn i tilbakemeldingene på møtet ble det i 2008 avsatt egne midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i kommunene. Hensikten er å trekke kommunene aktivt med i forhold til å løse de langsiktige utfordringene i egen region

Fylkesmannen har gitt omkring 240 tilskudd til ulike typer forebyggende tiltak, inkludert fellingsvederlag i 2008. Omkring 155 ulike brukere (enkeltpersoner, beitelag og kommuner) har fått tilskudd til gjennomføring av tiltak. Ut fra opplysninger som er gitt i rapporteringsskjemaene er det totalt ca. 84 000 sauer som har vært omfattet av ett eller flere tiltak i 2008. Det er blant annet gitt tilskudd til innkjøp av radiobjeller (ca. 400 000 kr.). Tilskuddsmottakerne har sendt inn evalueringsskjema for bruk av radiobjeller. Generelt meldes det om en god del tekniske problemer. Likevel melder brukerne om at de ser det som et viktig hjelpemiddel når bjellene får bedre kvalitet.

Antall søknader om erstatning har gått ned, men fremdeles er tallene høye. Samlet erstatningskrav for sau var på 9015, hvorav 6512 ble erstattet. I 2008 er flest dyr erstattet som tatt av bjørn (2440). Jerveskadene er betydelig redusert. Fylkesmannen er av den oppfatning at en medvirkende årsak til nedgangen i jerveskader er det fokus roviltnemnda har hatt på uttak av jerv i de mest sauetette områdene i tråd med føringene i den regionale forvaltningsplanen. Det har vært en nedgang i erstatningsutbetalingene på 26 % fra 2007. Pågangen fra brukere, kommuner og media i rovviltsspørsmål er stor og mye ressurser brukes derfor på å veilede og besvare henvendelser. Fylkesmannen legger vekt på en helhetlig og omforent opptreden i rovviltsspørsmål. Dette er viktig for å dempe konfliktnivået og bedre troverdigheten til fylkesmannen på området. Vi mener selv at vi har kommet langt i forhold til å opptre som en enhet på dette området.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2008	2007
FMHE	40216	67479	85	6,49	10,55	9,03	10,22
Sum	40216	67479	85	0	0	0	

21.2 Skogbruk

Generelt

Aktivitetøkningen fra året før er i hovedsak opprettholdt, og det er en optimistisk holdning i skogbruksnæringa. En bedring av skogbrukets økonomi, både via gode tømmerpriser og via de økonomiske rammebetingelser gitt ved skogfondsordningen har helt klart gitt et løft for hele næringa. Informasjon og veiledning fra organisasjoner, kommuner og fylkesmann har også gitt positive bidrag. Finanskrisen på slutten av året har påvirket tømmerpris og -kvantum betydelig og vil være klart dempende på hogstaktiviteten. Holdningen til de langsiktige investeringene er likevel offensive med klare mål om aktivitetøkning.

Skogstrategi

En vesentlig arbeidsoppgave i 2008 har vært arbeidet med *Regional strategi for skog- og tresektoren i Hedmark og Oppland fylker 2008 – 2011*. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Fylkesmannen i Hedmark, Fylkesmannen i Oppland, Hedmark fylkeskommune og Oppland fylkeskommune og er utarbeidet i samarbeid med skog- og tresektoren. Strategien ble vedtatt av fylkestingene i juni 2008.

Avvirkning

Omsatt virke registrert i skogfondssystemet i 2008 var 2.285.000 kubikkmeter av ulike sortimenter. Dette er et år litt over gjennomsnittet som for fylket er på 2,2 mill/år. Mange skogeiere hadde avtaler som løp langt ut i 2008 og med samme priser som toppåret 2007. Bruttoverdien utgjorde vel 857 mill. kr og i skogfond ble det avsatt 84 mill. kr. Gjennomsnittsverdien pr kubikkmeter er 375 kr, i 2007 var den 386 kr.

Skogkultur

Ifølge skogfondsregnskapet ble det plantet til sammen 5 211 000 planter i Hedmark i 2008. Dette er en økning på 126 000 planter i forhold til 2007 og 638 000 flere planter enn i 2006. En faktisk nedgang i planteareal viser at plantetettheten har økt. Dette er en positiv trend, faglig mer optimalt og nødvendig for at skogproduksjonen skal opprettholdes på sikt. Dette er også et resultat av økt fokus på foryngelse med bl.a. betydelig økt bruk av foredlet plantemateriale. Suppleringsplanting har også økt vesentlig.

Markberedningsarealet har hatt en liten nedgang i forhold til 2007, og er utført på til sammen 25.351 dekar. Det vil være naturlige svingninger i markberedningsarealet i forhold til frøårene. Målsettinga i Hedmark er et årlig markberedningsareal på i størrelsesorden 50.000 dekar. Vi er kjent med at en stor aktør planlegger større markberedningsaktivitet.

Prisnivået på ungskogpleie har økt betydelig i løpet av siste 3-4 år, men arealet av utført ungskogpleie er likevel stabilisert på et høyt nivå. I 2008 ble det ifølge skogfondsregnskapet utført ungskogpleie på til sammen 79.148 dekar i Hedmark. Dette er en nedgang på 5.431 dekar fra 2007, men den totale investeringen er noe høyere.

En stor andel av det arbeidet som er utført har blitt utført av utenlandsk arbeidskraft. Ungskogpleie har også vært prioriterte tiltak både fra skogeierorganisasjonene og i tilskuddsammenheng (NMSK). For å nærme seg målet på 100.000 dekar må det settes inn resultatorienterte virkemidler for å utløse ytterligere areal.

Skogsveger

Fylkesmannen har konstatert at kartgrunnlaget for bl.a. INON er ufullstendig, og har derfor i 2008 tatt initiativ overfor Statens Kartverk for å oppdatere/ajourholde vegdatabasene i kommunene. Det er startet et prosjekt der kommunene blir involvert. Dette vil bli videreført i 2009.

Statistikk fra skogfondsregnskapet viser at det i 2008 har vært en vesentlig økning av investeringer til vegformål i forhold til tidligere år. Dette gjelder særlig opprusting av bilveger. Investeringer i vegvedlikehold har et fortsatt høyt nivå.

Fylkesammen ser nødvendigheten av å øke kompetansen på vegområdet både i næringa og i forvaltningen. Dette er viktig for å ivareta de store investeringene som er gjort i skogvegnettet i fylket.

Miljøtiltak i skogbruket

10 eiendommer søkte om og fikk innvilget NMSK-tilskudd i 2008. Arealet med miljøobjekter som ligger bak søknadene er 231 dekar og er fordelt på 239 tiltaksenheter. Grunnlaget for tilskudd er kr 1 318 210, og samlet tilskudd utgjør kr 270 124.

Tallet på søknader er lavt sammenlignet med de senere årene, men mange fikk planene relativt sent på året og har derfor ikke hatt anledning til søke det samme året de fikk nye registreringer.

Ved prioriteringen av midler mellom nærings- og miljøtiltakene, blir kommuner med nye skogbruksplaner prioritert mht miljøtilskudd året etter at det utarbeidet nye takster med miljøregistreringer.

Omfanget av søknader har sammenheng både med måten ordningen blir markedsført på og hvordan kommunene engasjerer seg i prosessen. Etter enkelte takstprosjekt kommer det knapt søknader, mens det fra andre kan være en del. Omfanget i Hedmark er generelt begrenset.

Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer

FM hadde for 2008 totalt tilgjengelig kr 3,4 mill., hvorav 1,8 ble tildelt ordinært og 1,4 mill. ble overført fra 2007. I tillegg kom det etter søknad en tilleggsbevilgning på 140 000 til et arealprosjekt.

Totalt er det utbetalt kr 1 978 249 i tilskudd til skogbruksplaner og ressursoversikter med miljøregistreringer i 2008. Tilskuddet er fordelt på 979 eiendommer og et produktivt skogareal på 1 009 963 dekar. Totalt er det investert kr 4 995 084 som går inn under forskriften. Det er ikke gjennomført etterregistreringer av MiS i 2008

Fylket har et underforbruk i forhold til budsjett på 1,399 mill. Hovedgrunnen er MiS-prosessen som er vanskelig å estimere tidsforbruket på og som gjør at søknadene kommer et år senere enn planlagt. Tilskudsbehovet samlet er også noe lavere enn forutsatt pga rimeligere produkter/bestilt produktportefølje i forhold til hva som ble estimert på det aktuelle tidspunktet.

Interessen for produkter fra skogbruksplanlegginga er fortsatt høy, og oppslutningen om takstene er svært god. Dette er et uttrykk for at skogeierne ser nytten av å ha oversikter med kart/bilder på eiendommene. I tillegg er produkter og pris på et slikt nivå at investeringene kan forsvares. Den gode oppslutningen kommer også av et godt samarbeid med organisasjonene, lokallag og kommunene.

I prosjekt er som er under oppstart ser det ut for at interessen er god. Engasjementene i styringsgruppene er høy, men det bør tas en gjennomgang og se på hele organiseringen av skogbruksplanleggingen. Slik man nå driver kreves det mye av kommunene spesielt, og for enkelte blir oppgaven veldig krevende i forhold til andre oppgaver de er pålagt. Samtidig gir de fleste uttrykk for at prosessen er lærerik.

Kompetansetiltak og FoU

Det har i løpet av 2008 blitt arrangert en rekke kurs/samlinger, både for den kommunale forvaltningen og for skogbruksnæringa i Hedmark. Vi bidro også i stor grad til SLFs nasjonale fagsamling for skogbruk i september.

God deltagelse og positive tilbakemeldinger tyder på at vi har funnet temaer som er aktuelle, samt at det bekrefter at Fylkesmannens landbruksavdeling fortsatt må være aktiv i rollen som et etterspurt kompetansesenter.

Fylkesmannen har deltatt i flere FoU-prosjekter på skogområdet også i 2008:

- Prosjekt Kombinerte skadegjørere på furu. Glommen Skog (prosjekteier), NORSKOG, Skog og landskap, 8 kommuner i Hedmark, samt Fylkesmannen i Hedmark er prosjektdeltakere. Prosjektet sluttføres i 2008.
- Deltakelse i Prosjekt G14, med Stange og Romedal allmenninger som eiere, og Bioforsk og UMB/Skog og landskap som forskningspartnere
- Med i styringsgruppe av et skog-elg-prosjekt, med Glommen Skog som eier, og HH Evenstad og Skog og landskap som forskningspartnere
- Med i planleggingen av Interreg-prosjektet Gränslöst kompetenslyft for skogsbrukets arbeidskraft
- Initiering og deltagelse i prosjekt Kartlegging av risiko for stormskader, med Skog og landskap og Meteorologisk institutt som forskningspartnere
- Initiering og planlegging av ØK-prosjektet og Kompetansseløftet
- Deltaker i Prosjekt skogbruk og kvikksølv, med NIVA som forskningspart.
- Bistått prosjekt Avkomstforsøk fra frøplantasjer, med Skogfrøverket som eier.

Barn, ungdom og rekruttering

Fylkesmannen har i 2008 hatt en viktig rolle i forbindelse med planlegging og gjennomføring av *EM i skogbruksferdigheter (European Student Championship in Forestry Skills)* som ble arrangert i mai 2008, med *Solør Videregående Skole avdeling Sønsterud* som er arrangør på vegne av Norge.

På samme dag som EM åpnet arrangerte Fylkesmannen i Hedmark en nasjonal workshop om rekruttering i skogbruket på Sønsterud gård. Nær 50 sentrale skogbrukere, politikere, skolefolk fra videregående til universitetsnivå deltok.

Fylkesmannen hadde også hovedansvaret for fem internasjonale EUROPEA-workshops (*European Student Workshops in Land Use and Agriculture Development, Norway 20.–25. May 2008*) med om lag 70 studenter fra 12 land, spredd på fire videregående naturbruksskoler (Mære, Hvam, Natur og Tomb), samt Høgskolen i Hedmark, Evenstad.

Fylkesmannen er aktivt delaktig i Skogselskapets arbeid rettet mot skole, barn og ungdom.

Det vises for øvrig til rapportering via fagsystemene i Skogordninger (SKAS og S-VEG).

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Her rapporteres det på bruken av BU-midlene som forvaltes av IN i forhold til den regionale næringsstrategien og utrednings- og tilretteleggingsmidlene som forvaltes av FM. Det vises også til rapport fra IN Hedmark om bruk av BU-midlene og til pkt 21.4 om verdiskapingsprogrammene.

BU-midler forvaltet av IN.

Strategiplanen "Ta Hedmark i bruk" legger føringer for bruken av midlene både i forhold til

- fordeling mellom tilleggsnæringer og tradisjonelt landbruk
- fordeling mellom regionene
- fordeling på produksjoner i de ulike regionene.

Fordelingen av midlene skal sees samlet over planperioden og det vil derfor være rom for noe avvik fra denne fordelingen i enkeltår.

a) Fordeling i forhold til formål.

Strategiplanen har som føring at 1/3 av BU-midlene skal brukes til tilleggsnæringer og 2/3 til tradisjonelt landbruk. Fordelingen i 2008 er godt i tråd med planen (30/70).

b) Fordeling i forhold til regioner.

Region	Strategiplan	Forbruk 2008
Glåmdal	20 %	22 %
Hedemarken	30 %	38 %
Sør-Østerdal	15 %	12 %
Nord-Østerdal	35 %	29 %

Så langt i strategiperioden (2007 – 2009) har det gått mer midler til Hedemarken enn det strategien legger opp til. Dette vil bli forsøkt rettet opp i innværende år. For de øvrige regionene ligger forbruket godt an i forhold til strategien. I Glåmdalen har relativt mye av midlene gått til husdyrhold på bekostning av planteproduksjon.

BU-midler forvaltet av FM.

Det er registrert 28 søknader og et samlet søknadsbeløp på over 6,0 mill. kroner. Av søknadene om midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak er 23 søknader innvilget og 5 søknader avslått. I tillegg kommer 2 søknader om omstilling ved rovdyrskader. Av disse er en innvilget fra FM (3,0 mill.), mens den andre er innvilget etter forhandlinger med LMD (4,5 mill.) Den siste er ikke med i FM's rapportering for 2008.

Alle prosjekter som har blitt tildelt midler, har vært innenfor de prioriterte innsatsområdene i handlingsplanen. Det har vært en jevn fordeling av søknader på ulike satsingsområder. Det er i 2008 ikke mottatt søknader på prosjekter rettet direkte mot ungdom. Det er mottatt 2 søknader på prosjekter som retter seg direkte mot kvinner. Begge disse ble innvilget.

Totalbudsjett, for de utrednings- og tilretteleggingsprosjektene som er innvilget BU-støtte, er nærmere 40 mill. kroner. Dette underbygger den betydningen BU-midlene

Årsrapport 2008 Fylkesmannen i Hedmark - Innhold:

har med tanke på å utløse aktivitet relatert til næringsutvikling i og i tilknytning til landbruksnæringa. Mange av prosjektene det er bevilget midler til, er samarbeidsprosjekter mellom ulike lokale og regionale aktører. Dette bidrar til at den kompetanseoppbygging som skjer, gjennom de ulike prosjekter, utgjør en varig styrking av lokal og regional kompetanse.

Samordning / samarbeid.

Faglagene i landbruket og skogeierforeningene har deltatt i forbindelse med utarbeidelsen av handlingsplanen for bruken av BU-midlene på fylkesnivå.

FM v/landbruksavdelingen deltar som observator i IN Hedmark's styremøter. Det er gjennomført 1 dialogmøte mellom IN, FK og FM. I tillegg er det løpende kontakt og møter mellom FMLA og IN i forbindelse med saksbehandlingen. Landbruksavdelingen har deltatt aktivt i arbeidet med RUP, samtidig som det foregår et løpende samarbeid gjennom "enhetsrådet". Samarbeidet og samordningen, i forhold til arbeidet med næringsutvikling, mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge og FMLA har fungert godt gjennom året.

Kontroll.

For alle prosjekter som innvilges utrednings- og tilretteleggingsmidler, blir sluttregnskap og sluttrapporter gjennomgått og godkjent før sluttutbetaling.

Avslutning

Fylkesmannens innsats i forhold til næringsutvikling er i vesentlig grad rettet mot innsatsområdene i "Ta Hedmark i bruk". Dette er nærmere beskrevet under 21.4 Verdiskapingsprogrammene.

Inn på tunet og Grønn tjenesteyting

FM i Hedmark i 2008 hatt stor fokus på Inn på tunet, Grønn Jobb og Grønn trapp. Vi har i samarbeid med NAV og kommuner flere aktiviteter innen Grønn trapp og Grønn jobb. Relativt mye arbeid ble lagt ned i å videreføre de gode resultatene vi hadde fra forprosjektene gjennom Interreg i "Hälsa över gröne grenser" og "Grenseløs grønn Finnskog". Det er behov for å dokumentere helseeffekt og samfunns effekt av disse metodene. Det er innledet et samarbeid med Høgskolen i Hedmark på dette området.

I den nasjonale handlingsplanen for Inn på tunet er det fokusert på nettverksetablering for Inn på tunet tilbydere. FM i Hedmark har i nært samarbeid med Innovasjon Norge i Hedmark gjennomført et kompetansegivende nettverksprosjekt for Inn på tunet tilbydere i Hedmark. Dette har resultert i at de har dannet sitt eget nettverk. I denne sammenheng er det i løpet av 2008 blitt avholdt 2 fylkessamlinger, samt 6 regionale møter.

Vi arrangerte også et stort seminar i samarbeid med Fylkesmannen i Oppland og de regionale Inn på Tunet prosjektene i Hedmark og Oppland for ansatte i offentlig sektor for å vise oppvekst og utdanningssektoren hvilke supplerende tilbud Inn på tunet virksomheten kan tilby i våre innlandsfylker.

Reiseliv

I forhold til arbeidet med landbruksbasert reiseliv er fylkesmannen deltager i partnerskap for reiseliv i Hedmark i regi av fylkeskommunen. Gjennom partnerskapet deltar vi i arbeidet med å utarbeide felles strategi og handlingsplan for reiselivet i fylket. Målet med handlingsplanen er at partene i felleskap totalt sett skal gi et bedre tilbud til reiselivsaktørene i Hedmark, og derigjennom realisere målet om økt verdiskaping innen denne næringa.

Strategiplanen har et mål om 20 reiselivsprosjekter i året. Innovasjon Norge har registrert 15 reiselivsprosjekter i 2008, mens fylkesmannen har gitt økonomisk støtte til 3 tilretteleggingsprosjekter som er direkte reiselivsbaserte.

Fylkesmannen har i 2008 gjennomført en forstudie for å avklare omfanget av og behovet for oppfølging av småskala/landbruksbasert reiseliv. Det vil i 2009 bli gjennomført et forprosjekt for å vurdere videre oppfølging av denne delen av reiselivet.

21.4 Verdiskapingsprogrammene

Matprogrammet

Fylkesmannens arbeid i forhold til Verdiskapingsprogrammet for mat blir i hovedsak kanalisert gjennom prosjektet "Mat i Hedmark". Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Fylkesmannen, Fylkeskommunen og Innovasjon Norge. Prosjektet har fokus på enkeltbedrifter og etablerere. I 2008 har prosjektet særlig hatt fokus på å støtte etablerte bedrifter med ambisjoner og muligheter for å vokse. Videre har tilrettelegging og nettverksarbeid vært prioritert.

Type	Strategiplan	Resultat 2008
Søknader	15 søknader til VSP mat	3 søknader
Bedriftsetablering	8 bedrifter	4 nyetableringer *

* i tillegg kommer 5 bedriftsutviklingssaker

Nedgangen i søknader til VSP-mat synes i noen grad å kunne forklares med at det over flere år har vært jobbet aktivt med å utvikle potensielle slike prosjekter og at markedet derfor er i ferd med å mettes. Videre har arbeidet med å kartlegge og utvikle bedrifter med vekstambisjoner, vist at Hedmark har relativt få slike bedrifter.

Det gode samarbeidet mellom prosjektleder i prosjektet "Mat i Hedmark" og IN har fortsatt også i 2008. Eksempler på samarbeidsområder har blant annet vært: 1) Felles kundemøter og proaktiv jobbing mot vekstbedrifter 2) felles informasjon mot 1. linjetjenesten om matsatsinga i Hedmark 3) Bondens Marked på Hamar med 24 produsenter som medlemmer 4) oppfølging mot pultostnettverket og 5) kobling av matfaglig kompetanse mot reiselivsbedriftene.

Prosjektperioden for "Mat i Hedmark" gikk ut i 2008, men prosjektet har fått innvilget midler til å fortsette matsatsinga i Hedmark i 3 nye år.

Trebasert innovasjonsprogram

Fylkesmannens arbeid i forhold til Trebasert innovasjonsprogram har i 2008 i hovedsak skjedd som et samarbeid med bransjeprogrammet Trefylket. Gjennom Trefylket er det startet et treårig prosjekt *Økt trebyggeri i Innlandet*, som har som målsetting at Innlandet skal bli en ledende region for moderne trebyggeri.

I november var Fylkesmannen med og arrangerte seminaret, *Fremtidens boliger med bruk av tre og energi*. Målgruppen her var arkitekter og kommuner, og seminaret hadde god deltagelse.

Bioenergiprogrammet

Fylkesmannens arbeid relatert til Verdiskapingsprogrammet for bioenergi blir i hovedsak kanalisert gjennom prosjektet Grønn Varme fra Hedmarkskogen (GV). GV ble etablert som et samarbeidsprosjekt i 2003 mellom Fylkesmannen, Hedmark fylkeskommune og Innovasjon Norge. Målsettingen har vært å bidra til at bioenergibruken i fylket øker. Bioenergiandelen i Hedmark ligger nå i underkant av 25 % av stasjonært energiforbruk. GV avsluttes ut 2008, og videreføres i et tilsvarende prosjekt Grønn Varme i Landbruket.

GV har hatt følgende fokusområder

- Informasjon
- Veiledning
- Kompetanseheving

En viktig informasjonskanal har vært nettstedet www.gronnvarme.no. Her kan en nå laste ned en fylldig sluttrapport fra prosjektet. Veiledningen har for en stor del skjedd som telefonisk eller nettbasert førstelinjeveiledning spesielt mot potensielle utbyggere i landbruket. Kompetansehevingen skjer stort sett gjennom målrettede seminarer. For 2008 nevnes spesielt:

- Medarrangør til bredt anlagt gardsvarmeseminar i Hamar og Løten (45 deltakere)
- Initiativtaker og medarrangør til driftsseminar om bioenergi (155 deltakere)
- Sammen med Miljøvernavdelingen gjennomført internt miniseminar om bioenergianlegg og askeanvendelse med deltakelse fra en rekke fylker

Bemanningen i GV har i 2008 vært 1,1 årsverk.

Resultatområde 22 Miljøtiltak i landbruket

22.2 Tiltak for å redusere forurensninger

Vannforurensning

Fylkesmannen mener at det fortsatt er mye å hente ved å sette søkelys på sikker lagring og best mulig disponering av husdyrgjødsel. Fylkesmannen har prioritert tiltak rettet mot lagring og bruk av husdyrgjødsel ved disponering av informasjonsmidler, hatt temaet oppe på flere samlinger med kommunene og deltatt med innlegg på to markdager i Nord-Østerdal.

Det har vært lite fokus på punktkilder siden kommunene overtok tilsynsansvaret. Mange gjødsellager for bløtgjødsel begynner å bli gamle. Det er etablert flere store besetninger med utedrift der det er problem å samle opp gjødsel. Det er oppført store kyllinghus i områder som har svært lite spredeareal på åpenåker, ved foretaks kontroll er det avdekket at det ikke foreligger avtaler om leie av spredeareal. Gjødsel blir ofte bare deponert.

I forbindelse med pilotordningen med tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel i kommunene Ringsaker, Hamar, Stange og Løten inviterte vi alle som søker produksjonstilskudd for husdyr til 5 informasjonsmøter. Det møtte fram ca. 245 brukere av 800 inviterte. I tillegg arrangerte vi en markdag der ulike spredeutstyr ble vist.

For å høste erfaring med pilotordningen har Fylkesmannen vært med 3 kommuner på kontroll av tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Det har vært en del misforståelser om hvilke tiltak det kan søkes tilskudd for. Kartene som skal følge søknaden er ofte mangelfulle. Nedmolding innen to timer er ofte dårlig dokumentert. Fylkesmannen har inntrykk av at de som disponerer bløtgjødsel har en bedre forståelse av regelverket enn de som disponerer tørrgjødsel.

Før det eventuelt innføres en nasjonal ordning for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel mener Fylkesmannen det bør avsettes betydelig med midler til forsknings- og utviklingsprosjekter både for å kunne forvalte en tilskuddsordning og for å få en best mulig utnyttelse av husdyrgjødsel. Det er behov for oppdatert kunnskap om gjødselmengder pr. dyr og hva som er normalt innhold av ulike næringsstoffer. Tillatte spredmengder bør presenteres i en mer brukervennlig form enn gjødseltyper og 17 kg total-N pr. dekar. Spesielt for gjødsel fra kylling er det stor forskjell på normer og disponering av gjødsel i praksis. Vi har eksempel på at det for et foretak med 120.000 kylling ikke var tatt hensyn til kyllinggjødsel i gjødslingsplan, mens det etter fastsatte normer er nok fosfor til 6-700 daa korn. Fylkesmannen mener Bioforsk eller andre på nasjonalt nivå bør få i oppdrag å framskaffe/oppdatere slik grunnkunnskap om mengde gjødsel pr. dyr og næringsinnholdet i gjødsel. Om ønskelig kan Fylkesmannen i Hedmark delta i en arbeidsgruppe med de erfaringer som er høstet gjennom pilotordningen og gjennom husdyrgjødselordningen vi har hatt i regionalt miljøprogram siden 2005.

Fylkesmannen savner fortsatt et støtteapparat for tolking av Forskrift om gjødselvarer med mer av organisk opphav. Det er en av de få forskriftene vi kjenner til som ikke har et utdypende rundskriv for de enkelte bestemmelser i forskriften (gjelder den delen som omhandler lagring og bruk). Det er for eksempel krav om maks. 17 kg Total-N pr. dekar, men eneste plassen vi har funnet noe offisielt om innholdet i ulike gjødselslag er på Debio's hjemmesider. Fylkesmannen mener Statens landbruksforvaltning må få i oppgave å følge opp Forskrift av gjødselvarer mv. av organisk opphav når det gjelder lagring og bruk.

Luftforurensning

Det er det nesten helt slutt på halmbrenning om høsten etter at det ble innført grunnvilkår om at det ikke kan brennes halm om høsten på alt areal foretaket disponerer for å motta tilskudd til tiltak mot forurensning gjennom regionalt miljøprogram (RMP).

Redusert vårbrenning av halm er fortsatt en utfordring og ved rulleringen av regionalt miljøprogram i 2008 er det lagt spesielle restriksjoner på vårbrenning også.

Etter Fylkesmannen oppfatning er det fortsatt mye å hente med hensyn til tap av næringsstoffer og luktulempere ved raskere nedmolding av husdyrgjødsel.

Plantevernmidler

Fylkesmannen samarbeider med BSF og forsøksringene om kurs og mener vi har en tilfredsstillende kurstilbud i hele fylket. Fylkesmannen har i 2008 avholdt til sammen 155 eksamener/avsluttende oppgaver i kurset handtering og bruk av plantevernmidler. Det er overraskende mange som ikke fornyer autorisasjonsbeviset etter 10 år. Fylkesmannen mener autorisasjonsordningen har ført til mer bevisst handtering og bruk av plantevernmidler, spesielt med tanke på helse og miljø. Vi har inntrykk av at forhandlerne er nøye med å ikke utlevere plantevernmidler til personer som ikke er autorisert, men det er nok allikevel en del som utfører sprøytearbeid uten å være autorisert. Fylkesmannen mener fortsatt det er behov for at Mattilsynet tar stikkprøvekontroll under sprøyting for å undersøke at den som utfører arbeidet har gyldig bevis.

22.3 Miljøprogram og miljøplan

Miljøprogram

Miljø- og landbruksforvaltning i kommunene og fylke, landbruksnæringa og lokalpolitikere har vært med å utforme Regionalt miljøprogram for Hedmark. Hedmark fylke deles naturlig inn i 4 regioner, og miljøutfordringene for hver av disse regionene er definert. Det er store variasjoner mellom regionene, men de største miljøutfordringene på jordbruksida er samlet under følgende hovedsatsingsområder:

- Begrense gjengroingen av kulturlandskapet
  - økt beiting
  - skjøtsel i viktige kulturlandskapsområder
  - setring
- Redusere erosjon og avrenning fra jordbruket
- Riktig bruk av husdyrgjødsel
- Redusere bruk av plantevernmidler

Informasjons- og utviklingstiltak som understøtter arbeidet med Regionalt miljøprogram har vært prioritert høyt, og kan deles inn i 3 hovedområder:

- Informasjons- og kompetansehevingstiltak
  - fagdager, markdager og kurs for kommuner, forsøksringer og faglag
  - samlinger for kommunene m.v. vedrørende forvaltning av regelverk
  - feltkurs for kommuner og forsøksringer – kulturlandskap og biologisk mangfold
- Storskalaforsøk – miljøvennlige driftsformer ihht. innsatsområder i Regionalt miljøprogram
  - Riktig bruk av husdyrgjødsel, Redusert bruk av plantevernmidler, Begrense gjengroing av kulturlandskapet
- Utviklingstiltak
  - kartlegging av verdifulle kulturlandskap(samarbeid Skog og landskap/NINA)
  - Supplerende kartlegging av større helhetlige kulturlandskapsområder (samarbeid med miljøfaglig utregning og fylkeskommunen)
  - samarbeidsprosjekter med kulturminnevernet for ivaretagelse av kulturminner

Tilskuddsordninger

I 2008 søkte rundt 2500 foretak om tilskudd over regionalt miljøprogram, dette utgjør 65 % av jordbruksforetakene i fylket.

Forurensningsordningene

Det har i 2008 vært benyttet 28,2 mill i tilskudd til tiltak for å redusere forurensningen fra jordbruket. Tilskudd til endret jordarbeiding skal bidra til å redusere erosjon og arealavrenning fra jordbruksarealer. Arealet i stubb har økt med ca. 12.000 dekar det siste året etter at det har vært nokså stabilt i 10 år. I Hedmark har vi valgt å ha forholdsvis stor forskjell i tilskuddsats for stubbåker med stor og svært stor erosjon og de andre tiltakene innen endret jordarbeiding da vi mener det er viktig at de mest erosjonsutsatte ligger i stubb. Samtidig mener vi det er viktig å beholde et lite tilskudd til de andre tiltakene da de fleste har funnet en jordarbeidingspraksis for hele arealet sitt. Noen vil nok pløye alt dersom de ikke får tilskudd til alt. Arealet med fangvekster er redusert med ca. 3.500 dekar siste året og er nå nede på 12.000 dekar mot 58.000 dekar i toppåret 2002. Det er ofte problem med ujevn etablering og dårlig miljøeffekt av fangvekst sådd sammen med korn. Fylkesmannen i Hedmark mener det vil bli større miljøeffekt ved å omprioritere noe av midlene til fangvekst sådd etter høsting av tidligkultur.

I 2004 ble det innført tilskudd for etablering av grassoner langs vassdrag som skal bidra til å redusere tapet av jord og næringsstoffer til vann. Ordningen har hatt en positiv utvikling fra 7 235 løpemeter grassone i 2004 til 74043 løpemeter i 2008. Fylkesmannen ønsker fortsatt økt oppslutning om denne ordningen, da det er mye å hente med effektive grassoner.

Tilskudd til ugrasharving er fortsatt en liten ordning med en oppslutning på ca. 8.500 dekar.

Oppslutning om ordningen med tilskudd til spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen har med vel 10.000 dekar siste året. Noe av økningen skyldes nok at de som disponerer bløtgjødsel på Hedmarken blir berettiget tilskudd både etter vår regionale ordning og den nasjonale pilotordningen ved å molde ned gjødsla innen 2 timer.

Tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel

(rapporteres her selv om det ikke er en del av regionalt miljøprogram)

Av ca. 800 foretak med husdyr i de aktuelle kommunene er det ca. 300 foretak som har søkt tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Til sammen er det spredd husdyrgjødsel på en miljøvennlig måte på ca. 54.000 dekar, hvorav 39.000 med nedmolding innen to timer. Dette er en metode de fleste kan få til med bedre planlegging og økt samarbeid, mens de øvrige metodene som regel krever investering i utstyr eller leie av entreprenør.

Dersom det skal etableres en nasjonal ordning, bør det stilles større krav til at spredningen virkelig blir miljøvennlig med hensyn til mengde pr. dekar. Det gis nå tilskudd om det spres 2-2,5 ganger vekstens behov for fosfor det enkelte år. Ny norm for fosforbehov til korn er 1,4 kg P pr. dekar ved 400 kg avling, kravet til spredeareal baserer seg på 3,5 kg fosfor. For at det skal gis tilskudd til miljøvennlig spredning mener Fylkesmannen i Hedmark at det bør stilles krav om at det ikke tilføres større mengder fosfor enn vekstens behov det enkelte år.

Fylkesmannen har i 2008 gjennomført forvaltningskontroll i en kommune for tilskudd til generelle miljøtiltak for jordbruket i Hedmark og en kommune for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Kontrollene er gjennomført både for å se på kommunens forvaltning av regelverket, og for å skaffe erfaring med ordninger og miljøeffekt. Resultater av kontrollene er omtalt under resultatområde 24.

Fylkesmannen erfarer at kommunene har innvilget søknader i strid med regelverk og at de på kontrollen ikke undersøker tilstrekkelig om fastsatte vilkår for vedkommende ordning er oppfylt. Fylkesmannen har hvert år møte med kommunene for å skolere dem til å bli bedre forvaltere av de ulike ordningene.

Kulturlandskapsordningene

Den tradisjonelle seterdrifta har høy prioritet i Hedmark. I 2008 ble det søkt tilskudd for 244 setre med melkeproduksjon, en nedgang på 4 fra året før. Dette er den laveste nedgangen siden 2002. Styringsgruppa for Regionalt miljøprogram mener det er viktig å opprettholde tradisjonelle seterdrift og tilskuddsatsen er nå kr 31.000,- pr. seter.

Ordningen med tilskudd til verdifulle kulturlandskapsområder som høstes ved beite eller slått skal bidra til å hindre gjengroing av verdifulle kulturlandskap og ivareta kulturminner og kulturmiljøer innenfor disse områdene. Ordningen ble innført i 2005 for seterområdene. I 2006 ble ordningen utvidet til å gjelde også andre kulturlandskapsområder kartlagt og klassifisert som spesielt verdifulle (spesielt artsrike slåttmarker og innmarksbeiter). Av områdene som er kartlagt og klassifisert som spesielt verdifulle ble 5 409 dekar ivarettatt på en slik måte at de var berettiget tilskudd i 2008.

Årsrapport 2008 Fylkesmannen i Hedmark - Innhold:

Tilskudd til beitelag skal bidra til å legge til rette for en mer rasjonell utnyttning av utmarksbeite gjennom organisert tilsyn, sankning og andre målrettede fellestiltak i beiteområdet. Ordningen har stor oppslutning og er viktig både i forhold til bedre utnyttning av fôrressursene, ivaretagelse av kulturlandskap og effektiv og rask sankning og flytting av dyr i rovdyrutsatte områder. Vi ser imidlertid at det er behov for en bedre organisering av beitelagene og områder som beites. Det er på bakgrunn av dette igangsatt et eget beiteprosjekt i Hedmark som også har fått midler over det nasjonale beiteprosjektet.

Rullering av Regionalt miljøprogram

I tillegg til de opplysninger som er kommet fram i sentral evaluering av Regionale miljøprogram har Fylkesmannen i Hedmark gjennomført en egen spørreundersøkelse rettet mot næringsorganisasjonene, kommunene, beitelaga og forsøksringene i fylket. Med bakgrunn i disse opplysningene og egne erfaringer har Fylkesmannen utarbeidet rapporten "Evaluering av Regionalt miljøprogram for jordbruket i Hedmark 2004-2007, rapport nr. 3/08".

Med bakgrunn i evalueringen satte Fylkesmannen i gang prosessen med rullering av miljøprogrammet for 2009-2012. Det er avholdt 4 møter i styringsgruppa og 2 i den rådgivende faggruppa. Vi har ut fra naturgitte forhold delt fylket inn i 4 regioner og det har kommet innspill fra regionrådene i disse, samt fra Hedmark Bondelag, Hedmark Bonde- og Småbrukerlag, Hedmark Fylkeskommune, Norsk Bufé og Landslaget for reinrasa norsk sau.

Fylkesmannen har i det nye miljøprogrammet videreført alle ordninger, men vil gjennom endrede satser og skjerpede vilkår for en del ordninger målrette virkemidlene enda bedre. Det er innført en ny ordning med tilskudd til vegetasjonsskjøtsel av kulturminner. Dersom det innføres en nasjonal ordning for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel, vil Fylkesmannen kutte ut den regionale ordningen med tilskudd for spredning av husdyrgjødsel om våren eller i vekstsesongen da en mener det ikke er hensiktsmessig å ha en nasjonal og en regional ordning som er så like. For mer informasjon vises til Fylkesmannens rapport nr. 04/08, Regionalt miljøprogram for jordbruket i Hedmark 2009-2012.

Miljøplan

I Hedmark er det 55 foretak som har krysset av på søknaden om produksjonstilskudd at de ikke har miljøplan og har valgt å ta trekket fastsatt i jordbruksavtalen. Disse foretakene er da ikke berettiget tilskudd til generelle miljøtiltak for jordbruket i Hedmark eller tilskudd til miljøvennlig spredningen av husdyrgjødsel.

Gjennom deltakelse på kommunens kontroll har Fylkesmannen erfart at det er en del mangler ved miljøplanene og at de ikke er oppdatert. Kartet mangler ofte helt eller viktige miljøelementer er ikke tegnet inn. Gjødslingsplanen inneholder sjelden alle opplysningene det er krav om i Forskrift om gjødslingsplanlegging. Opplysningene som inngår i sprøytejournalen finnes i stor grad som notater i ei dagbok, noe Fylkesmannen mener er greit nok. Sjekklista sendes ut med søknad om produksjonstilskudd annethvert år og mange har glemt at de har fått den og ikke merket seg at fristen for utfylling er 15. november. Fylkesmannen har inntrykk av at kommunen i liten grad utfører ekstra kontroll av sjekklista etter 15. november. Fylkesmannen vil foreslå at fristen for å fylle ut sjekklista følger jordbruksavtaleåret og at det skal være utfyllt pr. 31.07 for siste 12 måneder. Den bør sendes ut sammen med søknad om produksjonstilskudd hvert år. Tiltaksplan og dokumentasjon på gjennomførte tiltak har ikke vært på plass på noen av de foretakene vi har vært med på kontroll.

Det er fastsatt egne satser for trekk i produksjonstilskuddet for manglende eller mangelfull miljøplan i forhold til arealet foretaket disponerer. Forvaltningen møter ofte at det mangler miljøplan for deler av arealet eller at enkelte av de elementene i miljøplanen er mangelfulle. Kommunene vegrer seg ofte i slike tilfeller for fullt trekk, noe som medfører at de godkjenner miljøplaner som etter Forskrift om miljøplan ikke skulle vært godkjent. Med bakgrunn i tilbakemeldinger fra flere kommuner og erfaring fra deltakelse på kommunenes kontroller mener vi at satsene for manglende miljøplan bør beholdes, men at det i tillegg bør åpnes for et mindre og mer skjønnsmessig trekk for mangelfull miljøplan.

Dette har vi også kommet med som innspill til jordbruksforhandlingene i en del år.

Fylkesmannen mener at mange brukere har behov for oppfriskingskurs for heve kvaliteten på miljøplanen som et dokumentasjons- og planleggingsverktøy. Vi har derfor prioritert noe informasjons- og utviklingsmidler til enkelte kommuner som har arrangert kurs for oppdatering av miljøplan. Fylkesmannen vil anmode om Statens landbruksforvaltning om å sette økt fokus på miljøplan gjennom spesielle informasjonskampanjer. Fylkesmannen mener også at miljøplanen må videreutvikles til å omfatte klimatiltak og energibruk på det enkelte gårdsbruk. Bedre disponering av husdyrgjødsel vil være et sentralt element i dette. Dette kan være med på å gi en "ny giv" for miljøplanarbeidet.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2008 etter søknadsomgang 2007 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Gjengroing	Avrenning til vassdrag	Kulturminneverdier	Tilgjengelighet og friluftsverdier	Verdifulle kulturlandskap	Plantevernmiddel	Avfallsinnsamling	Annet
FMHE	1	28	0	0	11	1	0	0
Sum	1	28	0	0	11	1		

22.4 Økologisk landbruk

Status

Store deler av Hedmark har gode naturgitte forutsetninger for økologisk landbruk. Utviklinga i arealer og dyretall som er lagt om til økologisk landbruk viser imidlertid at det vil bli en stor utfordring å nå målsettingen om 15 % økologisk produksjon og forbruk innen 2015, og at det er langt igjen innenfor alle produksjoner. I følge tall fra søknad om produksjonstilskudd var det 244 foretak som drev økologisk landbruk i Hedmark i 2008. Dette er 21 flere enn i 2007. Økologisk drevet areal var ca. 44 500 daa og karensareal ca. 10 500 daa, en økning i karensareal på vel 2 000 dekar fra 2007. Andelen av det totale jordbruksarealet som er økologisk/karensareal er 5,2 % mot 5,0 % i 2007 (34 200 daa av det økologiske arealet er eng/beite, 8 400 daa er korn, 700 daa poteter og 800 daa grønnsaker og bær.)

Det var ca. 1 300 økologiske mjølkekyr, en økning på ca 200 kyr fra året før. Dette representerer ca. 8 % av kutallet. Det er små endringer i antall ammekyr, mens det i saueholdet har vært en økning på ca. 400 v.f.s. fra 2007 til 2008. Ca. 3 % av totalt antall ammekyr og ca. 6 % av antall v.f.s. er økologiske. I annet husdyrhold er det lite økologisk.

Handlingsplan for økologisk landbruk

Fylkesmennene i Hedmark og Oppland har felles handlingsplan for økologisk landbruk.

Det ble i 2008 satt i gang arbeid med revidering av handlingsplanen og en regner med at ny plan vil være ferdig første halvår i 2009.

Gjeldende plan har hatt fire hovedsatsingsområder med en faggruppe for hvert av disse;

- Foredling og omsetning av økologiske produkter til det lokale markedet og Oslo-markedet og for utvalgte produkter også det nasjonale markedet.

- Økt fokus på økologisk produksjon av korn, proteinrike vekster og oljerike vekster til kraftfôr og mat.
- Økt satsing på grøntsektoren gjennom hele verdikjeden.
- Satsing på økt omlegging til økologisk mjølk- og kjøttproduksjon.

Faggruppene er sammensatt av representanter fra de organisasjonene som har hovedansvar for de ulike tiltakene i handlingsplanen. Det er avholdt 1-2 møter i hver faggruppe.

For å samordne arbeidet og ha et overordna ansvar for handlingsplanen er det etablert et råd for handlingsplanen. Rådet består av en representant fra hver av fylkesmennene, en fra hver av faglaga i hvert av fylkene og en representant fra Oikos Innlandet. Det er avholdt 1 møte i rådet i 2008.

For 2008 fikk Fylkesmannen i Hedmark tildelt kr 425.000 til oppfølging av tiltak i Handlingsplanen. I tillegg har vi disponert kr 65.983,- i inndratte midler.

Fylkesmannen i Hedmark hadde 18 søknader/forslag om tiltak for en samlet kostnadsramme på kr 920.500,- Det har derfor vært nødvendig å foreta en streng prioritering. Søknadene er vurdert i nært samarbeid med Fylkesmannen i Oppland etter kriterier fastsatt av Rådet for Handlingsplanen for økologisk landbruk.

Nedenfor har vi satt opp en oversikt over disponeringen av midler til tiltak innen de ulike delmål/hovedsatsingsområdene i Handlingsplanen:

- Marked og omsetning kr 57.044,-
- Korn, protein- og oljerike vekster kr 190.000,-
- Grøntproduksjon kr 162.168,-
- Mjølk og kjøtt kr 66.000,-
- Felles for flere delmål kr 15.771,-

For mer detaljert informasjon om bruken av midler til oppfølging av tiltak i Handlingsplan for økologisk landbruk 2008 vises til egen rapport til Statens landbruksforvaltning.

Økoløft i kommunene

- Statens landbruksforvaltning har innvilget 3 økoløft-prosjekt i Hedmark med til sammen kr 1.860.000,-
- Ringsaker kommune kr 700.000,-
  - Fellesprosjekt for kommunene Våler, Åsnes og Grue kr 700.000,-
  - Tolga kommune kr 460.000,-

Kommunene Våler, Åsnes og Grue er av prosjektet ” Kampanje for økt økologisk kornproduksjon” innvilget kr 50.000,- til gjennomføring av RE-modellen for å skaffe husdyrgjødsel til de som legger om til økologisk kornproduksjon uten å disponere husdyrgjødsel.

22.5 Tre og miljø

Se kommentarer under 21.4.

Resultatområde 23 Eiendoms- og bosettingspolitikk

23.2 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Klagesaksbehandling m.m.

I 2008 behandlet Fylkeslandbruksstyret 65 (88) saker med følgende fordeling:

Konsesjonssaker inkl. endring av vilkår	8	(14)
Prissaker kons.lov/tvangsauk	1	(1)
Fritak bo- og driveplikt	7	(6)
Omdisponerings-/delingssaker	15	(28)
Overprøving av saker/vurdering av overprøving	5	
Odelstfrigjøring	0	(0)

Årsrapport 2008 Fylkesmannen i Hedmark - Innhold:

Salg av eiendommer (klager inkl.)	3	(8)
Saker etter plan/bygningsloven	7	(9)
Høringer	4	(3)
Strategier	1	
Referatsaker/andre saker	14	(19)
Nydyrking	0	(0)

(Tall fra 2007 i parentes)

Når det gjelder omdisponering og delingsaker ble vedtaket endret i 3 saker. Av konsesjonssakene ble vedtaket endret i 3 saker. I bo - og drivepliktsakene ble vedtaket endret i 1 sak. Fylkeslandbruksstyret vurderte overprøving av kommunens vedtak i 5 saker, 4 konsesjonssaker og 1 delingssak. Kommunens vedtak ble omgjort i 2 av sakene.

I tillegg har Fylkesmannen behandlet 52 saker i førsteinstans. For omdisponerings-, fradelings- og konsesjonssaker gjelder dette saker hvor kommunen ikke kan avgjøre sakene selv. Når det gjelder omdisponeringssaker og fradelingssaker er ingen av sakene avslått. Når det gjelder konsesjonssaker ble 1 sak avslått.

Fordeling av førsteinstanssaker, tall for 2007 i parentes:

Konsesjonssaker, herunder endring av vilkår	18	(18)
Omdisponerings-/fradelingssaker	17	(36)
Andre saker etter jord-, konsesjons- og odelsloven	6	(3)
Saker vedr. dekning av saksomkostninger	2	(11)
Høringer	1	(0)
Andre saker	8	(2)

Fylkesmannen ble i november 2008 bedt om å gjennomføre en undersøkelse i 6 kommuner når det gjelder delingspraksis for 2007. Undersøkelsen er gjennomført og resultatet oversendt Statens landbruksforvaltning i desember 2008. Det kom inn til sammen 144 saker. Kommunen med flest saker hadde 75 saker, mens kommunen med færrest saker hadde 7. Kommunene avso søknadene i 24 saker. Så langt har en registrert at kommunene stort sett er bra på redegjørelse for faktagrunnlaget i sakene. Videre at det gjennomgående er noe dårlig kartmateriale. Vektleggingen av de forskjellige lovhensynene har en ikke sett på så langt. Fylkesmannen tar sikte på å gjennomgå materialet sammen med enkeltkommunene i løpet av 2009.

Jordfondet

Staten ved fylkeslandbruksstyret har 14 eiendommer stående i jordfondet pr. 31.12.2008. Det er oppgjort kontoer i Jordfondet for 6 eiendommer og tilbakeført ca. 5 mill. kr. til jordfondet i 2008. Disse tallene har de siste 2-3 år vært påvirket av innbetalinger på en eiendom hvor Fylkesmannen formidler salg for annen eier, dette utgjør om lag 4,1 mill kr.

Når det gjelder 2 av eiendommene er deres konto i Jordfondet gjort opp i begynnelsen av 2009, for 8 av eiendommene gjenstår hjemmelsoverføring og oppgjør av eiendommens kontoer i Jordfondet.

Det ble inngått 6 kjøpekontrakter for salg av eiendommer/deler av eiendommer i jordfondet i 2008. Salgssummer iht. kjøpekontraktene er på til sammen kr 4 189 000. I tillegg til dette innbetales omkostninger til staten, d.v.s. det er en samlet innbetaling til staten på kr. 4.332,971 for disse eiendommene. For noen eiendommer ble det inngått kjøpekontrakter i 2007, mens kjøpesummen først ble innbetalt i 2008. Leieinntektene er i 2008 på kr. 54 900 fordelt på 2 eiendommer.

Juridiske virkemidler

Fylkesmannen har en sentral funksjon som klage- og kontrollorgan. Gjennom dialogen med kommunene skal fylkesmannen følge med på utviklingen av praksis på landbrukslovområdet. Fylkesmannen har i 2008 avholdt kurs for kommunene. I tillegg til dette er det et betydelig behov for veiledning overfor kommunene som dekkes ved bruk av e-post, telefonsamtaler og besøk i enkeltkommuner. Det må påregnes at behovet for veiledning overfor kommunene vil bli betydelige større i 2009, jfr. de planlagte lovendringer.

Resultatområde 24 Inntekts- og velferdspolitiske tiltak

Etter og videreutdanningsfondet i landbruket.

Årsrapport for EB-virksomheten for 2008 blir utarbeidet innen utgangen av februar og oversendt SLF i tråd med vanlig prosedyre.

Produksjonstilskudd og velferdsordninger

Også i 2008 har Fylkesmannen arrangert fagsamling om produksjonstilskudd for kommunene med hovedtema endringer i regelverket, driftsfellesskap og kontroll. Kommunenes arbeid med forvaltning av ordningene er ellers fulgt opp med løpende veiledning om regelverket, spesielt om driftsfellesskap og kontroll av dyr i kode 117 og 118 (kjøttferase) ved tilskudd til spesialisert kjøttfeproduksjon. Det er satt særskilt fokus på saksbehandlingsrutiner i kommunene, forvaltningsmessige krav og oppretting av feil etter maskinelle inputkontroller. Fylkesmannen deltok i SLF's nasjonale referansegruppe som har gitt innspill til utforming av regelverket om driftsfellesskap.

Erfaringene fra 2008, der vi bl.a. har gjennomført kontroll av foretak med driftsbygning for fjørfeproduksjon på fradelt tomt, viser at forvaltning og kontroll av bestemmelsene om driftsfellesskap og samarbeid i produksjonstilskudds- og husdyrkonsesjonsregelverket fortsatt er ei stor utfordring både for kommunene og Fylkesmannen.

Landbruksvikarordningen

I 2008 var hele fylket dekket med landbruksvikar. Tildelte årsverk til avløserlagene fordelt på ulike områder/kommuner framgår av tabellen nedenfor:

Område	Årsv.	Avløserlag
Hedmarken	3	Landbrukstjenester Hedemarken, Lillehammer Avløserlag
Glåmdalen	3	Landbrukstjenester Solør-Odal
Sør-Østerdal	3	Landbrukstjenester Øst
Nord-Østerdal	7	Landbrukstjenester Nord-Østerdal, Alvdal avløserlag, Os avløserlag

Hedmarken: Kommunene Ringsaker, Hamar, Stange, Løten

Glåmdalen: Kommunene Grue, Åsnes, Sør-Odal, Nord-Odal, Kongsvinger, Eidskog

Sør-Østerdal: Kommunene Elverum, Trysil, Åmot, Engerdal

Nord-Østerdal: Kommunene Tynset, Tolga, Os, Rendalen, Folldal, Alvdal

I tillegg var det 2 kommunale landbruksvikarer i Ringsaker, 1 i Våler og 1 i Stor-Elvdal. Fordeling av årsverk på de ulike områdene vil bli noe endret når tilskudd til kommunale landbruksvikarer opphører fra 2009.

Overføringa av ansvaret til avløserlagene har stort sett gått greit, med noen unntak. I Stor-Elvdal har det vært stor reduksjon i dyretall og sammen med store avstander gir dette store kostnader pr. årsverk landbruksvikar.

Fylkesmannen har derfor henstilt Landbrukstjenester Nord-Østerdal om å dekke opp Stor-Elvdal fra 2009. Bedre arbeidsvilkår for kommunalt ansatte vikarer enn for landbruksvikarer i avløserlag har også gitt noen utfordringer i forbindelse med overføringa av ansettelsesforholdet for de kommunale vikarene.

Erstatning for klimabetinget avlingssvikt i planteproduksjon

Vi har behandlet 13 søknader, alle fra skadeåret 2007. 7 av disse søknadene er avslått.

Søknadene fordelt på vekstgrupper

Vekstgruppe potet:

8 søknader, 3 innvilget pga. frost rett før høsting, 5 avslått pga avlingssvikten hovedsakelig er begrunnet med virus. Fra 4 av søkerne har vi klage til behandling. Statens landbruksforvaltning har avslått søknadene om dispensasjon for at skade forårsaket av virus skal dekkes innenfor ordningen.

Vekstgruppe frukt og bær:

2 søknader innvilget pga. frost i jordbær

Vekstgruppe grovfôr:

1 søknad innvilget pga. tørke, 1 avslått pga. for høy avlingsprosent og 1 avvist pga oversittet melde og søknadsfrist.

For vekstsesongen 2008 har vi mottatt bare to søknader om erstatning for klimabetinget avlingssvikt.

Erstatning etter vinterskader på eng

Vi har behandlet 5 søknader hvorav 2 avslag. Erfaringer med ordningen er at den er grei å forvalte på fylkesnivå. Kravet til kontroll på kommunenivå bør opprettholdes.

Forbruksprognose vinterskader på eng

Rapport sendes direkte til SLF innen 15. juni hvert år.

Erstatning etter klimabetinget avlingssvikt i honningproduksjon

Vi har behandlet 23 søknader og alle er innvilget.

Erstatning for tap av bifolk

Vi har behandlet 7 søknader og alle er innvilget.

Erstatning etter offentlig pålegg planter og husdyr.

Vi har behandlet 1 søknad om erstatning etter offentlig pålegg om sanering av lys ringrøte. Vi har behandlet to klager etter vedtak i 2007 der vi har opprettholdt vårt vedtak og oversendt klagen til Statens landbruksforvaltning.

FMs kontrollarbeid på landbruksområdet i 2008

Hjelpeskjema til bruk i embetenes årsrapporter

1. Hvordan er kontrolloppgavene på landbruksområdet organisert?

a) Ansvarlige i avdelingen (funksjon/ stilling):

Jens Windju og Anne H. Flagstad (permisjon), ansvarlige for kontroll

b) Øvrig ansvars- og oppgavefordeling:

Skogbruk

Ansvarlig for kontrolloppgaver skogbruk: Dagfinn Haget

De enkelte fagansvarlige har deltatt i kontrollarbeidet på sine fagområder.

2. Hva er gjort av kompetansetiltak på kontrollområdet?

Årsrapport 2008 Fylkesmannen i Hedmark - Innhold:

a) I FMLA:

Internkurs og 4 stk. på kontrollsamling arr. av SLF

b) I/rettet mot kommunene:

Dagskurs for alle kommuner, god deltagelse

Forvaltningslov ble gjennomgått på samling for skogbruksansatte i kommunene

3. Hvilke kontroller er gjennomført og i hvilket omfang?

Forvaltningskontroll, antall kommuner:	7
Foretakskontroll, antall foretak:	8

4. Hvilke ordninger/delordninger er kontrollert?

Jordbruk

Forvaltningskontroll:

- Tilskudd til avløsning ved sykdom
- Manuelle utbetalinger av produksjonstilskudd
- Generelle miljøtiltak i jordbruket
- Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel

Foretakskontroll:

- Mulig driftssamarbeid

Skogbruk

Forvaltningskontroll:

- Skogfond
- Nærings og miljøtilskudd i skogbruket (NMSK)
- Saksbehandling vedrørende landbruksveger.

Foretakskontroll:

- Miljøtilskudd (NMSK)
- Kontroll av kommuneskog (der Fylkesmannen er skogbruksmyndighet)

5. Hva slags type avvik er avdekket (presiser ift ordning/ forskrift/ vilkår i regelverk)?

Jordbruk

- Mange manuelle saker er fra kommunens side dårlig utredet og vedtak mangler. *Forvaltningslov og rundskriv 23/2008.*

- Prosedyre i kontrollarbeidet hos kommunene bør forbedres, særlig i forbindelse med kontroll av miljøplan. *Forskrift om miljøplan og Rundskriv 35/2006*

- Kommunene følger dårlig opp *Forskrift om gjødselvarer m.v.*

- Mange miljøplaner er ufullstendige. Det er særlig mangler i gjødselplan og bruk av husdyrgjødsel.

Forskrift om miljøplan og Forskrift om gjødselplanlegging

- Overskridelse av konsesjonsgrensa i *lov/forskrift om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen.*

- For lite utbetalt ved manuell utbetaling som medførte etterbetaling.

Skogbruk

- Det ble avdekket at det ikke utarbeides vegplan/byggebeskrivelse ved skogsveganlegg selv om dette er satt som vilkår ved tildeling av tilskudd. Manglende oppfølging av vilkår.

6. Hvordan er avvik er fulgt opp?

sett x

Kontrollert enhet er pålagt å endre sine rutiner	X
Tilskudd er trukket tilbake	X

Annet, spesifiser her:

To saker i forhold til husdyrkonsesjonsregelverket følges opp. Flere trekk pga ufullstendige/manglende miljøplaner.

7. Hva ser dere som de viktigste utfordringer i kontrollarbeidet videre fremover (eks. risikovurderinger, malverktøy, oppfølging av avvik med mer)?

Arbeidsverktøyet er bra.

Kommunene må bedre sine saksbehandlings- og kontrollrutiner.

En viktig utfordring vil være å følge opp de avvik som avdekkes, slik at forvaltningsrutinene blir bedre i alle forvaltningsledd.

Kontrollarbeidet tar mye tid i en travel hverdag.

8. Har kontrollvirksomheten avdekket behov for regelverksendringer (presiser hvor i regelverk)?

Har ikke avdekket noen spesielle behov

9. Andre kommentarer/ innspill (eks. generelle erfaringer fra kommuner som er kontrollert):

Fylkesmannen blir tatt godt imot i kontrollarbeidet og det blir vist forståelse fra kommunene når avvik og mangler blir påpekt.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2008 - antall

Klagebehandling

Embeter	Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
FMHE	2	7	2	3	1	5
Sum	2	7	2	3	1	5

Dispensasjonssøknader

Embeter	Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
FMHE	37	0	3	8	0	4	32	0	9
Sum	39	7	5	11	1	9			

Resultatområde 25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør

25.1 Kompetansesenter

Kompetansesenter

Vi utarbeidet også i 2008 en handlingsplan for kommunerettede tiltak. Handlingsplanen er i hovedsak gjennomført som planlagt. Handlingsplanen omfatter tiltak både under 25.1 og 25.2.

Kompetansesenterfunksjoner er ivaretatt slik:

- Gjennomført ca 20 kurs og fagsamlinger
- Veiledning innenfor de ulike fagområder på telefon og gjennom e-post
- Utarbeidet data-/analysegrunnlag fra fagsystemene for både skogbruket og jordbruket i fylket.
- Utarbeidet kommunevise rapporter fra fagsystemene på "bestilling"
- Gjennomført møter med kommuner innen aktuelle temaområder (skog, næringsutvikling, miljø mv)
- Innsats rettet mot konkrete fagområder som beiting, klima, bioenergi, skogskader mv
- Deltatt som ressurspersoner på møter i kommunal regi på forespørsel fra disse
- Deltatt i konkrete enkeltprosjekter som skjer i kommunene, bl.a gjennom deltakelse i styringsgrupper/prosjektgrupper eks kommunen som førstelinje, småfeprogram i Nord-Østerdalen mm
- Deltatt i utvikling av prosjekter/tiltak for å få fart på landbruket i kommunen. I 2008 har det vært jobbet med slike prosjekter i 2 enkeltkommuner, et samarbeid mellom 3 kommuner og i en region.
- Deltatt i ressursgruppa for småsamfunnsatsinga i samarbeid med fylkeskommune.

Rullering av kommunenes tiltaksstrategier

Kommunene i Hedmark laget fra 2005 flerårige tiltaksstrategier med virkeperiode 2005 - 2008. Etter planen skulle tiltaksstrategiene rulleres i 2008, med ny virkeperiode 2009 - 2012. Tiltaksstrategiene skal inneholde forslag til rammer for ulike formål med klare prioriteringer basert på nasjonale, regionale og lokale utfordringer.

Fylkesmennene i Hedmark og Oppland vedtok i juni 2008 felles *Strategi for skog og tresektoren i Hedmark og Oppland 2008 - 2011*. *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Hedmark* er nå evaluert og rullet og synliggjør viktige miljøutfordringer og prioriteringer i de 4 regionene som fylket deles inn i. Strategi for skog- og tresektoren og Regionalt miljøprogram gir viktige føringer og mål også for kommunenes prioriteringer og bruk av økonomiske virkemidler.

På bakgrunn av dette har fylkesmannen utvidet virkeperioden for inneværende tiltaksstrategier. Frist for utarbeidelse av nye er satt til 1. november 2009 slik at kommunene har anledning til å se sine tiltaksstrategier i sammenheng med de overordna strategiene for Hedmark fylke. Fylkesmannen vil i 2009 følge opp kommunene i dette arbeidet blant annet gjennom samlinger og besøk i enkelte kommuner.

Midlene over kap 1144 post 77 Miljørettet prosjektarbeid m.m har blitt brukt til diverse kostnader i forbindelse med kurs og seminarer for kommunene.

25.2 Landbrukspolitisk dialog med kommunene

I 2008 har den landbrukspolitiske dialogen med kommune bl.a bestått av:

- fylkesmannens ledergruppe besøkte alle kommuner etter kommunevalget, landbruk har stått på dagsorden i disse møtene
- kurs og seminarer rettet mot kommunene
- oppfølging og dialog med enkeltkommuner etter initiativ fra oss eller kommunen
- deltagelse i regionalt partnerskap under ledelse av fylkeskommunen
- innlegg og deltagelse på møter i regi av kommunene
- møter med politisk og administrativ ledelse i forbindelse med utarbeidelse av kommuneplaner

Vi ser at det er store forskjeller mellom kommunene både med hensyn til ressurser og kompetanse. Spesielt ser vi at det kan være en utfordring å være ny fagperson i en kommune, særlig dersom dette er den eneste fagpersonen på landbruksområdet. Fylkesmannen har tatt opp med og følger opp ressurs- og kompetansesituasjonen i 3 kommuner.

Det har ikke vært kontakt med KS regionalt i 2008.

25.3 Miljøvirkemidlene i jordbruket og de økonomiske virkemidlene i skogbruket

Det vises til Forbruksrapport 2008 og behov for midler til informasjons- og utviklingstiltak, SMIL, NMSK og skogbruksplanlegging 2009 sendt Statens landbruksforvaltning 19.11.2008.

Resultatområde 26 Jord- og landskapsressurser

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Jordvern

Rullering av Fylkesdelplan for samordnet miljø, areal- og transportplanlegging (SMAT) i Hamar-regionen har krevd mye ressurser også i 2008. Når det gjelder omdisponert areal har ikke Fylkesmannen oversikt over dette. Denne rapporteringen skjer direkte fra kommunene gjennom KOSTRA-systemet.

Det er en politisk målsetting å halvere omdisponeringen av de mest verdifulle jordressursene innen 2010. Dette tilsvarer ca 300 daa dyrka mark per år i Hedmark. Det ble i 2007 omdisponert ca. 310 daa dyrka mark. Det vil si at vi i Hedmark har gode muligheter for å nå målet innen 2010 under forutsetning av at tallene fra KOSTRA er korrekte. Samtidig varierer avgang av dyrka mark mye fra år til år avhengig av hvilke tiltak som settes i gang. I Hedmark står avgang av dyrka mark til samferdselstiltak for en betydelig andel. Både ny E6 gjennom fylket, arbeidet med dobbeltspor på jernbanen, riksveg 2 gjennom Sør-Odal og riksveg 3/25 gjennom Løten går gjennom viktige jordbruksområder og beslaglegger mange dekar verdifull dyrka mark. Eksempelvis legger ny E6 alene beslag på over 300 daa fulldyrka mark.

I forbindelse med Fylkesmannens veiledningsrolle og innspill til kommuneplaner blir det gjort en jobb for å ivareta de nasjonale målene for jordvern og bevaring av kulturlandskap. Flere kommuner har fokus på å peke ut viktige jordbruks og kulturlandskapsområder, blant annet jobber noen kommuner med temaplaner for seterområdene i kommunen.

Kulturlandskap

Det har over flere år vært gjennomført kartlegginger av verdifulle kulturlandskap i Hedmark. Det er gjennomført supplerende kartlegginger av verdifulle kulturlandskap både med fokus på biologisk mangfold og kulturminner og kulturmiljøer fra 2005 til 2008. Disse kartleggingene og klassifisering av områdene etter lokal, regional og nasjonal verdi er et viktig grunnlag for utviklingen av virkemidlene gjennom RMP og SMIL. Videre ses disse prosjektene i nær sammenheng med de nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene i et langsiktig perspektiv og arbeidet med å peke ut viktige jordbruksareal og kulturlandskap både lokalt, regionalt og nasjonalt.

Fylkesmannen har hatt koordineringsansvaret for prosessen rundt ”Utvalgte kulturlandskap” i Hedmark, og vi har jobbet nært sammen med både regionale myndigheter og lokale aktører gjennom prosessen så langt. 3 områder er foreslått og vi har etter tilbakemelding fra SLF, DN og RA arbeidet fram en områdeplan for ett av disse områdene. Arbeidet har etter vår mening lagt et godt grunnlag for å få til en særskilt forvaltning av området i samarbeid med grunneierne.

26.2 Samfunnsplanlegging

Fylkesmannen behandlet 452 hørings saker etter Plan- og bygningsloven i 2008, herav 267 uttalelser i plansaker (inkl. mindre vesentlige endringer) og 185 uttalelser til dispensasjonssaker. Landbruksavdelingen har koordineringsansvaret i embetet for uttalelser til plansaker, mens dispensasjonssakene koordineres av kommunalavdelingen.

7 plansaker ble behandlet i fylkeslandbruksstyret og det ble fremmet innsigelse på landbruksfaglig grunnlag til 3 kommuneplaner og 2 reguleringsplaner. Fylkesmannen har i 2008 fremmet forslag til 2 innsigelser som ikke er ikke fulgt opp av fylkeslandbruksstyret, disse er oversendt SLF.

Fylkesmannen har også i 2008 deltatt i prosesser knyttet til utarbeidelse av regionale planer og veiledere, blant annet revidering SMAT-planen for Hamar-regionen (mer om SMAT under pkt 26.1 jordvern). Hedmark har gjennom forsøk med enhetsfylke et utvidet samarbeid mellom fylkeskommunen og fylkesmannen innenfor behandling av kommuneplaner. Dette er videreført i 2008. Det ble i 2008 avgitt felles uttalelse til kommuneplanen for Kongsvinger. Forsøket vil bli videreført i 2009, og målet er at behandlingen av alle kommuneplaner skal samordnes mellom fylkesmannen og fylkeskommunen.

Fylkesmannen arrangerte i februar kurs for fylkeslandbruksstyret om deres rolle i planbehandlingen. Videre ble det i april arrangerte kurs for saksbehandlere og politikere i kommunene hvor ett av temaene var jordvern og arealplanlegging. Dette er viktig for å oppdatere saksbehandlere og politikere på viktige nasjonale føringer.

Vi deltok fortsatt i arbeidet med stedsutvikling gjennom regional ressursgruppe i Hedmark. I tillegg til å følge opp Regjeringens småsamfunnsstrategi bidro ressursgruppa på den nasjonale stedsutviklingskonferansen i Bodø i september.

Der kommunene er i gang med overordnede planprosesser har vi deltatt så tidlig som mulig i planfasen for å informere, både om landbrukets arealressurser og om landbruket i næringsssammenheng. Vi legger vekt på tett dialog med kommunene i prosessen. Stort sett blir landbruksinteressene godt ivarettatt i kommunenes planarbeid, men vi har merket oss at enkelte kommuner har for liten kapasitet både på plan- og landbruksiden.

Fylkesmannen deltar i planforum i regi av fylkeskommunen der det arrangeres om lag 10 møter i året. Planforum er en viktig arena for dialog mellom kommunen og regionale myndigheter i forbindelse med kommuneplanprosesser og andre større planer i kommunal regi. Fylkesmannen oppfordrer kommunene til å bruke planforum aktivt. Våre erfaringer tilsier at tidlig involvering i og løpende dialog under planprosessen bidrar til smidigere og enklere behandling av plansaker sett både fra kommune og regionale myndigheter.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep. 1510 Fagdep.			
Resultatområde 21	503	112	503	112
Resultatområde 22	89		89	0
Resultatområde 23	84		84	0
Resultatområde 24	159		159	0
Resultatområde 25	63		63	0
Resultatområde 26	102		102	0
Sum:	1000	112	1000	112

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområdet

31.1 Tilsyn

Hedmark fylke har 22 kommuner og 11 privatskoler inkl. Toppidrettsgymnaset, Helsepedagogisk steinerskole og Klokkergården (oppl. §2-12 skole).

I 2008 er det gjennomført 28 tilsyn på utdanningssektoren:

- 7 felles nasjonale tilsyn
- 6 tilsyn initiert av FM (systemrevisjonsmetoden) med kommunenes system etter §13-10 andre ledd for å følge opp lovens krav til spesialundervisning og tilpasset opplæring (Sør-Odal og Stor-Elvdal), spesialundervisning til barn under opplæringspliktig alder (Eidskog), gratisprinsippet (Stange og Våler) og særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter (Løten). Tilsynene er hovedsakelig gjennomført i andre halvår. Planer for lukking av avvik er mottatt, men det ikke kontrollert at praksis er endret. Det er en intensjon at kontroll gjennomføres i 2009.
- 5 tilsyn som oppfølging av de nasjonale tilsynene i 2007 (Tolga, Kongsvinger, Ringsaker, Åmot og Trysil kommune) for å sjekke ut om avvikene var lukket. Tre av kommunene hadde elementer i planen for retting som ikke var fullført da "oppfølgingstilsynet" ble gjennomført.
- 10 skriftlige tilsyn vedr. gratisprinsippet (Tolga, Ringsaker, Nord-Odal, Eidskog, Alvdal, Åsnes, Os, Elverum, Åmot og Stor-Elvdal). Rapportene er under arbeid.

Det ble gitt til sammen 22 avvik: 14 avvik på de nasjonale tilsynene og 8 ved de øvrige.

Informasjon som framkommer ved avvikling av prøver og eksamen brukes som en del av grunnlagsmaterialet for utarbeidelse av ROS- analyser, jf. resultatområde 31.5 og 32.3. Analysene benyttes bl.a. ved valg av tilsynstemaer og kommuner/skoler.

To planlagte tilsyn måtte utsettes pga kapasitetsproblemer hos tilsynsobjektet.

Fylkesmannen registrerer at tilsynet har hatt en positiv effekt, men ser samtidig at den samlede økte tilsynsaktiviteten kan føre til "slitasje" på kommunene.

I forbindelse med oppfølgingen av de nasjonale tilsynene fra 2007 ble det gjennomført dialogmøter med kommunene. Dette er ressurskrevende, men svært vellykket og en god måte for FM til å få innsikt i sektoren lokalt.

Årsrapport 2008 Fylkesmannen i Hedmark - Innhold:

- Antall ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering av ressursinnsats 2008.
- Ukeverkene er summen av tid til utarbeidelse av ROS-analyser og den samlede tilsynsaktiviteten på utdanningsområdet i 2008.

Tilsynsoversikt utdanningsområdet

	Tilsynsobjekt	Tema/Myndighetskrav	Avvik	Merknad	Pålegg	Metode	Kommenter
FMHE					■		
FMHE	Stor-Elvdal kommune	Oppl. § 13-10, 2.ledd, § 1-3, §§ 5-1,5-3,5-4, 5-5, 5-6	Avvik nr.1: Stor-Elvdal kommune har ikke implementert et forsvarlig system innen alle enheter for vurdering og oppfølging av om lovkravene i opplæringsloven knyttet til tilpasset opplæring blir ivaretatt.	Merknad nr. 1: Opplæringslovens § 5 – 5 setter krav om utarbeidelse av individuell opplæringsplan. Skjema utarbeides, men med annen benevnning (Plan og rapport for elever med særskilt tilrettelagt opplæring) . Merknad nr. 2: I Reglement for politiske organer og delegering finner en for opplæringsloven delegering fra kommunestyret til rådmann, men ikke videre delegering fra rådmann til enhetsledere. (Jfr. enkeltvedtak spesialunder- visning.)	■	Systemrevisjon	Ingen
FMHE	Eidskog kommune	Oppl. § 13-10, 2.ledd, § 5-7	Avvik nr. 1 Eidskog kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om lovkrav i opplæringsloven knyttet til spesialpedagogisk hjelp er ivaretatt.	Ingen	■	Systemrevisjon	Eidskog kommune har imidlertid ordninger som skal ivareta barn med disse rettighetene. Kommunen har ikke satt dette i et forsvarlig system for dermed å oppfylle lovkravet i Opplæringsloven § 13-10 andre ledd og § 5-7.
FMHE	Sør-Odal kommune	Oppl. § 13-10, 2.ledd, § 1-3, §§ 5-1,5-3,5-4, 5-5, 5-6	Avvik nr. 1 Sør-Odal kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om lovkravene i opplæringsloven knyttet til tilpasset opplæring blir ivaretatt. Avvik nr. 1 Sør-Odal kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om lovkravene i opplæringsloven knyttet til spesialundervisning blir ivaretatt.	Ingen	■	Systemrevisjon	Dokumentasjon og intervju viser at enkeltvedtak om spesialundervisning blir fattet av grunnskoleleder. Dette finnes nedfelt i funksjonsbeskrivelsen, men ikke i delegeringsreglementet.
				Merknad nr. 1: Stange kommune bør klargjøre hva som må være felles og hva som kan aksepteres som ulikheter mellom skolene i forhold til praktiseringen av gratisprinsippet			

FMHE	Stange kommune	Oppl. § 2-15 og § 13-10 andre ledd	Avvik nr. 1: Stange kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om kravene i opplæringsloven knyttet til gratisskoleprinsippet blir ivaretatt	Merknad nr. 2: Stange kommune bør få bedre innsikt i de private midler som foreldrene skaffer og bruker i forhold til skolene. Dette gjelder både måten midlene framskaffes på, omfanget og bruken av dem. Merknad nr. 3: Stange kommune bør vurdere i hvilken grad skolene er avhengige av foreldrefinansierte tiltak, herunder transport i forhold til planlagt undervisning.	■	Systemrevisjon	Ingen
FMHE	Våler kommune	Opplæringslovens § 2-15 og § 13-10 andre ledd	Avvik nr. 1: Våler kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om kravene i opplæringsloven knyttet til gratisskoleprinsippet blir ivaretatt	Merknad nr. 1: Kommunen bør i større grad skriftliggjøre de prinsipper og den praksis man ønsker å følge ift. gratis grunnskole. Merknad nr. 2: Kommunen bør ta en gjennomgang av prinsippene for ekstrautgifter knyttet til leirskole. Merknad nr. 3: Det er behov for å klargjøre ansvarsforhold knyttet til turer hvor foresatte er involvert.	■	Systemrevisjon	Ingen
FMHE	Ringsaker kommune	Opplæringsloven § 13-2, §1-2 femte ledd, kap 5, §§ 5-1, 5-3,5-4,5-5,5-6, §13.10 andre ledd	Ingen	Ingen	■	Systemrevisjon med innhenting av dokumentasjon og oppfølgingsmøte.	OPPFØLGING AV NASJ. TILSYN 2007. Ringsaker kommune orienterte om det arbeidet som er gjort for å rette opp forsvarlig system for utarbeidelse av IOP og halvårsrapporter, og for å skape ens forståelse for innholdet i begrepene tilpasset opplæring og spesialundervisning. Fylkesmannen anser etter denne informasjonen oppfølgingen av Nasjonalt tilsyn 2007 som avsluttet - avviket er lukket.
FMHE	Løten kommune	Opplæringslovens § 2-8 og § 13-10 andre ledd	Avvik nr.1: Løten kommune gjennomfører ikke særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter slik dette følger av opplæringslovens § 2-8 og lovens forarbeid jf. Ot.prp. 55 (2003-2004). Avvik nr. 2: Løten kommune har ikke et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om kravene i opplæringsloven knyttet til minoritetspråklige elevers rettigheter blir ivaretatt.	Ingen	■	Systemrevisjon	Ingen
							OPPFØLGING AV NASJ.

FMHE	Tolga kommune	Opplæringsloven § 13-2, §1-2 femte ledd, kap 5, §§ 5-1, 5-3,5-4,5-5,5-6, §13.10 andre ledd	Ingen	Ingen	■	Systemrevisjon med innhenting av dokumentasjon og oppfølgingsmøte.	TILSYN 2007 Tolga var første kommune hvor det ble gjennomført nasjonalt tilsyn. Kommunen hadde ingen avvik som skulle lukkes, men hadde fått merknader.
FMHE	Trysil kommune	Opplæringsloven § 13-2, §1-2 femte ledd, kap 5, §§ 5-1, 5-3,5-4,5-5,5-6, §13.10 andre ledd	Ingen	Ingen	■	Systemrevisjon med innhenting av dokumentasjon og oppfølgingsmøte.	OPPFØLGING AV NASJ. TILSYN 2007. Trysil kommune har gjort et betydelig arbeid for å sikre kommunens systemer for vurdering og oppfølging av lovkravene for tilpasset opplæring og spesialundervisning. Fylkesmannen imøteser videre dokumentasjon om delegeringsreglement, kommunikasjonslinjer mellom politisk nivå og administrativt nivå, mal for skolens virksomhetsplan, skjema for halvårsrapportering og skjema for sakkyndig vurdering. Avviket er ikke lukket.
FMHE	Kongsvinger kommune	Opplæringsloven § 13-2, §1-2 femte ledd, kap 5, §§ 5-1, 5-3,5-4,5-5,5-6, §13.10 andre ledd			■	Systemrevisjon med innhenting av dokumentasjon og oppfølgingsmøte.	OPPFØLGING AV NASJONALT TILSYN 2007. Tilsynet avdekket at kommunen ikke har lukket avviket. Dette følges opp i 2009.
FMHE	Åmot kommune	Opplæringsloven § 13-2, §1-2 femte ledd, kap 5, §§ 5-1, 5-3,5-4,5-5,5-6, §13.10 andre ledd			■	Systemrevisjon med innhenting av dokumentasjon og oppfølgingsmøte.	OPPFØLGING AV NASJONALT TILSYN 2007. Ut fra Fylkesmannens vurdering har Åmot kommune gjort et betydelig arbeid for å sikre at kommunens systemer for vurdering og oppfølging av lovkravene for tilpasset opplæring og spesialundervisning er implementert i hele organisasjonen. Fylkesmannen har vurdert plan for retting av avvik via tilsendt dokumentasjon og dialogmøte. Fylkesmannen imøteser videre dokumentasjon fra Åmot kommune så snart det er utarbeidet. Tilsynet er ikke avsluttet. Tilsynet er ikke lukket.

31.2 Klagesaksbehandling

1. GRUNNSKOLEN

Standpunkt: Økning fra 52 saker i 2007 til 64 saker i 2008.

Spesialundervisning: Stabilt fra 2007. Nytt i 2008: 3 klager vedr. spesialundervisning for voksne.

Skys: Nedgang fra 47 saker i 2007 til 32 saker i 2008. Forklaring: 2007 var et spesielt år med omlegging av skoleskyssen for operatøren Hedmark Trafikk.

§ 9a-3: Første år med klagesaker vedr. mobbing og psykososialt miljø - 3 krevende saker fra samme kommune.

Landsdekkende klagesensur i matematikk gr.skole inkl. voksne - statistikk og antall klager kan tas ut i PAS.

Spesialundervisning: Første år med klage.

3. PRIVATE GRUNNSKOLER

Skys: Nedgang fra 24 klagesaker i 2007 til 3 i 2007. Forklaring: 2007 var et spesielt år med endring av praksis for skoleskys hos operatøren Hedmark Trafikk og i kommunene.

4. SPESIALPEDAGOGISK HJELP TIL BARN UNDER OPPLÆRINGSPLIKTIG ALDER

Nedgang fra 14 saker i 2007 til 7 i 2008.

5. SUM KLAGESAKER

Nedgang i forhold til året før:

- 2007: 177 klagesaker
- 2008: 149 klagesaker.

6. RESSURSINNSATS: 40,6 ukeverk (i henhold til FAD's ressurporter)

	Type klage	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Sum	
FMHE					
FMHE	Klage i grunnskolen	Vurdering (standpunkt) kap. 5 i forskriften	16	48	64
FMHE	Klage i grunnskolen	Vurdering (muntlig eksamen), kap. 5 i forskriften	0	2	2
FMHE	Klage i grunnskolen	Bortvisning, § 2-10	1	0	1
FMHE	Klage i grunnskolen	Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	1	2	3
FMHE	Klage i grunnskolen	Spesialundervisning, § 5-1	14	10	24
FMHE	Klage i grunnskolen	Skoleskys, § 7-1	10	22	32
FMHE	Klage i grunnskolen	Psykososialt miljø, § 9a-3	3	0	3
FMHE	Klage i videregående opplæring	Spesialundervisning, § 5-1	1	4	5
FMHE	Klage i videregående opplæring	Fysisk skolemiljø, § 9a-2	0	1	1
FMHE	Klage i private skoler	Spesialundervisning, § 3-6	0	2	2
FMHE	Klage i private skoler	Skoleskys, § 3-7	0	3	3
FMHE	Klage i private skoler	Priv.vg skole: Spesialundervisning, § 3-6	0	2	2
FMHE	Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder	Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	1	6	7
FMHE					

31.3 Grunnskolens informasjonssystem, GSI

31.4 Informasjon og veiledning

31.5 Eksamen og nasjonale prøver

Egen samlet ressursbruk: 46,8 ukeverk

Kommentar til ressursinnsatsen:

Antall ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering av ressursinnsats 2008.

Bruk av resultatene i tilsynsarbeidet

Embete bruker informasjonen som fremkommer ved avvikling av prøver og eksamener i tilsynsarbeidet som en del av grunnlagsmateriale for utarbeidelse av ROS- analyser (jf. resultatområde 32.3 Skoleporten). Analysene benyttes bl.a. ved valg av tilsynstemaer og kommuner/skoler.

Fritak fra deltakelse i nasjonale prøver

Nasjonale prøver ble gjennomført i tre ”fag”: engelsk, lesing og regning på to ulike trinn, dvs. 6 forskjellige resultater på alle nivåer (skole, kommune, fylke, land).

Det er ikke udelt enkelt å skulle gi en kort rapportering på fritak fra deltakelse.

Ut fra materialet kan vi generelt se at Hedmark hadde en større fritaksprosent enn landet, og at det er prosentvis variasjon mellom kommunene. Hedmark har mange små skoler med svært små årskull. Hvis 1 elev av 5 får fritak på en slik skole, utgjør det 20 % fritak.

Sammenlikninger av prosentvariasjoner mellom kommuner er derfor ikke enkelt.

Ikke deltatt på eksamen

3 % av elevene i Hedmark har ikke deltatt på eksamen. På landsbasis: 4 %

Tilleggsrapportering:

1. Nasjonale prøver:

Prøvene gikk greit. En del måtte få hjelp med PAS innlogging. Det ble i ettertid (etter at systemet var stengt) rapportert fra fire skoler at de av ulike årsaker ikke fikk registrert elevsvarene i PAS. Da resultatene likevel var kjent, blir de brukt lokalt.

Det var stor oppmerksomhet rundt publiseringen av resultatene og flere kommuner stilte seg undrende til at mediene hadde fått tilgang til resultatene før dem selv. I kommunene inngår prøveresultatene i den lokale debatt om skolen.

2. PAS/PGS

Det ble i januar 2008 gjennomført 5 regionale samlinger med skolering av skolefaglige ansvarlig i kommunene og fylkeskommunen, og eksamensansvarlige ved grunn- og videregående skoler i fylket.

Tilbakemeldinger vi har fått fra brukerne av PAS under vårens eksamensavvikling, er positive. Fylkesmannen er også positiv til systemet.

- Det bør imidlertid bli lettere for Fylkesmannen å logge seg inn som brukere på lavere nivå i systemet (kommuner, skoler).

Det er viktig at skoleeier/skoler passer på å registrere i PAS elever som av en eller annen grunn ikke møter til eksamen. Hvis dette ikke er gjort, skaper det problemer for sensorene når endelig karakter skal settes, og det blir et merarbeid på fellessensuren.

De ”barnesykdommene” som oppsto underveis i eksamensavviklingen, er det gitt tilbakemelding til Utdanningsdirektoratet på.

Trass i at PAS nesten ble til underveis ved gjennomføringen av vårens eksamen, oppsto det ikke store problemer i Hedmark. To elever i grunnskolen fikk annullert sin eksamen p.g.a. datatekniske problemer. Det var ikke IKT-basert eksamen.

31.7 Tilskuddsforvaltning

31.8 Koordinering av sensur for sentralt gitt eksamen i videregående opplæring

31.9 Forvaltning av private skoler i utlandet

31.10 Pedagogisk-psykologisk tjeneste for elever ved norske private skoler i utlandet

Resultatområde 32 Oppgaver tilknyttet Kunnskapsløftet og annet utviklingsarbeid

32.2 Kompetanseutvikling

Egen samlet ressursbruk: 16,1 ukeverk

Kommentarer til ressursinnsatsen:

Antall ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD'S retningslinjer for rapportering av ressursinnsats 2008.

Resultatkrav - måloppnåelse:

- Tildeler kompetansemidler – utført
- Koordinere kompetanseutviklingsstrategiene – utført, regionale tiltak via regionmøtene
- Se til at skoleeier ivaretar ansvar for kompetanseutvikling - utført gjennom innsendte planer og gjennom regionale møter
- Sørge for at skoleeier rapporterer innen 1. feb 2008 for midler tildelt i 2007 – utført
- Ha bistått Udir etter behov – utført.

32.3 Skoleporten

Egen samlet ressursbruk: 1,1 ukeverk

Kommentar til ressursinnsatsen: Antall ukeverk er ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering i 2008. Den relativt beskjedne ressursbruken skyldes trolig at skoleporten.no var under oppdatering deler av året.

Brukerstøtte og veiledning

Embetet har en oppdatert brukerstøtte- og veiledningsfunksjon.

Kommunene har bedt om hjelp til:

- Passord
- Finne resultater fra avgiverskoler
- Lage rapporter.

Bruk i tilsynsarbeidet

I forbindelse med tilsynsarbeidet brukes skoleporten til utarbeideårlige risiko og sårbarhetsanalyser.

- Tidsforbruk: 4 ukeverk (ført på resultatområde 31.1 tilsyn)

Lokal kvalitetsvurdering

Fylkesmannen er usikker på i hvilken grad Skoleporten brukes i lokal kvalitetsvurdering, men har informasjon om at den brukes i varierende grad i kommunene.

Se kommentar nedenfor – innspill til forbedring.

Innspill fra embetet til forbedringer av Skoleporten:

- Data må legges inn i skoleporten så snart de er offentliggjort. Eksempelvis er siste tall på eksamenskarakterer og grunnskolepoeng fra skoleåret 2005/2006. Flere kommuner har meldt at de ikke kan bruke skoleporten da dataene er for gamle.
- Rapportmodulen må forbedres.

32.4 Nasjonale strategiplaner, program og utviklingsoppgaver

Rapportering på gjennomførte tiltak 01.01. – 30.04.08:

Skapende læring – kunst og kultur i opplæringen 2007-2010

- Eitterspurt kulturskolenes organisering og tilbud i et utvalg kommuner i Hedmark.
- Informert kommunene i Hedmark om Uprisen og Gullsekken

- Deltatt på møter i arbeidsutvalg – bestående av representant fra Turnéorganisasjonen for Hamar, Hedmark Fylkeskommune og Fylkesmannen i Hedmark:
  - Planlagt regionale samlinger for kulturkontakter i kommunene
  - Planlagt Høgskoledag – presentasjon av Den kulturelle skolesekken på Høgskolen i Hedmark
  - Fordelt prosjektmidler til prosjekter i regi av Den kulturelle skolesekken
  - Gjennomgått kommuners årsrapportering fra Den kulturelle skolesekken

Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009

Arbeidet innen NAFO's prosjekt "Utvikling av PPT's kompetanse innen flerkulturelle emner" har fortsatt som et samarbeid mellom NAFO, PPT-kontorer i Hedmark med unntak av Ringsaker og Nord-Østerdal, og Fylkesmannen i Hedmark. Det er gjennomført 3 møter i referanse-gruppa, samt to nettverkskonferanser for alle deltakende PPT-kontorer. Etterspurt fagkompetanse har vært sentralt innhold på de gjennomførte konferansene.

I alt 7 delprosjekt har vært planlagt gjennom prosjektet, og det gledelige er at alle prosjektene er gjennomført og skal presenteres på sluttkonferansen, som skal holdes i Oslo 22.01 – 23.01.09. Her vil erfaringsspredning stå sentralt.

Samarbeidet mellom PPT-kontorene i Hedmark, NAFO og Fylkesmannen er rapportert som svært vellykket. Alle planlagte prosjekt er gjennomført, og PPT-kontorene melder om klar kompetanseheving innen arbeidsfeltet flerkulturelle emner. Det har vært tett samarbeid mellom alle parter, og PPT-kontorene har kunnet etterspørre, og har blitt imøtekommet fra NAFO's side med foredrag av høy, faglig kvalitet innen sentrale fagområder.

Samarbeidet vil bli videreført i 2009 som et samarbeid mellom PPT-kontorene i Hedmark og Fylkesmannen i Hedmark, og med faglig bistand fra NAFO. En målsetting vil være å fortsette kompetanseheving overfor PPT-kontorene og erfaringsspredning av vellykkede prosjekt og metoder. En ytterligere målsetting må være at alle PPT-kontorene vil se seg i stand til å delta i samarbeidet.

Et felles løft for realfagene – strategi for styrking av realfagene 2006-2009

Informasjon og diskusjon i våre regionale møter med skolefaglige i fylket
Bla. Om etterutdanningstiltak i matematikk og naturfag

Språk åpner dører – Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnsopplæringen 2005-2009
Utdanning for bærekraftig utvikling 2006-2010

- Fylkesmannen har etterspurt kompetanse innen fremmedspråk gjennom regionale møter og andre fora for sikre at elevene i Hedmark kan sikres et bredest mulig, men samtidig faglig forsvarlig tilbud innen fremmedspråk. Dette bør følges opp, for det er et faktum at en del skoler i utkantstrøk i Hedmark må arbeide meget bevisst for å sikre seg lærere med fullverdig kompetanse.
- Kommunale strategier for kompetanseheving innen fremmedspråk er også etterspurt i kommunene i Hedmark. Flere regioner har samarbeidet om kompetanseheving, og tilførte midler er benyttet til kompetanseheving av lærere i fremmedspråk. Det som også meldes tilbake, er at lærere gjennom denne kompetansehevingen er blitt mer konkurransedyktige, og ut fra dette kan flytte fra mindre sentrale skoler til sentra, og også fra grunnskoler til videregående skoler.
- Fylkesmannen er med som observatør i et prosjekt som gjennomføres ved Nord-Odal ungdomsskole – tospråklig opplæring i samfunnsfag. Dette utvides nå til et samarbeid med Vinstra ungdomsskole i Oppland. Ringsaker kommune og Hamar kommune kan være interessert i oppstart av lignende prosjekt. Arbeidet foregår i samarbeid med Fremmedspråksenteret i Halden.

Program for digital kompetanse 2004-2008

Informasjon og diskusjon i våre regionale møter med skolefaglige i fylket

Rapportering på tiltak i forhold til punktene i revidert oppdrag fra 01.05.08:

Informasjon om sentralt initierte tiltak i nasjonale strategiplaner og program i forhold til skoleeierne og andre samarbeidspartnere

Informasjon og diskusjon i våre regionale møter med skolefaglige i fylket

Tildeling av midler til Lærende nettverk - rapportering om bruken

Kontakt med høgskolen, utbetalt midler til høgskolen og skolene, sørget for deltakelse fra nye skoler. Midlene i grunnskolen blir brukt til reiser, møter, litt vikarutgifter og noe utstyr (kamera).

Bidra til erfaringsspredning av "Kunnskapsløftet – fra ord til handling" samt utvelgelse av skoler til veiledet runde

Hjalp til med å velge ut skoler i veiledet runde på bakgrunn av konferanse vi arrangerte i nov 2007. Informasjon i våre regionale møter med skolefaglige i fylket

Medvirkning til at det videreutvikles formålstjenlige læringsarenaer for IKT og læring i skolen

Informasjon i våre regionale møter med skolefaglige i fylket

Informasjon, koordinering og erfaringsspredning knyttet til utviklingsprosjekter i EU-programmene

Har laget flere oppslag på våre nettsider med informasjon om muligheter for stipendier og samarbeidstiltak

Veiledning av kommunene i gjennomføringen av Handlingsplan for økt tilgjengelighet gjennom universell utforming 2005-2009

Ingen utfyllende aktivitet i 2008. Kommunene er gjort kjent med planen, men utover dette har FM ikke vært i direkte inngrep med skoleeier.

32.5 Tiltak innen tilpasset opplæring og spesialundervisning - kap. 230.01

Det har vært rettet et stort fokus mot tilpasset opplæring og spesialundervisning i 2008. Temaet er viet mye oppmerksomhet i de sammenhenger hvor dette har vært naturlig, og er løftet fram som et grunnleggende prinsipp for all undervisning.

Fylkesmannen i Hedmark har gjennomført følgende tiltak innen forsterket tilsyn og veiledning for å fremme en inkluderende skole:

Tilsyn:

- Fylkesmannen har gjennomført oppfølging av alle de nasjonale tilsyn i kommunene og fylkeskommunen i 2007.
- Tilpasset opplæring og spesialundervisning har hatt fokus ved det nasjonale tilsynet 2008. Fylkesmannen i Hedmark har i tillegg også valgt å rette fokus mot dette temaet i forbindelse med andre tilsyn som er gjennomført dette året. Herunder også hatt fokus mot barn under opplæringspliktig alder og tidlig innsats.

Konferanser:

- Det er gjennomført konferanse for skoleeiere, skoleledere, lærere og PPT med temaet tilpasset opplæring og spesialundervisning med utgangspunkt i lovverket. Konferansen hadde svært stor tilslutning og avdekket behovet for å planlegge en ny konferanse med samme tema.
- Med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets oppsummering etter nasjonalt tilsyn 2008 og behov for veiledning og kompetanseheving i fylket, er det brukt tid til planlegging av ny konferanse for skoleeiere januar 2009 skoleledere, lærere og PPT der temaet er sentrale rettigheter etter opplæringsloven vedr. tilpasset opplæring og spesialundervisning vil være sentralt.

Kontakt/samarbeid med PPT:

- Det er gjennomført samlinger med ledere for PP- tjenestene i Hedmark. Under disse møtene er tilpasset opplæring og spesialundervisning et aktuelt tema.
- Fylkesmannen har i samarbeid med PP- lederne i fylket, arrangert kompetanseheving for PPT for å heve kvaliteten på tjenesten.
- Fylkesmannen har tett kontakt med PPT i fylket. Inkludert i dette inngår videreformidling av viktig informasjon som er av prinsipiell karakter.

32.6 Utviklingsarbeid – Urfolk og nasjonale minoriteter

32.7 Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Resultatområde 38 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

38.1 Tilskuddsforvaltning

Tilskuddene til barnehagesektoren er forvaltet i samsvar med oppdraget.

Det er gjennomført kontroll med disse ordningene:

- Driftstilskudd til barnehager (kap. 231 post 60)
- Investeringsstilskudd (kap. 231 post 61)
- Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage (kap. 321 post 62)
- Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder (kap. 321 post 63)
- Tilskudd til midlertidige lokaler (kap. 231 post 64)

38.2 Klagesaksbehandling

I 2007 ble det behandlet 12 saker fra fem kommuner mens det i 2008 ble behandlet 10 saker fra fem kommuner. 1 sak er oversendt KD.

Rapportering vedr. forskrift om likeverdig behandling (ligger ikke i boksen for tabelldata):

Alle 10 klager som er saksbehandlet i 2008 gjelder forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlig tilskudd, §§ 1, 3, 4 og 5.

Klagene kommer fra disse kommunene: Elverum, Kongsvinger, Ringsaker, Åmot og Åsnes. Utfallet av klagebehandlingen:

- Medhold/delvis medhold: 2
- Avslag: 7

Klagesaksbehandling barnehageloven med forskrifter

		Type klage	Medhold/delvis medhold	Avslag
FMHE				
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Barnehageloven § 10	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Barnehageloven § 11	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Barnehageloven § 16, retting	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Barnehageloven § 16, stenging	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om dispensasjon, midlertidig jf. barnehageloven § 17	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om dispensasjon, varig jf. barnehageloven § 17	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om dispensasjon, midlertidig jf. barnehageloven § 18	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om dispensasjon, varig jf. barnehageloven § 18	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om foreldrebetaling § 1, jf § 4	0	0

FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om foreldrebetaling § 2, jf § 4	0	0
FMHE	Klage etter barnehageloven med forskrifter	Forskrift om foreldrebetaling § 3, jf § 4	0	0
FMHE				

38.3 Informasjon og veiledning

Tiltak som er iversatt for å informere og veilede kommunen som barnehagemyndighet

Informasjon

Kommunene har kontakt med embetet flere ganger per uke. Mens det tidligere var flest telefonhenvendelser er det nå er flest henvendelser per e-post. Avhengig av hva det gjelder, svares det både med telefon eller e-post eller egne brev. De fleste barnehageforeldre som henvender seg hit har spørsmål om rettigheter til egne funksjonshemmede barn. Det er en del uklarheter om forståelsen av regelverket mellom barnehagelov og opplæringslovens § 5-7.

Innenfor barnehagefeltet var det noen færre henvendelser enn tidligere år, mens det er økende grad av henvendelser på saker etter opplæringslovens § 5 -7 der fylkesmannen er klageinstans, se også resultatområde 31.2

De fleste spørsmålene ellers handler om forståelse av regelverket på barnehageområdet, barnehageloven med forskriftene og forvaltningssaker i tilknytning til driftstilskuddene og de ulike tilskuddsordningene.

Publisering internett/Hedd

Relevant barnehageinformasjon er produsert og publisert på internett og Hedda (FM's interne side).

Veilednin

Det er en del spørsmål om veiledning i utbyggingssaker i forhold til praksis når det gjelder både regelforståelse og pedagogiske organisering av virksomhete. I tillegg er det mange henvendelser om barnehagefaglige problemstillinger og om kompetanse- og utviklingsaker på fagområdet.

Tiltak som er iverksatt for å bidra til at kommunene praktiserer forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til off. tilskudd

Økonomisk likebehandling

Det har vært fokus på informasjon og veiledning i forbindelse med forskriften om økonomisk likebehandling av barnehager i forhold til offentlig tilskudd. Det er blant annet gjennomført et fagmøte om temaet med deltakere fra saksbehandlere fra utvalgte kommuner i Sør-fylket (Sør-Odal 28. mars).

Viser også til omtale av antall klagesaker under resultatområde 38.2

38.4 Tilsyn

Det er gjennomført 6 tilsyn og gitt 2 avvik (som nå er lukket) i en av kommunene.

Tilsynene i Nord-Østerdalskommunene er oppfølging av prioritering og strategi lagt i 2007.

Bakgrunn for valg av tilsynsobjekter har sammenheng med FMs oppfølging av initierte interkommunale tilsynsplaner.

Formålet med dette er øke kompetansen på tilsynsområdet i kommunene og sikre habilitet i tilsynssaker.

Egen samlet ressursbruk: 43,2 ukeverk

Kommentar til ressursinnsatsen:

Antall ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering av ressursinnsats 2008.

Tilsynsoversikt barnehageområdet

	Tilsynsobjekt	Tema/Myndighetskrav	Avvik/Funn	Frist for lukking av avvik	Pålegg	Merknad	Ressursbruk	Kommentar
FMHE					☐			
FMHE					☐			

FMHE	Engerdal	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	Ingen avvik		☐	Ingen	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport
FMHE	Folldal	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	Ingen avvik		☐	Ingen	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport
FMHE	Os	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	Ingen avvik		☐	Ingen	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport
FMHE	Tolga	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	Ingen avvik		☐	Ingen	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport
FMHE	Trysil	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	2 avvik	01.07.2009	☐	Kommunen har lukket avviket	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport
FMHE	Åsnes	Kommunen som bhg.mynd. Bhgl §§ 16,10, 17 og 18	Ingen avvik		☐	Ingen	Ikke ført enkeltvis - se samlerapport

Resultatområde 39 Oppgaver tilknyttet Barnehageløftet og annet utvikling

39.1 Utbygging

Tiltak som er iversatt for å bidra til at kommunene følger opp plikten om å sørge for at det finnes et tilstrekkelig antall barnhageplasser (jf. barnehageloven § 8 annet ledd):

Fødselstall for perioden 2003 – 2007

Fødselsår:	2007	2006	2005	2004	2003
Hedmark	1750	1830	1740	1848	1919

Data hentet hos SSB, tabell for levendefødte etter region.

Barnehagestatistikk - januar 2008

Tabellen viser at dekningsprosenten i kommunene varierer etter barnas alder og type barnehageplass.

2008	0 år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	1-5 år	3-5 år
	4,8	58,2	76,7	92,7	95,5	96,5	84,1	94,8

Per 1. januar 2008 var det i alt 8 452 barn i barnehagene i Hedmark (Kostra-skjema 16 fra 15. desember 2007). I løpet av året har 326 flere nye barn fått en barnehageplass som en følge av nyetablering av plasser og ledige plasser etter 6 åringene som startet på skolen i august måned.

Det er meldt om åpning av nye barnehageplasser i kommunene: Elverum, Eidskog, Hamar, Ringsaker og Stange mens det er saksbehandlet endringsmeldinger fra 18 av fylkets 22 kommuner.

Antall ansatte

Ved inngangen til 2008 var det ca 2000 årsverk i barnehagene i fylket. Av disse er det 2571 kvinner og 252 menn. I alt 38 personer som har dispensasjon fra utdanningskravet om førskolelærerutdanning.

Tiltak som er iverksatt for å følge opp kommuner som ennå ikke har nådd målet om full barnehagedekning:

Barnehagestatistikk – september 2008

Tall for Norge hentet fra Analyse av barnehagestatistikk – status for utbygging og ventelister pr. 20. september 2008

Fordeling mellom kommunale og ikke-kommunale barnehager pr kommune

Tabellen viser antall barn med plass i de to kategoriene fordelt på kommuner pr 20.09.08:

Tabellen viser antall barn med kommunal barnehageplass og ikke-kommunal barnehageplass for Hedmark samlet pr 20.09.08.

	Antall barn	Antall i % av barn i barnehage
Kommunale	5210	61
Ikke-kommunale	3391	39
Totalt	8601	

Tabellen viser dekningsgrad for utvalgte kommuner som har befolkningsvekst/tilflytting.

Kommunenavn	1-2 år	3-5 år	1-5 år
Kongsvinger	68,9 %	95,6 %	85,2 %
Hamar	87,2 %	102,3 %	96,4 %
Ringsaker	61,5 %	94,5 %	81,8 %
Løten	68,3 %	98,1 %	86,1 %
Stange	70,3 %	99,4 %	88,0 %
Sør-Odal	73,9 %	96,7 %	88,6 %
Elverum	76,0 %	101,5 %	91,6 %
Trysil	79,8 %	95,8 %	89,5 %

Ventelister

Tabellen viser antall barn på venteliste (etter kommunenes egne definisjoner) fordelt på kommune.

Barnehagekartet 2008

Econ notat 2008 – 038

Regjeringens oversikt Barnehagekartet som ble presentert den 15. desember 2008 viser at det ved utgangen av 2008 er full barnehagedekning i Hedmark. Regjeringens definisjon av full barnehagedekning er:

Alle som har søkt om barnehageplass innen firsten for hovedopptaket på våren skal få tilbud om plass innen utgangen av året

Et viktig virkemiddel for å oppnå full barnehagedekning, er statens tilskudd til etablering av midlertidige plasser i påvente av fullført permanent utbygging. Det er gitt støtte til midlertidige plasser til 219 barn i perioden 2007/2008, jf. Kap. 231 post 64.

Det forventes derfor fortsatt en tilvekst på nye barnehagebygninger i flere kommuner. Det er også flere barnehageenheter som vurderes ombygd i eksisterende lokaler/tidligere skolebygninger og lignende. Videre er det prosjektert utbedrings- og ombyggingsarbeider i en del barnehager, slik at lokalene kan oppgraderes og tilpasset dagens godkjenningskrav til ulike lovverk og egnethet til barnehagedrift.

39.2 Kvalitetsutvikling

Samarbeid med kommunene som barnehagemyndighet

1. Kompetansetiltak – kommunen som barnehagemyndighet

For å bidra til å opprettholde og videreutvikle kvaliteten i barnehagesektoren, er det gjennomført to tilsynskonferanser for deltakere fra kommunen som barnehagemyndighet.

Kvalitetsarbeid i barnehagen har vært et integrert tema i konferansene med presentasjon og erfaringsformidling fra gjennomførte prosjekter i kommunene/barnehagene.

Tiltak	Målgruppe
Oppfølgingskonferanse I Tilsyn i barnehagesektoren Savalen 23. – 24. april 35 deltakere	Kommunens barnehageadministrasjon (med ansvar for kommunens tilsynsoppgaver)
Oppfølgingskonferanse II Tilsyn i barnehagesektoren Trysil 23. – 24. oktober 30 deltakere	Kommunens barnehageadministrasjon (med ansvar for kommunens tilsynsoppgaver)

2. Kompetanseutviklingsprosjekter – tildelt økonomisk delfinansiering 2008

I alt 14 av 22 kommuner søkte om økonomisk støtte til kompetansetiltak. Alle kommunene fikk tildelt midler til prosjekter. På grunn av budsjettfullmaktens størrelse, fikk flere kommuner reduserte økonomiske rammer og det ble ikke gitt midler til delfinansiering av forskningsprosjekter.

Kommuner - søkt om midler til lokale kompetansetiltak	Igangsatte tiltak	Deltakelse	Kompetansemidler tildelt

Hamar kommune	Rammeplanskolering – felles kurs i samarbeid med Ringsaker, Løten og Stange kommuner	Ca 340 deltakere på hvert av til sammen fem fagkurs	140.000
Ringsaker kommune	Felles kurs		130.000
	Barnehageprosjekter		
	Antall rom og form		15.000
	Digitalt verktøy		15.000
	Språk og språkstimulering		15.000
	Barnehagens rom og muligheter		15.000
Løten kommune	Interkommunal Rammeplanskolering		50.000
Stange kommune	Rammeplanskolering		70.000
	Språk og språkmiljø		15.000
	Barnas Rett barnehage		5.000
Nord-Odal	God overgang fra barnehage til skole	Ikke kjent	35.000
Eidskog	Ped.ledelse, rammepl. fagområder	Ikke kjent	50.000
Åsnes	Antall, rom og form	Ikke kjent	35.000
Trysil	Ped.ledelse, språk, bh/skole	I tillegg: deltakelse fra Engerdal, Stor-Elvdal, Åmot, Elverum	165.000
Tolga kommune	Ped. ledelse, språk		30.000
Tynset	Kvalitetssikring, ped.ledelse, språk mm		112.000
Sum			897.000

Det er utlyst og fordelt kompetansemidler til kommunene med bakgrunn i føringer gitt i departementets dokument "Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007 - 2010". Kommuner, som har gjennomført prosjekter med statlige midler, har videreformidlet erfaringer fra prosjekter overfor de øvrige kommunene i fylket.

3. Samarbeid med regionale høgschooler

Høgskolen i Hedmark

Flere kommuner har egen samarbeidsopplegg med høgskolen i forbindelse med gjennomføring av rammeplanskoleringen som en del av kompetansestrategien. Her blir fylkesmannen involvert som en indirekte partner i et samarbeid for å kvalitetssikre at kompetansen blir gjennomført i samsvar med intensjonene i strategidokumentet. Gjennom året har det vært et løpende samarbeid med høgskolen både direkte og indirekte i forhold til gjensidig orientering om barnehagerelaterte temaer.

Konkret har høgskolen i samarbeid med fylkesmannen og Utdanningsforbundet i Hedmark gjennomføring av en felles fagdag for 80 barnehageansatte der temaet var: Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæringen 2008 – 2010. Konferansen tittel var ”Rose og blått”.

Samarbeid Kompetansetiltak som er gjennomført for barnehagepersonalet:

Tiltak	Målgruppe
Handlingsplan for likestilling i Barnehage og grunnopplæringen 2008 – 2010 Fagdag om temaet i samarbeid med Høgskolen i Hedmark og Utdanningsforbundet i Hedmark med 80 deltakere	Åpen invitasjon barnehageansatte i fylket

4. Samarbeid med barnehageeiere

Gjennomført som en del av resultatområde 38.3.

5. Samarbeid med andre

NAFO – Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Hamar

Videre er det etablert et samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) og høgskolen om kompetanseutvikling for barnehageansatte. Barnehager fra Ringsaker og Hamar deltar i prosjektet.

Likestillingscenteret

Det er signert kontrakt med Likestillingscenteret i Hamar om gjennomføring av Handlings-planens tiltak 3.7 – Lokalt arbeid med likestilling i barnehagen. Det er satt i gang et arbeid for å utvikle det faglige og praktiske opplegget for en konferanse med likestillingstemaer våren 2009.

Samlet ressursbruk: 8.3 ukeverk

Antall medgåtte ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering av ressursinnsats i 2008.

39.3 Nasjonale strategiplaner og særskilte satsingsområder

Egen samlet ressursbruk: 4 ukeverk

Kommentar til ressursinnsatsen:

Antall ukeverk ut fra de føringer som ligger i FAD's retningslinjer for rapportering av ressursinnsats 2008.

Samarbeid Kompetansetiltak som er gjennomført for barnehagepersonalet:

I Felles prosjekt i et samarbeid mellom følgende parter: Høgskolen i Hedmark, Utdanningsforbundet og Fylkesmannen i Hedmark

Tiltak	Målgruppe
Handlingsplan for likestilling i Barnehage og grunnopplæringen 2008-2010 Fagdag om temaet i samarbeid med Høgskolen i Hedmark og Utdanningsforbundet i Hedmark med 80 deltakere	Åpen invitasjon barnehageansatte i fylket

II Samarbeidsprosjekt mellom Likestillingscenteret og Fylkesmannen i Hedmark

Det er signert kontrakt med Likestillingscenteret i Hamar om gjennomføring av Handlings-planens tiltak 3.7 – Lokalt arbeid med likestilling i barnehagen. Det er satt i gang et arbeid for å utvikle det faglige og praktiske opplegget for en konferanse med likestillingstemaer våren 2009.

III Handlingsplanen mot mobbing i barne

Tiltak knyttet til arbeid mot mobbing i barnehagen ble lagt inn som et prioritert satsingsområde da midlene til kvalitetsutvikling ble utlyst. Verken kommunene eller barnehagene søkte om økonomisk støtte til mobbeprosjekter i 2008. Vi har imidlertid registrert at barnehagene er oppatt av problemstillingen og at det arbeides med dette i flere kommuner og barnehager i fylket.

IV Handlingsplan bra mat og måltidet i barnehagen

Tverrfaglig samarbeid mellom FM' Sosial-og helseavdeling og Oppvekst- og utdanningsavdeling. Deltakelse i Ressursgruppen Ernæring. Samarbeidspartner for gjennomføring av en felles fagdag for barnehageansatte.

Tiltak	Målgruppe
Bra mat og måltider i barnehagen	Åpen invitasjon
Fagdag m/ bidrag av foredrag i samarbeid med Sosial- og helseavdelingen i embetet..	Barnehageansatte i fylket
Skogmuseet Elverum 2. oktober	100 deltakere

V Universell utforming

Temaet er tatt opp i møter med kommunen som tilsynsmyndighet på barnehageområdet. Dette har skjedd som en gjennomgang av godkjenningvilkår for barnehagebygg, saksgang i etablerings- og byggeprosesser, med myndighetenes vurderinger og uttalelser til plantegninger og vilkår før endelig godkjenning.

VI Tiltak rettet mot barn med nedsatt funksjonsevne

Tynset kommuner har presentert utviklingsprosjekter rettet mot tiltak for funksjonshemmede barn i utvalgte barnehager i kommunen. En forutsetning for tildeling av disse midlene har vært at kommunene bidrar med aktiv formidling av sine prosjekterfaringer overfor de øvrige kommuner i fylket.

VII NAFO – Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Hamar

Det er etablert et samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) og høgskolen om kompetanseutvikling for barnehageansatte. Barnehager fra Ringsaker og Hamar deltar i prosjektet. Fylkesmannen har deltatt på NAFOs erfaringskonferanse om temaet både på regionalt og nasjonalt nivå.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.
Resultatområde 31	202	68	202	68
31.1 Tilsyn	89	37	0	0
31.2 Klagesaksbeha	29	12	0	0
31.5 Eksamen og na	33	14	0	0
31.7 Tilskuddsförv	13	0	0	0
Resultatområde 32	27	17	27	17
32.2 Kompetanseutv	14	2	0	0
32.3 Skoleporten	1	0	0	0
Resultatområde 38	106	0	106	0
38.1 Tilskuddsförv	42	0	0	0
38.4 Tilsyn	43	0	0	0
Resultatområde 39	15	0	15	0
Landsdekkende oppgaver – Kunnskapsdepartementet	0	0	0	0
Sum:	350	85	350	85

Barne- og likestillingsdepartementet

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven og lov om registrert partnerskap

I 2008 mottok fylkesmannen totalt 970 søknader om separasjon og skilsmisse. Tallet for 2007 var 1022 saker.

Fylkesmannen ga bevilgning til 475 separasjoner og 451 skilsmisser mot henholdsvis 515 og 421 i 2007.

42.2 Anerkjennelsesloven

Vi har i 2008 avgjort 25 saker når det gjelder godkjenning av utenlandsk separasjon og skilsmisse og fritak for å legitimere skifte ved inngåelse av nytt ekteskap. Tilsvarende saker i 2007 var 27.

42.3 Barneloven

42.5 Veiledning og informasjon

Resultatområde 43 EØS-avtalens finansielle ordninger

Resultatområde 44 Familievern

Det ble i 2008 ikke gjennomført tilsyn med Familievernkontorene i Hedmark.

Det er ikke innkommet klager på familiekontorenes arbeid i 2008.

Resultatområde 45 Barnevern

45.1 Tilsyn med barneverninstitusjoner og oppfølging av og tilsyn med den kommunale barneverntjenesten

Tilsyn med barneverninstitusjoner

Fylkesmannen i Hedmark gjennomførte i 2008 de lovpålagte individbaserte tilsyn i 14 barneverninstitusjoner med til sammen 44 besøk. Tilsynet har særlig hatt fokus på å ha samtaler med beboerne om deres trivsel og rettssikkerhet. Det har også vært kontrollert at det foreligger gyldige vedtak, samtykker, tiltaks- og handlingsplaner for beboerne, samt at protokoller og tvangsvedtak er gjort i henhold til loven.

I 2008 mottok fylkesmannen 11 klager på bruk av tvang i barneverninstitusjoner.

Det har i 2008 vært gjennomført systemrevisjon ved 3 av barneverninstitusjonene i Hedmark. Temaet var tvang i akutte faresituasjoner, og vern om personlig integritet. Det ble ikke avdekket avvik ved noen av institusjonene, det ble kun gitt en merknad. Det er ut fra dette fylkesmannens inntrykk at institusjonene i fylket holder god kvalitet. Mot slutten av 2008 ble det opprettet en avdeling for enslige mindreårige asylsøkere ved Aleris, avdeling Trysil i Hedmark. Tilsyn med denne institusjonen vil starte på nyåret i 2009.

Tilsyn med kommunene

Kommunene rapporter halvårlig om bemanning, saksavvikling og om iverksatte hjelpetiltak m.v. Data sammenfattes og formidles til Barne- og likestillingsdepartementet.

Fylkesmannen har fulgt opp kommunens håndtering av meldinger og undersøkelser hvert kvartal, og kontrollert hvorvidt de har hatt fristoversittelser. Oppsummeringen kvartalsrapportene fra 2008 viser en økning av saker på nesten hundre siden i fjor, at det totalt i Hedmark er fristoversittelser på 17,5 % og at ca 60 % av bekymringsmeldingene til barnevernet henlegges uten tiltak etter barnevernloven.

Den siste halvårsrapporteringen til Barne- og likestillingsdepartementet viser blant annet følgende:

- 41,5 % av barna i Hedmark som mottar frivillige hjelpetiltak mangler tiltaksplan.
- Det er kun 13 barn som har vært under omsorg av barnevernet som mottar ettervern i hele Hedmark.
- 26,5 % av undersøkelsene i barnevernet ble besluttet utvidet til å vare i 6 måneder.
- Omtrent 1/3 av barna i fosterhjem får ikke antall lovpålagte tilsynsbesøk.

Fylkesmannen har dette året mottatt til sammen 21 klager på kommunale barneverntjenester både fra parter, familie og samarbeidspartnere. På bakgrunn av disse klagen åpnet fylkesmannen tilsynssaker mot den kommunale barneverntjenesten i 6 tilfeller. I 3 saker ble det avdekket alvorlige lovbrudd.

Det er kun mottatt en klage på enkeltvedtak etter barnevernloven i 2008. Ingen kommuner har fått mulkt for fristoversittelser i 2008, men 6 kommuner er blitt tilskrevet med krav om redegjørelse for bekymringsfulle resultater etter kvartalsrapporteringen.

Fylkesmannen og Helsetilsynet utførte i 2008 et landsomfattende tilsyn med tjenester til utsatte barn fra helse-, sosial og barneverntjenesten i 6 kommuner. Samtlige av kommunene i Hedmark fikk avvik etter tilsynet, noen mer omfattende enn andre.

Fylkesmannen ser med bekymring på den tiltakende saksmengende i det kommunale barnevernet, og ser tendenser til at dette går ut over kvaliteten på barnevernsarbeidet. Videre er det bekymringsfullt at de små kommunene i Hedmark har få stillinger i barneverntjenesten, og noen steder vansker med å rekruttere kompetente fagfolk til stillingene. Fylkesmannen vil derfor i 2009 ha fokus på oppfølging av enkelte kommuner gjennom flere tilsyn.

Kompetansetiltak/Informasjonsvirksomhet

Fylkesmannen har i 2008 arrangert seminar for barneverntjenestene med egenutvalgte samarbeidspartnere samt Bufetat Fagteam Hamar, hvor temaet var tverrfaglig samarbeid. Videre avholdte fylkesmannen i Hedmark, i samarbeid med fylkesmannen i Oppland og RVTS øst, en konferanse om kjønnslemlestelse. Det ble også arrangert en fagdag om taushetsplikt og samarbeid for ansatte i helse-, sosial- og barneverntjenesten i 8 utvalgte kommuner, på bakgrunn av behov fremkommet etter det landsomfattende tilsynet med samarbeid rundt utsatte barn.

Det har gjennom året vært et utstrakt samarbeid mellom fylkemennene i region øst. Det har også vært regelmessige kontaktmøter med Bufetat Region Øst og Bufetat fagteam Hamar.

Fylkesmannen har for øvrig deltatt i Barne- og familiedepartementets samlinger og møter, deriblant "Tilsynsforum" og Høstmøtet.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen har i 2008 avgjort 21 saker om fritak for taushetsplikt etter sosialtjeneste-, barnevern-, barnehage og grunnskoleloven. Sakene behandles umiddelbart og innen 1 uke, og det var ingen restanser ved utgangen av året.

Det er i tillegg en rekke telefonhenvendelser om forståelse av regelverket og fremgangsmåten ved anmodning om fritak for taushetsplikt

45.3 Kompetansetiltak/Informasjonsvirksomhet

Bruk av budsjettmidler er rapportert innen fastlagt frist. Budsjettmidler for 2008 er brukt til informasjonsmøter for barnevernsledere/barnevernsmedarbeidere i kommunene.

45.4 Biologisk opphav

45.5 Eidsvoll omsorgssenter for barn - tilsyn og klagebehandling

45.6 Handlingsplan mot kjønnslemlesting

Det er avholdt informasjonskonferanse for helse-, sosial- og barnevernspersonell om kjønnslemlesting i samarbeid med RVTS. Øvrig rapportering har gått direkte til BLD i samsvar med embetsoppdrag.

Resultatområde 46 Universell utforming

Universell utforming som en målsetting i kommunenes arealplanlegging har vært behandlet som ett av temaene på den årlige plan- og bygningslovkonferansen for kommunene i Hedmark.

Resultatområde 48 Likestilling

Vi har deltatt på kurs og konferanser i 2008 med tanke på egen kompetanseheving. Videre har vi samarbeidet med Likestillingssenteret og Hedmark fylkeskommune i forbindelse med oppfølging av kommunenes arbeid med

likestilling og med å slutføre arbeidet med "Veilederen for et likestilt Hedmark". Utvalgte kommuner har jobbet aktivt med denne veilederen i etterkant og deres arbeid er blitt presentert på konferanser. Fylkesmannen har vært samarbeidspartner i forbindelse med slike konferanser.

Fylkesmannen har hatt informasjon - og samarbeidsmøte med Kvinneuniversitetet i forbindelse med deres overgang til å bli et likestillingssenter. Sentret vil fremover arbeide for likestilling mot generell diskriminering, kjønn, etnisitet, alder, seksuell orientering og funksjonshemninger. Gjennom arbeidet i regionalt partnerskap deltar Fylkesmannen i styringsgruppen for utviklingsprosjektet "En veileder til et likestilt Hedmark", som gjennomføres av Likestillingssenteret. Fylkesmannen har også deltatt to dialogkonferanser som er arrangert i som en del av arbeidet med å utforme en veileder for Hedmark.

Likestillingsrapport for 2008

Det vises til likestillingslovens § 1a tredje ledd som fastsetter at virksomheter som er pålagt å utarbeide årsberetning, skal redegjøre for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten.

Redegjørelsesplikten er todelt: det skal rapporteres både når det gjelder den faktiske tilstanden og for iverksatte og planlagte tiltak.

Følgende oversikter viser status hos Fylkesmannen i Hedmark pr. 31.12.2008:

Kjønnsfordeling

For hele virksomheten og avdelingsvis:

Avdeling	Kvinner (antall og %-vis pr. avd.)	Kvinner årsverk	Menn (antall og %-vis pr. avd.)	Menn årsverk	Totalt personer og årsverk	
Embetsledelsen		0	2 (100 %)	2,0	2	2,0
Beredskaps- og adm.avd.	9 (52,9 %)	9,0	8 (47,1 %)	8,0	17	17,0
IKT / stab	0	0	6 (100 %)	6,0	6	6,0
Kommunalavd.	4 (50,0 %)	3,5	4 (50,0 %)	3,8	8	7,3
Landbruksavd.	16 (57,1 %)	15,3	12 (42,9 %)	11,5	28	26,8
Miljøvern avd.	7 (43,8 %)	6,6	9 (56,2 %)	8,8	16	15,4
Oppvekst- og utdann.avd.	8 (72,7 %)	7,8	3 (27,3 %)	3,0	11	10,8
Sosial- og helseavd.	16 (64,0 %)	15,0	9 (36,0 %)	8,1	25	23,1
Totalt for hele embetet	60	57,2	53	51,2	113	108,4

Ekskl. lærlinger og medarbeidere ute i permisjon. Inkl. vikarer og midlertidige ansatt.

Lederstillinger – prosentandel kvinner og menn (antall)

	31.12.2006		31.12.2007		31.12.2008	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Embetsledelsen		100%		100% (2)		100% (2)
Avdelingsledere	33,3%	66,7%	33,3% (2)	66,7% (4)	33,3% (2)	66,7% (4)
Seksjonsledere / ass.dir.	42,9%	57,1%	42,9% (3)	57,1% (4)	50,0% (2)	50,0% (2)

Endring i antall skyldes omorganisering

Gjennomsnittslønn

For hele virksomheten og avdelingsvis:

Avdeling	Kvinner 2007	Kvinner 2008	Menn 2007	Menn 2008	Gj.snitt 2007	Gj.snitt 2008
IKT /stab			405 034	462 233	405 034	462 233
Kommunalavd.	371 445	418 357	497 889	541 426	434 667	482 421
Beredskaps- og adm.avd.	365 367	396 678	399 196	443 375	380 645	418 345
Sosial- og helseavd.	394 135	440 000	512 729	557 910	435 124	481 345

Oppvekst- og utd.avd.	419 883	470 151	410 277	458 167	418 104	466 822
Miljøvernnavd.	379 327	440 379	412 645	486 207	397 391	466 566
Landbruksavd.	382 911	431 607	396 637	457 793	387 434	442 844
Totalt for hele embetet	387 257	433 770	447 120	484 037	413 138	457 014

Avdeling	Kvinner 2007	Kvinner 2008	Menn 2007	Menn 2008	Gj.snit 2007	Gj.snitt 2008
IKT /stab			405 034	462 233	405 034	462 233
Kommunalavd.	371 445	418 357	497 889	541 426	434 667	482 421
Beredskaps- og adm.avd.	365 367	396 678	399 196	443 375	380 645	418 345
Sosial- og helseavd.	394 135	440 000	512 729	557 910	435 124	481 345
Oppvekst- og utd.avd.	419 883	470 151	410 277	458 167	418 104	466 822
Miljøvernnavd.	379 327	440 379	412 645	486 207	397 391	466 566
Landbruksavd.	382 911	431 607	396 637	457 793	387 434	442 844
Totalt for hele embetet	387 257	433 770	447 120	484 037	413 138	457 014

Ekskl. lærlinger og medarbeidere ute i permisjon. Inkl. vikarer og midlertidig ansatte.

Totalt for embetet har gjennomsnittslønnen for kvinner økt mer enn for menn, og det er i tråd med de lønnspolitiske målsettingene.

Gjennomsnittslønn, stillingskategorier

For hele virksomheten med unntak av fylkesmann og ass. fylkesmann.

	Antall	Ant. K	Ant. M	Årsverk	Lønn kv. pr. årsverk	Lønn menn pr. årsverk	Ny lønn pr. årsverk
FYLKESAGRONOM	1	0,00	1,00	1,00	0	413 100	413 100
ASS. FYLKESLEGE	2	0,00	2,00	2,00	0	677 450	677 450
FYLKESLEGE	1	0,00	1,00	1,00	0	859 800	859 800
UNDERDIREKTØR	2	0,00	2,00	2,00	0	533 750	533 750
DIREKTØR	2	1,00	1,00	2,00	543 500	567 400	555 450
DIREKTØR	5	2,00	3,00	5,00	610 100	610 100	610 100
ARKIVLEDER	1	1,00	0,00	1,00	435 500	0	435 500
BETJENT	1	0,00	1,00	1,00	0	281 600	281 600
OVERINGENIØR	9	5,40	2,80	8,20	433 315	468 543	445 344
PROSJEKTLEDER	3	2,00	0,80	2,80	465 050	524 000	481 893
SENIORINGENIØR	4	0,00	4,00	4,00	0	494 525	494 525
SEKSJONSSJEF	1	1,00	0,00	1,00	567 400	0	567 400
SENIORKONSULENT	6	4,50	1,00	5,50	384 278	0	388 245
SENIORRÅDGIVER	30	15,60	13,40	29,00	461 224	480 175	469 981
FØRSTEKONSULENT	15	12,30	2,00	14,30	365 111	384 700	367 851
RÅDGIVER	28	12,40	14,20	26,60	432 242	431 054	431 608
Sum	111	57,2	49,2	106,40	433 770	484 037	457 014

Ekskl. lærlinger og medarbeidere ute i permisjon.

Ved de lokale lønnsforhandlingene i 2008 tilfalt 59,1 % av potten kvinner, dvs over pro rata. Kvinneandelen i

prosent av lønsmassen var beregnet til 53,5 %. De forskjeller som fremkommer mellom kvinner og menn innen de ulike stillingskategorier vurderes som marginale og skyldes trolig ansiennitet.

Nytilsetninger og internt avansement

Nytilsetninger eksternt 2006		Internt avansement 2006		Nytilsetninger eksternt 2007		Internt avansement 2007		Nytilsetninger eksternt 2008		Internt avansement 2008	
K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
6	1	3	2	6	0	4	2	7	6	2	1

I de 12 stillingene som ble lyst ut eksternt i 2008 var det til sammen 134 søkere hvorav 65 var kvinner. En stilling hadde kun mannlige søker og en stilling hadde kun kvinnelige søkere. Som det fremgår av statistikken har embetet en liten overvekt av kvinnelige ansatte, men balansen må sies å være god både totalt sett og på direktørnivå. Embetet har meget lav turnover.

Arbeidstid:

Heltid 2006		Deltid 2006		Heltid 2007		Deltid 2007		Heltid 2008		Deltid 2008	
K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
45	48	15	1	51	44	11	3	62	57	16	7

Ekskl. lærling og medarbeidere ute i permisjon, Inkl. vikarer og midlertidige ansatte.

Av deltid menn har 3 AFP, 1 har omsorgspermisjon. Av deltid er kvinner det 9 som har omsorgspermisjon, ingen har AFP, mens 2 delvis er sykmeldt.

Permisjoner

2 kvinner har hatt fødselspermisjon hele eller deler av 2008. 1 kvinne har hatt permisjon for overgang til annen stilling

Sykmelding

Sykefravær:

Summer fravær	Egenmelding		Sykmelding		Samlet sykefravær	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Kvinner	1,86 %	2,32	4,44 %	4,68	6,31 %	7,01
Menn	0,82 %	2,30	2,82 %	3,14	3,64 %	5,44
Totalt fravær	1,41 %	2,31	3,73 %	3,99	5,13 %	6,30

Inklusive lærlinger, vikarer og midletidig ansatte, dvs alle som er registrert i Wintid.

Egenmelding

Kvinner er overrepresentert både når det gjelder egenmeldinger og sykefravær ved sykmelding. Tar vi med sykt barn/barnepasser forsterker dette bildet seg. Sykefraværet er økt fra 2007 til 2008. Dette må det ses nærmere på. Vi skal gjennomføre medarbeiderundersøkelse i 2009, og vil da kunne vurdere dette nærmere.

Overtid

Det er ikke utarbeidet statistikk for overtid da det i liten grad forekommer overtid i embetet.

Kompetanseutvikling

Det er ikke utarbeidet statistikk som viser kjønnsmessig fordeling av midler til opplæring/kursvirksomhet.

Personalpolitikk for fylkesmannen i Hedmark

For å fremme likestilling mellom kjønnene vil fylkesmannen:

- legge forholdene til rette og påse at gjeldende regler om likestilling følges generelt og i tilsettingssaker / omplasseringssaker spesielt.

- *aktivt arbeide for å få flere kvinner opp i lederstillinger og i øvre del av saksbehandler/spesialistgruppene.*

Likestillingen ved embetet er for øvrig ivaretatt gjennom [tilpasningsavtalen](#) til Hovedavtalen.

Tilpasningsavtalens § 21 Likestilling

Virksomheten skal tilstrebe og likestille kvinner og menn i alle forhold hvor dette er mulig.

Dette er en overordnet målsetting for likestillingsarbeidet. Det er en helt klar bevissthet rundt dette, ikke minst ved ansettesler og ved lønnsforhandlinger.

Virksomheten skal tilstrebe lik fordeling av kvinner og menn i styrer, råd, utvalg og delegasjoner mv. for å gi kvinner så vel som menn variert og kvalifiserende praksis fra forskjellige områder.

I de faste råd og utvalg er det i dag en overrepresentasjon av kvinner. Det skyldes at det i 2008 som i 2007 har vært flere kvinnelige enn mannlige tillitsvalgte. Vi har ikke statistikk som sier noe om sammensetningen gjennom flere år.

Detskal årlig utarbeides en [rapport](#) som redegjør for status i virksomhetens likestillingsarbeid. Rapporten skal bl.a. inneholde opplysninger om fordeling av kvinner og menn ved tilsetninger, avansementer og lønnsopprykk. Anses oppfylt med årsrapporteringen. Som grunnlagsmateriale for de lokale forhandlingene utarbeides det rapporter som viser lønnsutviklingen ved embetet, herunder også kjønnsmessige forskjeller.

SU har et ansvar for å følge med og vurdere om likestillingstiltak ved virksomheten blir fulgt opp. SU har ikke hatt likestilling på dagsorden som eget tema, men det tas opp bl.a. ved lokale forhandlinger.

Kriterier for personvurderinger skal virke kjønnsnøytrale.

Dette er en del av vurderingene i lokal lønnspolitikk og lokale forhandlinger.

Likestillingsaktiviteter og planlagte tiltak

Det er nedsatt partssammensatte utvalg for å gjennomgå personalpolitiske og lønnspolitiske dokumenter og det vil være naturlig å se på likestilling i denne sammenheng. Eventuelle forskjeller i sykefravær og egenmelding bør også vurderes i denne sammenheng. Fylkesmannen er IA bedrift og det ble i 2008 inngått ny avtale og utarbeidet nye mål og retningslinjer.

Fylkesmannen har i samråd med de tillitsvalgte ført en aktiv seniorpolitikk for at medarbeidere skal stå lenger i arbeid. Det er bl a inngått avtale om at ansatte over 62 år får ta ut 6 seniordager i året, i tillegg til de 8 som er forhandlet frem sentralt. Alternativt får de dette utbetalt. Ordningen har ikke ”satt seg” i den forstand at vi kan se eventuelle likestillingsmessige forskjeller i bruk av ordningen. Dette området beholdes derfor på listen over tiltak.

I forbindelse med nytilsetninger har det vært søkere med innvandrerbakgrunn, men ingen med funksjonshemming. Det skal begrunnes særskilt i tilsettingsprosessen dersom kvalifiserte søkere med innvandringsbakgrunn eller funksjonshemming ikke innkalles til intervju. Det annonser med at fylkesmannsembetet ønsker at arbeidsstyrken skal gjenspeile samfunnet for øvrig.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE	Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	
Resultatområde 42	75	75	0
Resultatområde 44		0	0
Resultatområde 45	104	104	0
45.1 Tilsyn med ba	71	0	0
Resultatområde 46	1	1	0
Resultatområde 48	2	2	0
Sum:	182	0	182
			0

Justis- og politidepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.1 Stiftelser

51.2 Vergemålsloven

Det er en kraftig økning i antall behandlede vergemålssaker fra 2007 til 2008, fra 9 til 28. Foruten den løpende saksbehandlingen har vi deltatt på opplæring i vergemålsloven og arrangert kurs for overformynderiene i Hedmark og Oppland i samarbeid med KS og Fylkesmannen i Oppland.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMHE	28	0
Sum	28	0

51.3 Forliksrådene

51.4 Tilsynsråd for fengslene

51.5 Tomtefestelov

51.7 Kommunale politivedtekter

51.8 Hundeloven

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Antall innkomne og behandlede saker ligger omtrent på samme nivå som i fjor. Utbetalingene økte med ca. 11%. 12 av våre vedtak ble påklaget til departementet som så langt har avgjort 10 uten å ta noen av klagene til følge.

52.3 Navneloven

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnssikkerhet

53.1 Oversikt over regionale samfunnssikkerhetsutfordringer

Fire bedrifter i tre kommuner i Hedmark er underlagt storulykkesforskriften. Dette blir hensyntatt i forhold til kommunenes arealplanleggingen.

Særkilte risiko- og sårbarhetsforhold følges opp gjennom ROS-analysearbeidet.

KDS og fylkesmannen har fokus på, og følger opp dameiere i forhold til dambruddsbølgeberegning. I denne sammenheng er det også kontakt med dameiere på svensk side i forhold til dammer som truer norsk område. Det er gjort dambruddsbølgeberegninger i forhold til Letten-dammen i Värmlands län og Flisa-vassdraget i Åsnes kommune.

NVEs flomsonekartlegging, NGUs skredfarekartlegging og Statens Strålevern radonkartlegging blir lagt til grunn i arealplanarbeidet.

Oversikt over aktuelle samarbeidspartnere og hva de kan bidra med i samfunnssikkerhetsarbeidet ivaretas i fylkesmannens kriseplan.

53.2 Risiko- og sårbarhetsanalyser

Kommunene og andre myndigheter/virksomheter følges rutinemessig opp i forhold til oppdatering av ROS-analyser.

Fylkes-ROS for Hedmark er basert på kommunens, andre myndigheters og virksomheters oppdaterte ROS-analyser og faglige innspill. Fylkes-ROS gir dermed en god totaloversikt over risiko og sårbarhet i fylket. Fylkes-ROS gjennomgås årlig, og vil dessuten bli gjenstand for en total revisjon og fornyelse i 2009.

Fylkesmannen Strategiplan for samrunssikkerhet og beredskap er gjenstand for rutinemessig oppdatering.

Nasjonale risikovurderinger viderefremmes til aktuelle kommuner etter behov.

53.3 Arealplanlegging

Avdelingen deltar i fylkets planforum og andre relevante fora for å fremme nasjonal mål og interesser innen samfunnssikkerhet og beredskap.

Avdelingen er tidlige inne i planprosessene og informerer om forventningene til samfunnssikkerhet i forbindelse med konsekvensutredninger og rullering av fylkes- og kommuneplaner, areal- og reguleringsplaner.

Påser at det tas nødvendig hensyn til virksomheter som er underlagt storulykkesforskriften og andre virksomheter som involverer farlige stoffer.

Fylkes-ROS og kommune-ROS blir lagt til grunn i samfunnsplanleggingen og arealbaserte ROS-analyser/-vurderinger blir lagt til grunn i forbindelse med areal- og reguleringsplanlegging. Det blir varslet innsigelse dersom ROS-analyser/-vurderinger ikke er en del av beslutningsgrunnlaget i planprosesser.

Fylkesmannen har fokus på klimaendringene og påser at klimaendringenes ulike trusler blir vurdert i beredskaps- og arealplanleggingen i fylket.

Kommunene blir anmodet om å benytte bl.a. GIS for at ROS-analyser som er utført i kommunenes arealforvaltning for at disse skal kunne bidra til å gi en god totaloversikt.

Kommunene og fylkeskommunen følger opp risikoområder for ras, skred og flom i sin arealplanlegging på grunnlag av fagmyndighetenes oversikter over slike områder.

53.4 Veiledning og systematisk gjennomgang og vurdering av kommunene

Fylkesmannen informerer og veileder kommunene om hvordan samfunnssikkerhet og beredskap kan følges opp i areal-, regulerings-, og bebyggelsesplaner gjennom møter i Planforum, planoppstartsmøter og i tilsynsmøter.

Fylkesmannen bidrar til økt bruk av ROS-metodikk ved å påse at ROS-analyser legges til grunn i all

samfunnsplanlegging og at arealbaserte analyser blir gjennomført ved behov.

Gjennom møter i Planforum og andre sammenhenger blir fylkeskommunen anmodet om å legge ROS-analyser til grunn og sikre at forebyggende samfunnssikkerhet blir ivaretatt i fylkesplanleggingen og i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven.

Fylkesmannen har klimaendringer som tema i møter i flere fora, og det ble i 2008 gjennomført et eget temamøte om klimaendringer, konsekvenser og klimatilpassing for fylkets kommuner.

Veiledning og systematisk gjennomgang og vurdering av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i kommunene ivaretas i forbindelse med øvelser, tilsyn og andre møter med kommunene.

I forbindelse med bl.a. møter i Planforum oppfordrer fylkesmannen til at kommunen samordner og utnytter kompetansen og informasjonen som foreligger om kommunens risiko- og sårbarhetsforhold i aktuelle sektorer i kommuneplanmiljøet.

Fylkesmannen foretar en viss prioritering av veiledning mot kommunene utfra en vurdering av utsatthet/grad av risiko og utfra en vurdering av kommunens behov for oppfølging og bistand. Det ble i 2008 gjennomført tilsyn innen samfunnssikkerhets- og beredskapområdet i fem kommuner (Eidskog, Åmot, Ringsaker, Stange og Nord-Odal).

Avdelingens interesser blir ivaretatt i embetes tilsynsforum.

Sikkerhetstjeneste.

Fylkesmannen ivaretar sine oppgaver i forbindelse med sikkerhetsklareringer og autorisasjoner rutinemessig. Embetets sikkerhetsinstruks og informasjons-sikkerhetsinstruks holdes fortløpende a jour.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Beredskapsplaner innen samfunnssikkerhet

Pådriver- og veilederrollen overfor kommunene i arbeidet med videreutvikling og revisjon av helhetlige og samordnede kise- og beredskapsplanverk ivaretas rutinemessig i alle kontakter med kommunen.

Det er nært samarbeid med kraftforsyningens distriktssjef (KDS) om aktuell beredskapsforberedelser, herunder forberedelse for situasjoner med knapphet på elektrisk kraft. Kommunene utarbeider på anmodning lister over samfunnskritiske virksomheter/ prioriterte strømforbrukere som bli lagt til grunn i kraftforsyningens beredskapsplaner.

Fylkesmannens eget kriseplanverk er tilpasset for å sikre gjennomføring av tiltakene i SBS-Hedmark.

Lokalradioavtalen er revidert.

Atomberedskapskompetansen blir videreutviklet og vedlikeholdt gjennom øvelser og møter i Atomberedskapsutvalget. Statens Strålevern gjennomførte den 2. oktober 2008 en felles øvelse (seminar) for atomberedskapsutvalgene i Hedmark og Oppland.

Fylkesmannen bidrar til samarbeid med regionale statlige etater for å etablere og samordne planverk på regionalt nivå blir ivaretatt gjennom rutinemessig samarbeid og gjennom møter i Fylkesberedskapsrådet.

Dameiernes arbeid med å utarbeide dambruddsbølgeberegninger blir fulgt opp i Fylkesberedskapsrådet og i kollektive redningsledelse (politiet). Aktuelle kommuner blir anmodet om å samarbeide med dameierne og redningsetatene, og følge opp dambrudds-bølgeberegningene i sine beredskapsplaner.

Beredskaps- og administrasjonsavdelingen bistår og støtter Sosial- og helseavdelingen i arbeidet for at alle kommuner skal ha planer som sikrer robust helsemessig og sosial beredskap, herunder ABC-beredskap.

Fylkesmannen har anmodet HV-05 om å gjennomføre møter med objekteiere for å oppdatere eksisterende planer i forhold til skjermingsverdige objekter (nøkelpunktger og distriktsobjekter). Anmodningen er ikke fulgt opp i 2008.

Utover deltakelse i planlegging og gjennomføring av HV-05s øvelse Mjøsa 2008 har fylkesmannen foreløpig ikke

hatt noe eget samarbeidsmøte med militære myndigheter for å tilpasse planverk til hverandre (SBS-Hedmark og BFF-HV-05). Sakener tatt opp med HV-05, foreløpig uten respons.

Det har ikke vært behov for å bistå fylkeskommunen i arbeidet med en best mulig koordinert sivil transportberedskap.

54.2 Kommuneøvelser

Beredskapsavdelingen i samarbeid med kommunikasjonsrådgiver og Sosial- og helseavdelingen har i 2008 gjennomført øvelser i strategisk krisehåndtering i fem kommuner (Kongsvinger, Åsnes, Våler, Sør-Odal og Tynset). Øvelsen ble lagt opp som en spilløvelse i samarbeid med Mattilsynet og Norsk Vann, og temaet var forstyrrelser (forurensing og brudd) i vannforsyningen.

Det ble gjennomført en varslingsøvelse fra fylkesmannen til kommunene.

Fylkesmannen har gjennomført det årlige beredskapsseminaret for beredskapskontakter i kommunene.

54.3 Regional samordning – øvelse

Embetsledelsen og krisestaben ble øvd gjennom deltakelse i Statens Stråleverns øvelse for Atomberedskapsutvalget, jfr rapporten for resultatområde 54.1

54.4 Havneberedskap – øvelse

54.5 Samarbeid med Forsvaret – øvelse

HV-05 deltar i våre øvelser på fylkes- og kommunenivå og er fast representant i Fylkesberedskapsrådet

Fylkesmannen har deltatt i planleggingen og gjennomføringen av HV-05s Øvelse Mjøsa 2008. Fylkesmannens deltakelse var begrenset til en "responscelle" med en liten stab som kunne spille mot HV-distriktet. Foruten rent militære øvingsmål ble det samøvd mellom HV og politiet i forbindelse med objektsikring av Fylkesmannen og Staten Hus på Hamar.

Embetet har rutinemessig bistått forsvaret med kunngjøring av rekvisisjon av øvingsområder og varsling av skjønnsnemnder.

54.6 Regional samordning

Det ble avholdt et møte i Fylkesberedskapsrådet i mai 2008. Tema for møtet var "faren for storflom, våren 2008.

Det ble avholdt møte i Atomberedskapsutvalget i forbindelse med Statens Stråleverns øvelse for Atomberedskapsutvalgene i Hedmark og Oppland.

Årlig samarbeidsmøte for beredskapsmedarbeiderne i de sju østlandsfylkene, Telemark, Vestfold, Buskerud, Oppland, Hedmark, Oslo/Akershus og Østfold. (populært kalt G-7) er avholdt i Telemark. Det er også gjennomført møter i G-7s øvingsgruppe, SBS-gruppe og tilsynsgruppe.

Deltatt i samarbeidsmøter med svenske beredskapskollegaer i Grenseredningsrådet, i Grenseredningsrådets øvingsgruppe og i Elvgruppe Trysil-elva/Klarälven og Elvgruppe Vrangselva, Byälven, Glafsfjorden.

Deltatt i referansegruppe for prosjekt utarbeidelse av studie i strategisk beredskap ved Høgskolen på Rena.

Deltatt som fast representant i kollektiv redningsledelse (Hedmark politidistrikt).

Deltatt som fylkesmannens representant i prosjekt Støttestab Hedmark (ICS) ledet av Hedmark sivilforsvarsdistrikt.

Fritaksordningen for bedrifter med leveranser følges opp rutinemessig.

Frivillige organisasjoner inviteres til møter i Fylkesberedskapsrådet og andre møteplasser ved behov.

Avdelingen leder Brannsjefsutvalget i Hedmark (tidl. Skogbrannutvalget i Hedmark). Skogbrannovervåkning fra småfly ble reetablert i 2008. Ny kontrakt med flyklubbene vil bli inngått våren 2009. Flyovervåkningstjenesten finansieres med skjønnsmidler og skogburkets rentemidler.

I regi av fylkesmannen og Brannsjefsutvalget i Hedmark er det arrangert orienteringsmøte om Digitalt nødnett for kommunenes politiske- og administrative ledelse. DNK og DSB deltok og orienterte i møtet. Innføringen av felles digitalt nødnett i Hedmark er for øvrig utsatt i forhold til de opprinnelige planene.

54.7 Utvikling av nasjonalt ressursregister for redning og beredskap (NARRE)

54.8 Felles digitalt nødnett

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Organisering for krisehåndtering

Embets kriseplan holdes rutinemessig a jour og kriseledelsen og krisestaben holdes oppdatert.

Retningslinjer for regional samordning i Hedmark holdes rutinemessig a jour i samarbeid med Hedmark politidistrikt.

Prosjekt for etablering av eget nødstrømaggregat i Statens Hus, Hamar er satt i gang.

Fylkesmannens beredskaps-/krigskvarter holdes vedlike, men kan ikke sies å være operativt da det er behov for store og kostbare oppdateringer av tele- og datainstallasjonene.

I rollen som pådriver blir kommunen fulgt opp gjennom bl.a. øvelser og tilsyn i forhold til at de skal ha en organisasjon og planer som gjør at de kan ivareta sine oppgaver i kriser og katastrofer.

Pålagte instruksjoner og planer for kryptoutstyr og sambandstjenesten holdes rutinemessig a jour, og sambandsinstallasjonene vedlikeholdes og holdes operative.

55.2 Krisehåndtering

Arbeidet for å bedre regionale myndigheters evne til å samhandle og håndtere ekstraordinære påkjenninger og kriser ivaretas gjennom løpende samarbeid og i Fylkesberedskapsrådet.

Arbeidet for å bedre kommunenes evne til samhandle og håndtere ekstraordinære påkjenninger og katastrofer ivaretas gjennom løpende kontakt, øvelser og tilsyn.

Rollen som koordinator i forbindelse med informasjonshåndtering inklusive rollen som varselmottaker og -formidler ivaretas gjennom løpende kontakt med regionale og lokale myndigheter. Informasjons- og varslingsplaner er oppdaterte og a jour.

Arbeidet for å styrke samfunnets beredskap mot krisesituasjoner i fred, mot terror og sabotasje samt sikkerhetspolitiske kriser og krig ivaretas i ulike samarbeidsfora.

55.3 Evaluering

Fylkesmannen er forberedt på ta initiativ og bistå berørte kommuner i deres evaluering av krisehåndtering for å sikre at nødvendige forbedringer gjøres.

Fylkesmannen er forberedt på å evaluere hendelser av regional betydning og på å bistå DSB i arbeidet med å utarbeide evalueringsrapporter etter større hendelser.

Ressursrapportering

25 ukeverk benyttet til plansaksbehandling er ført på resultatområde 06,

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.
Resultatområde 51	16		16	0
51.2 Vergemålslove	16		0	0
Resultatområde 52	50		50	0
52.1 Fri rettsshjel	50		0	0
Resultatområde 53	56		56	0
Resultatområde 54	56		56	0
Resultatområde 55	27		27	0
Sum:	205	0	205	0

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Det vises til pkt. 2.1 under sentrale politiske føringer

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Det vises til pkt. 2.1 under sentrale politiske føringer

61.3 Samordning av statlig tilsyn

Det vises til pkt. 2.1 under sentrale politiske føringer.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i kommuneloven

Antall budsjetter behandlet som munnet ut i eget brev fra fm:	7
Anbudsjetter underkjent pga. formelle feil:	0
Antall budsjetter underkjent pga. økonomisk innhold:	2
Påpekt forhold i andre budsjetter:	3
Behandlede lånesøknader:	16
Av disse ikke godkjent:	2
Behandlede lånesøknader IKS:	7
Av disse ikke godkjent:	0
Antall behandlede garantisøknader:	8
Garantisøknader avslått:	0

62.2 Økonomiforvaltning – veiledning

Det vises til pkt. 2.1 under sentrale politiske føringer.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMHE	2	2	0	3	3	0	1	0
Sum	2	2	0	3	3	0		

63.2 Valg

Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentlighetsloven i forhold til kommunesektoren

Fylkesmannen har holdt flere kurs om den nye offentlighetsloven, både for kommunene samlet, grupper av ansatte i kommunene og for andre statlige etater.

Antall klager på avslag om begjæringer om innsyn, jf. offentlighetsloven § 9 tredje ledd og forvaltningsloven § 21 annet ledd

Embeter	Antall
FMHE	5
Sum	5

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Det har ikke vært saker om kommuneinndeling.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Kommunene i Hedmark har organisert interkommunalt samarbeid på mange av kommunenes tjenesteområder. En del av samarbeidet har sitt utspring i regionrådene, mens flere samarbeidsforhold er oppstått mellom to eller flere kommuner direkte. Interkommunalt samarbeid organisert etter vertskommunemodellen har vi bare i Nord-Østerdal, hvor Tynset og Alvdal har inngått slikt samarbeid innenfor plan- og økonomi.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

66.1 Byggesaker

66.2 Saker om ekspropriasjon

Vi har behandlet og gitt samtykke til en søknad om ekspropriasjon.

En klage på kommunalt vedtak om ekspropriasjon er ikke gitt medhold.

Vi har behandlet to søknader om forhåndstiltredelse og samtykket til en av dem.

En klage på vårt samtykke til forhåndstiltredelse er behandlet og oversendt departementet. Klagen ble ikke gitt medhold.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMHE	0			
Sum	0	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMHE	0			
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.		
Resultatområde 61	17		17	0
Resultatområde 62	47		47	0
Resultatområde 63	9		9	0
Resultatområde 64	17		17	0
Resultatområde 65			0	0
Resultatområde 66	45		45	0
66.1 Byggesaker	42		0	0
Sum:	135	0	135	0

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 73 Sosialtjeneste

73.1 Lov om sosiale tjenester

Fylkesmannen har fulgt opp arbeidet med å informere kommunen om de statlige veiledende retningslinjer for utmåling av stønad til livsopphold. Det har og blitt gitt informasjon om Lov og sosiale tjenester til de nye NAV-kontorene gjennom felles møter med alle kontorene som er blitt etablerte NAV-kontorer i løpet av

73.2 Arbeids- og velferdsforvaltningen og sosiale tjenester – formidlingstiltak og kompetanseutvikling

Fylkesmannen i Hedmark har tidlig(1997) etablert et nært samarbeide med trygdeetat og A-etat. Dette ble utvidet og nyetablert gjennom NAV reformen, og Fylkesmannens koordineringsgruppe for NAV ble etablert allerede i oppstarten av reformen. Det er møte i Fylkesmannens koordineringsgruppe for NAV Hedmark ca. annenhver måned. Fylkesmannen i Hedmark har gjennom denne gruppen etablert og vidreført en svært god dialog med ledelsen i NAV, KS og de tillitsvalgte som deltar. Det er stor enighet i hvordan arbeidet skal koordineres og prioriteringen ved etablering av NAV-kontorer. Det har vært et godt samarbeid i forbindelse med arbeidet og det er gjennomført en større to dagers kurs om motivasjon, kulturbygging og kompetanseheving i de nye NAV -kontorene som skal åpnes i 2009. Konferanse ble avholdt i september. Fylkesmannen har også deltatt på åpningene av de 6 NAV kontorene som ble åpnet i 2008 sammen med fylkesdirektøren. Arbeidet med introdusere kvalifiseringsprogrammet har vært en stor oppgave for Fylkesmannen, som sammen med NAV Hedmark har fulgt opp alle kontorene i kommunene i Hedmark som har etablert NAV kontor. Fylkesmannen brukt aktivt kompetanseveiledere fra kommunen til å bringe inn kvalifiseringsprogrammet i kompetanseløftet for de nye NAV kontorene og drevet undervisning og oppfølging for de som allerede er etablert som NAV kontor.

Fylkesmannen ser det som en av sine viktige oppgaver i NAV etableringen at de sosiale tjenestene integreres og videreutvikles i NAV kontorene. På bakgrunn av dette har Fylkesmannen i Hedmark og Oppland har også i samarbeide med NAV, KS og de aktuelle fagforeninger avholdt en større todagers konferanse i januar om sosialt arbeid i NAV. Konferansen var svært vellykket og samlet 220 deltagere.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Arbeidet med kvalifiseringsprogrammet ble prosjektorganisert fra juni 2008. Leder for styringsgruppen er fylkesdirektøren for NAV. Øvrige medlemmer er KS og fylkesmannen ved fylkeslegen. Prosjektgruppen består av tre medlemmer og ledes Status Hedmark pr 31. desember 2008: 13 NAV-kontor og 213 deltagere på kvalifiseringsprogrammet. Ut fra det fastsatte måltall for deltagere var dette en oppfyllellesprosent på vel 93%.

Prosjektorganisasjon:

av prosjektleder fra NAV. Fylkesmannens representant er prosjektmedarbeider. Gruppen er ikke samlokalisert, men jobber nært. Fylkesmannen har inngått avtale med enkelte kommuner og gjort avtale om frikjøp av kommunale veiledere som har deltatt i prosjektet og arbeidet tett opp mot de nye NAV kontorene.

Kommunale veiledere:

Bruk av kommunale veiledere har vært viktig i bistå forhold til å få implementert kvalifiseringsprogrammet på de enkelte kontorer. Utfordringen har vært at dette også i stor grad er ressurspersoner som det derfor ikke er ønskelig at er for mye borte fra egen virksomhet. Dette har vi delvis løst ved at vi har hatt 6 kommunale veiledere. Noen av disse jobber både med kompetansepakken og kvalifiseringsprogrammet. Fylkesmannen har prioritert å sende veilederne samlet på kurs (prosessveiledning og nasjonal konferanse vedrørende sosialt arbeid i NAV) og andre samlinger i regi av direktoratet for å bidra til å styrke veilederne i deres faglige ståsted.

Møter med NAV kontor:

Prosjektet har hatt flere møter med samtlige NAV kontorer både i forkant og etterkant av etableringen. Kontorene har hatt besøk av representanter for NAV fylke, en kommunal veileder og fylkesmannen. Temaet for møtene har bl.a vært avklaring av målgruppe, kartlegging, tiltak og virkemidler. Oppfølgingsmøtene har vært mer tilpasset det enkelte kontor sine behov.

Nettverkssamlinger:

Det har også blitt arrangert to nettverkssamlinger for ansatte og deres leder som arbeider med kvalifiseringsprogrammet. Temaet har bl.a vært erfaringsutveksling, lovforståelse og metode. Alle NAV kontorene var representert med en eller flere ansatte. På bakgrunn av svært positiv respons på dette tiltaket, vil det også i 2009 bli arrangert flere og lignende nettverksmøter.

Opplæringsdager:

I september var det en to dagers opplæringsssamling for alle ansatte ved NAV kontorer som skal etableres i 2009. En av dagene var temaet kun kvalifiseringsprogrammet. Denne dagen bestod av både forelesninger og gruppearbeid for det enkelte kontor med intensjon om å legge til rette for videre planarbeid med kvp for det enkelte kontor.

Ledermøter:

Kvalifiseringsprogrammet har vært tema på 2 ledermøter for NAV og sosialledere i regi av Fylkesmannen.

Interkommunal faggruppe

Fylkesmannen har en interkommunal faggruppe (KVASOS) som ble opprettet i forbindelse med handlingsplanen "1-0910N Kunnskap og brubygging og arbeider med fagutvikling. Gruppas medlemmer oppnevnes av sosiallederne og representer de ulike regionene i fylket. Gruppen har brukerrepresentant. I 2008 har kommunale veiledere og prosjektleder fra NAV fylke også deltatt i gruppen og utgjort en viktig ressurs. Gruppen har vært bidragsyter til ulike opplærings tiltak og fungerer som en referansegruppe for fylkesmannen på det sosialfaglige området. Gruppen har hatt 4 møter i 2008 og utarbeider egen årsrapport.

73.4 Gjeldsrådgivning

Arbeidet med økonomisk- og gjeldsrådgivning er trappet sterkt opp i de senere årene, 2008 har ikke vært noe unntak. Fylkesmannen i Hedmark har i samarbeide med SHdir gjennomført 2 dagers oppfølgingskurs i økonomisk rådgivning/gjeldsrådgivning i 2008 med deltagelse fra de fleste kommunene i fylket. Fylkesmennene i Hedmark og Oppland har hatt sitt årlige oppfølgingsmøte med informasjon og opplæring med kommunenes gjeldrådgivere i mai 2008 for ikke å støte sammen med oppfølgingskurset. Det er også vært arbeidet med å få til et nærmere samarbeide og tettere kontakt mellom gjeldsrådgivningen og boligsosialt arbeid. Fylkesmannen har også deltatt i direktoratets konferanse om ”Penger til besvær” i oktober 2008.

73.5 Kartlegging av funksjons- og arbeidsevne

Arbeidet med KIS har blitt aktualisert gjennom opprettelse av NAV kontorer. I Hedmark fylke har ca 60 % av kommunene etablert kartlegging av arbeidsevne gjennom KIS systemet enten IKT-basert eller ved manuelt skjema. Det har i 2008 fortsatt blitt arbeidet med å få tilpasset KIS og tidligere NAV Arbeids ARENA system. Det synes nå at det i høst i 2008 vil bli forsøkt å etablere en arbeidsevnevurdering på ARENA som tilfredstiller de behov NAV kontorene har.

Resultatområde 74 Levekår

74.1 Handlingsplan mot fattigdom

Det har vært gjennomført konferanser i samarbeide med Husbanken og fylkesmannen i Oppland om boligsosialt arbeid i 2008. Det er arbeidet med å knytte nærmere og bedre kontakt mellom kommunenes økonomisk rådgivningstjeneste og Husbanken på våre nettverkskonferanser. Fylkesmannen og Husbanken har i 2008 fortsatt arbeidet med å knytte opp møte med økonomiske rådgivere i kommunene i samarbeide med fylkesmannen i Oppland. Det er i samarbeid med Husbanken dannet nettverk mellom de største kommunene i fylkene, hvor formålet er et samarbeid for å hindre fravikelser og forebygge dårlige boforhold for de svakeste gruppene i samfunnet. Samarbeidet med namsmennene i dette arbeidet synes å ha ført til resultater og kommunene har blitt flinkere etablere bedre botilbud til de som har vansker på boligmarkedet. Kriminalomsorgen har gjennom midler fra Husbanken tatt initiativ til å inngå avtale med alle de større kommunene i Hedmark/Oppland (16 kommuner) om boligsamarbeide ved løslatelser. Dette arbeidet har fortsatt i 2008, men p.g.a sykdom har arbeidet stoppet litt opp på slutten av året. Fylkesmannen har blitt bedt om å sitte i styringsgruppa til prosjektet. Lignende avtaler er også sentralt inngått mellom kommunene og de psykiatriske sykehusene, det er nå tatt et initiativ for å få dette til å fungere også på ”grasrotnivået”.

Fylkesmannen har også i 2008 fulgt opp og deltatt på møter i Hedmark i forbindelse med fattigdomsmeldingen for helse og tannhelsetjeneste for utsatte grupper. Fylkestannlegen/fylkeskommunen hatt fått midler til å fortsette arbeidet med tannhelse for svakstilte grupper. Tilbudet er gjort landsomfattende fra 2006. Det arbeides nå med å få til et godt tilbud særlig til rusmiddelmissbrukere i hele fylket, med utgangspunkt i det gode lavterskeltilbud Hamar kommune har utviklet til rusmisbrukere i tannhelsetjenesten. Den fylkeskommunale tannhelsetjeneste samarbeider nært med fylkesmannen og Hamar kommune om tilbudet.

Resultatområde 78 Innvandring og integrering

78.1 Statsborgersaker

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMHE	1	23
Sum	1	

78.2 Bosetting av flyktninger

Ikke prioritert område av ressurs hensyn.

78.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere(introduksjonsloven)

Hva klagen gjelder	Antall saker	Medhold	Delvis medhold	Avslag
Klager fra Stange vedr. 3. året intro.programm	3			3
Klage fra Grue vedr.rett t deltakelse i intro.programm	1			1

Klagesak fra Ringsaker vedr. stan av deltakelse i intro.programm (ikke ferdi)				
Sum klagesaker 2008	4			4

Kommentar: Det har de siste årene ikke vært noen klagesaker til Fylkesmannen vedrørende rettigheter og plikter etter introduksjonsloven.

78.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Utbetalte tilskudd i 2008

	Bevilgning	Utbetalt
Overgangsordningen	9 088 000	9 084 551
Skjønnstilskudd	0	0
Basistilskudd	7 030 000	7 030 000
Resultattilskudd	1 165 000	1 165 000
Per capitatilskudd	19 431 000	19 415 230
Norskopplæring for asylsøkere	5 778 000	5 778 500
Kompetanseutviklings tiltak	100 000	100 000
Sum tilskudd 2008	42 592 000	42 573 281

Tiltak

Februar

Opplæring i NIR for kommunene i Hedmark og Oppland i samarbeid med IMDi Indre Øst og Fylkesmannen i Oppland i anledning innføring av elektronisk søking om tilskudd fra 1.1.2008.

Målgruppe: Kommunale NIR-brukere med ansvar for å søke om norsktilskudd samt kommunale superbrukere i NIR.

Samlingen ble benyttet til en generell orientering om saksområdet. Temaer som ble nevnt var søknadsfrister, prosedyrer, ansvarsfordeling mellom IMDi, fylkesmennene og kommunene, forholdet mellom overgangsordningen og per capitaordningen, avregning mellom kommunene ved flytting samt retningslinjene for de ulike deler av tilskuddsordningen, bl. a. rettigheter ved statusendring fra asylsøker til innvandrer.

September – november

Etterutdanningskurs for lærere og skoleledere i voksenopplæringen i Hedmark i samarbeid med IMDi Indre Øst og VOX.

Teknisk arrangør var IMDi Indre Øst og Fylkesmannen i Hedmark. Det faglige innholdet i kurset var det VOX som sto for.

Kurset gikk over tre dager (2. og 3. september og 7. november). Fylkesmannens bidrag til finansieringen var kr. 60 000 og ble tatt fra bevilgningen til kompetanseutviklings tiltak. Resten av kostnadene ble dekket av IMDi slik at kurset var gratis for deltakerne.

Hele året

Behandlet søknader og utbetalt tilskudd for overgangsordningen. Gjennomgått og godkjent søknadene i NIR og utbetalt tilskudd for de øvrige ordningene.

Mye tid har gått med til å bistå kommunene over telefon i forbindelse med søknader om tilskudd i NIR. En del kommuner har ikke tilfredsstillende rutiner for søknader om tilskudd og søknadene kommer derfor ikke før de blir purret opp. Det har vært løpende kontakt med kommunene per telefon ved behandling av søknader der hvor det har vært uklarheter eller feil. Alle søknader i 2008 er innvilget og utbetalt. Ingen kommuner har søkt om skjønnstilskudd i 2008.

Resultatområde 79 konsultasjonsprosedyrer mellom statlige myndigheter og sametinget

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum	
	1510 Fagdep. 1510 Fagdep.			
Resultatområde 73	79	35	79	35
Resultatområde 74	16		16	0
Resultatområde 78	42	5	42	5
Resultatområde 79			0	0
Sum:	137	40	137	40

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering

75.1 Habilitering og rehabilitering

75.2 Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Fylkesmannen har fulgt opp arbeidet med det 2-årige programmet knyttet til tilrettelegging av de kommunale tjenestetilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier (TaKT). Det ble i samarbeid med SHdir arrangert nye kurs for kommunene i Hedmark og Oppland vinteren/våren 2008 for de som sto på venteliste i 2007. Opplæringsseminarene startet opp januar 2008 med første samling, de to neste ble gjennomført februar og mars 2008. Det var ca 40 deltagere fra Hedmark og Oppland

75.3 Unge personer med nedsatt funksjonsevne i alders- og sykehjem

Fylkesmannen har fortsatt oppfølging og rapporteringen fra tidligere år. Vi har i fulgt opp henvendelse fra Helse og omsorgsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet av 12.06.08 angående kommuner med yngre personer i alders- og sykehjem. Vi har vært i kontakt med kommunen og rapportert resultatet av henvendelsen til direktoratet.

Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling

76.1 Samarbeid mellom 1. og 2. linjetjenesten

Det er inngått samarbeidsavtaler mellom Sykehuset Innlandet HF og de 48 kommunene i Hedmark/Oppland. Disse avtalene er av relativt overordnet karakter og arbeidet med å utdype og konkretisere disse er videreført i flere lokalsykehusområder. Særlig i lokalsykehusområdene Kongsvinger og Tynset er disse avtalene konkrete og tilbakemeldingene er at de fungerer bra. Det gjennomføres et omfattende samarbeidsprosjekt mellom det psykiatriske sykehuset og 8 kommuner i midt fylket i Hedmark om konkrete samarbeidsavtaler mellom kommunene og psykiatrien, hvor KS også er aktive medspillere. Fylkesmannen har i stor grad bidratt til å få igang dette samarbeidet. Vi har også involvert Sykehuset Innlandet i arbeidet med Omsorgsplan 2015 for å få til et bedre samarbeid mellom sykehusene og pleie- og omsorgstjenesten i kommunene.

76.2 Individuell plan

Individuell plan

Det tidligere arbeidet er fulgt opp gjennom regionale møter med kommunale ledere, og veiledning til enkeltkommuner som har lagt opp eget oppfølgingsprogram. Det er ennå et stykke igjen før den lovpålagte bruk av individuell plan er en naturlig del av det kommunale tilbudet. Opplegget for individuelle planer i kommunene er for øvrig fulgt opp gjennom arbeidet med opptrappingsplanen for psykisk helse, gjennom arbeidet med kvalifiseringsprogrammet og NAV, og i særlig grad gjennom rusarbeidet i kommunene i 2008.

Innenfor rusfeltet er det gjennomført flere ulike opplærings- og informasjonstiltak hvor tema har vært individuell plan.

- Gjennomført fagdag i Grue kommune, rustjenesten m/ miljøarbeiderne, 04.06.08.
- Rusforum Østerdal. Foredrag om individuell plan for ansatte i 9 kommuner i rusforumet pluss DPS Tynset.
- R22, nettverkssamling for ruskonsulenter i Hedmark. 22.10.08 hvor ruskonsulenter fra alle 22 kommuner i Hedmark deltar.

Arbeidet med å implementering forskrift om individuell plan og bistå kommunene i å etablere prosedyrer blir tema i fylkets 7 rusforum i tiden som kommer. Dette i samarbeid med Østnorsk kompetansesenter. Arbeidet med å forelese om individuell plan for studenter i videreutdanning ved Høgskolen i Hedmark, fortsetter.

76.3 Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten

Fylkesmannen har også i 2008 fulgt opp Ny nasjonal strategi for kvalitetsforbedring – ”og bedre skal det bli” - så langt dette har vært mulig gjennom kontakt med kommunene og på forskjellige møteplasser. Kvalitetssystemer og kvalitetstenkning har også i år vært diskutert i kvalitetsfora for sosialtjenesten samt i forbindelse med oppfølging etter systemrevisjoner med sosial- og helsetjenesten. Temaet har vært tatt opp særskilt i nettverksmøte med pleie- og omsorgstjenestene, og i møter med spesielle kommuner hvor kvalitetsforbedring og styring av tjenestene har vært tema. Elementene fra den nasjonale strategien har også vært tema på møtene med de 9 divisjonsvise kvalitetsutvalgene i Sykehuset Innlandet, selv om meldesystemet etter § 3-3 og den interne meldekulturen har vært hovedtema på disse møtene.

76.5 Felles digitalt nødnett

Innføring av felles digitalt nødnett i Hedmark er utsatt i forhold til de opprinnelige planene.

Ingen av de 54 kommunene innen Helse Sør-Øst som innfører nødnett i 2008/2009 ligger i Hedmark. Fylkesmannen har derfor ikke gjennomført spesifikke aktiviteter i forhold til digitalt nødnett i 2008, men følger utviklingen.

Helsetilsynet i Hedmark gjennomførte i 2005 fire tilsyn (systemrevisjoner) med kommunal legevaktjeneste. Ved alle fire tilsynene ble det funnet avvik ved at legene ikke var tilgjengelige i et lukket helseradionett.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.1 Helsemessig og sosial beredskap

Vi har deltatt med planlegging og gjennomføring av 5 kommuneøvelser i kriseledelse og bruk av beredskapsplanverk. Vi samarbeidet med beredskapsavdelingen som hadde hovedansvaret for øvelsen. Hendelsen var utbrudd av smittsom sykdom med alvorlige konsekvenser forårsaket av kloakkinfisert drikkevann. I kommunens krisehåndtering var det utfordringer knyttet til informasjonsarbeidet. Det er gitt tilbakereportering til den enkelte kommune for helseområdet, smittevern og drikkevann – som supplement til beredskapsavdelingens rapporter. Øvelsene, som gav de aktuelle kommunene realistiske utfordringer for helseberedskapen, fortsetter i 2009.

Vi har deltatt på atomberedskapsøvelse i fylkesmannsembetet med Atomberedskapsutvalget, Strålevernet og DSB. Vi har også deltatt på Fylkesmannens beredskapskonferanse om klimaendringer i Elverum. Den årlige helseberedskapskonferansen i regi av Helsedirektoratet og et av de regionale helseforetakene er en viktig arena for kompetanseheving og erfaringsutveksling. Fylkesmannen i Hedmark var som vanlig representert ved konferansen i 2008 som denne gang ble gjennomført i Trondheim og inneholdt toppaktuelle temaer fra beredskapsområdet for helse og sosial.

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Fylkesmannen har i 2008 avgjort 21 saker om fritak for taushetsplikt etter sosialtjeneste-, barnevern-, barnehage og grunnskoleloven. Sakene behandles umiddelbart og innen 1 uke, og det var ingen restanser ved utgangen av året.

Det er i tillegg en rekke telefonhenvendelser om forståelse av regelverket og fremgangsmåten ved anmodning om fritak for taushetsplikt.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMHE	21	3
Sum	21	

77.3 Særfradrag

Det har i 2008 vært behandlet 2 saker om særfradrag, det er gitt avslag i begge sakene.

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMHE	2	3
Sum	2	

77.4 Førerkortsaker

Det er 831 førerkortsaker som er registeret og behandlet i 2008. På bakgrunn av de tall vi har kan vi si at antall førerkortsaker som behandles hos fylkesmannen omtrent har holdt seg på samme nivå som i 2007. Det er fortsatt livsstilssykdommer som diabetes og hjerte- / karsykdommer er økende i samfunnet og preger søknadene. Disse diagnosene medfører at man ikke fyller helsekrav for førerkort i førerkortklasser over klasse B. Vi ser også et økende antall saker hvor folk ikke fyller førerkortforskriftens helsekrav på grunn av redusert årvåkenhet grunnet bruk av alkohol og rusmidler. Et økende antall førerkortsaker kan også skyldes at legene har blitt flinkere til å bruke sin meldeplikt til fylkesmannen. Saksbehandlingstiden er innenfor 30 dager.

Et landsomfattende registreringssystem for førerkort implementeres tidlig i 2009.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMHE	831	30
Sum	831	

77.5 Pasientjournaler

Vi har ikke mottatt noen journaler i 2008. Arkivet har undersøkt hvor mange pasientjournaler Fylkesmannen/ Helsetilsynet oppbevarer og kan ikke finne at vi oppbevarer noen pasientjournaler her på huset.

Det er stadig en del spørsmål vedrørende oppbevaring både fra helseforetak og kommuner.

Vi er i dialog med Statsarkivet i forhold til fremdriften av Norsk helsearkiv, og hvordan vi best kan gi råd til sykehuset og kommunene vedrørende oppbevaring av pasientjournaler. Det vil uansett ikke bli nytt helsearkiv før 2014 og sykehusene må selv ta vare på sitt materiale. I forhold til kommunene må de bli seg sitt ansvar mer bevisst. Statsarkivet er villig til å se på om de sammen med Helsetilsynet bør skrive et informasjonsbrev til kommunene/ helseforetak vedrørende problemstillingen om oppbevaring av pasientjournal, da de også får mange spørsmål om dette.

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMHE	0
Sum	0

77.6 Rett til trygderefusjon

Vi har i 2008 ikke mottatt anmodning fra NAV vedrørende vurderingen av om privat virksomhet tilfredsstillende de krav som gir rett til trygderefusjon.

77.7 Helse- og sosialmelding

Helse- og sosialmelding ferdigstilt 14. mars 2008

77.8 Rettssikkerhet ved ytelse av helsehjelp med hjemmel i Pasientrettighetsloven kap. 4A

Fylkesmannen i Hedmark har gjennomført fire regionale to dagers samlinger med til sammen ca. 210 deltagere. Det var ansatte i spesialisthelsetjenesten, tannhelsetjenesten og kommunehelsetjenesten. Tilbakemeldingene fra samlingene har vært veldig positive. Det har imidlertid vært veldig få leger på samlingene, ca 8 stykker. På samlingene oppfordret vi opplæringsansvarlige for den enkelte enhet å påse at legene også får tilbud om opplæring i egen organisasjon.

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Bidra til iverksetting av Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller :

- Samarbeid m. fylkeskommunen/ Enhetsfylkets folkehelsesatsing:
Bygger på Strategisk plan for folkehelse
Deltar i møter med Hedmark fylkeskommune, 1 time hver 2. uke (fast) for samarbeid om etablering av partnerskap i kommunene, prioriteringer i forbindelse med Strategisk folkehelseplan. Rapporterer til Enhetsrådet jevnlig.
Fordeling aktivitetstilbud fysisk aktivitet, tobakk og ernæring
Gjennomført en felles prioritering med fylkeskommunen om fordeling av tiltaksmidler innenfor temaet lavterskeltilbud og fysisk aktivitet. Alle tiltaksmidler innenfor folkehelseområdet er gitt i samarbeid med Hedmark fylkeskommune via Enhetssamarbeidet.
- Deltatt på konferanse i regionrådet for Sør- Østerdal.
- Folkehelseorientering i ulike fora; rus, kvalifiseringsprogrammet, helse- og sosialsjef- samling, NAV osv.
- Bistått Møreforsk i kartlegging av regionalt folkehelsesamarbeid.
- Hatt 4 samarbeidsmøter med folkehelserådgivere hos Fylkesmannen i Østfold og Vestfold.
- Drift av ressursgrupper i tobakk og ernæring
- Oppfølging / implementering av skoleprogrammet FRI
- Konferanser:
  1. ”Sped – og småbarnsernæring”. 2 dager i september. Målgruppe: Helsesøstre, Jordmødre, tannpleiere. Ca. 70 deltagere. Svært god evaluering.
  2. ”Bra mat i barnehagen”. Dagskurs. Målgruppe: Barnehageansatte, SFO og Tannhelsetjenesten. Ca. 70 deltagere. God evaluering
  3. ”Kjønnslemlestelse”. Samarbeid med Fylkesmannen i Oppland og RVTS-Øst. 73 deltagere. God evaluering.

Følge utviklingen i det lokale folkehelsearbeidet, og holde nasjonale myndigheter orientert :

- § Utviklingen følges via folkehelsepartnerskapet mellom regionalt nivå og kommunene
- § Nasjonale myndigheter holdes orientert via rapporteringer

Veilede kommunene om oppgaven med å ha oversikt over helsetilstand og faktorer som påvirker helsetilstanden og den sosiale fordelingen av denne

- § Dette er sentralt tema i all kommunikasjon med kommunene
- § Vektlegges i tilbakemelding på kommuneplaner

Delta i regionalt partnerskap for folkehelse med faglig støtte

- § Invitasjon til å delta i et folkehelsepartnerskap ble sendt til kommunene i Hedmark i februar 2008
- § 14 kommuner av 22 kommuner takket ja til partnerskapet.
- § Dette utgjør 64 % av kommunene.
- § Målsetting for 2008 var 50 % - Ja – kommuner
- § Aktiv kommunikasjon med Tja – og Nei - kommunene

Bidra til at kommunene tar hensyn til helsemessige forhold i planer samt forankrer folkehelsearbeid i kommuneplanen, jf Helse i plan- prosjektet

- § Alle kommuner i Hedmark, fylkespolitikere og relevante avdelinger hos Fylkesmannen og i fylkeskommunen var invitert til Nasjonal konferanse om ”Helse i Plan” i Molde i september 2008
- § Fylkesmannen gir innspill til folkehelse-/ levekårsparametre i kommunale og regionale planer

Resultatkravene:**Minst halvparten av kommunene har tatt i bruk verktøyet Kommnehelseprofiler i den lokale planleggingen**

- Vektlegges sterkt i all kontakt med kommunene og i informasjonsvirksomhet om folkehelse i ulike fora
Vi har ikke tall på dette.

Vurdert folkehelse- og tilgjengelighetsperspektivet i alle planer som Fylkesmannen blir forelagt, inkl. planprogram, kommuneplanens arealdel og samfunnsdel samt fylkesplaner.

- Folkehelserådgiver får alle planer (hos Fylkesmannen) til gjennomsyn og gir tilbakemelding på levekårsparametre i arealdel og samfunnsdel.
Høsten 2008 ble 3 kommuneplaner og 2 sektorplaner gjennomgått. Arealdelen ivaretar i stor grad ”Universell utforming” og tilrettelegging av gang- og sykkelveier / idrettsarenaer. I samfunnsdelen er det variabelt hvor tydelig folkehelseperspektivet kommer frem. Utfordringen for kommunene er å tydeliggjøre at kommnehelseprofilen og det den avdekker av lokale utfordringer ivaretas. De kommuneplanene som er gjennomgått viser at det er vanskelig for kommunene å se det sektorovergripende ansvaret overfor de ulike målgruppene og at det tydelig kommer frem i planen at formålet med planen blant annet skal være å utjevne sosioøkonomiske helseforskjeller.
- Folkehelse på tvers / internt på embedet:
Det er i 2008 etablert rutiner internt for gjennomgang av kommunale og regionale planer med hensyn til folkehelseperspektiv.
- Utviklingsoppgaver på tvers i Sosial- og helseavdelingen: Etablert rutiner for orientering og strategisk planlegging av sektorovergripende samarbeid hos Fylkesmannen. Gjelder handlingsplaner for rus, psykisk helse, folkehelse, omsorgsplan 2015, kvalifiseringsprogrammet.

Folkehelsearbeid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMHE		
Sum	0	

83.2 Miljørettet helsevern

Det er behandlet en klagesak på kommunalt vedtak etter kap. 4a i kommnehelsetjenesteloven. Klagen omhandlet avvist klage på støy fra kjøpesenter og jernbane og ble ikke tatt til følge.

Vi har bistått Helsedirektoratet i kartlegging av arbeidet med miljørettet helsevern i kommunene. Vi har gitt en sammenstilling og en statusbeskrivelse for Hedmark som ble oversendt i juni.

På Utdanningsavdelingens to tilsynskonferanser for kommunen som barnehagemyndighet, har vi bidratt med planlegging og foredrag innen miljørettet helsevern.

Vi har deltatt på ett møte og arrangert ett møte i Forum for miljørettet helsevern som representerer ”fotfolket” innen miljørettet helsevern i Hedmark og Oppland. Hovedtendensen i kartleggingen av miljørettet helsevern og samfunnsmedisin i kommunene ble presentert for forumet av Helsedirektoratet på det siste av disse møtene.

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet og tobakk**Ressursgruppe ernæring og tobakk**

Driften er i gang og begge grupper har hatt møter med bla. forventningsavklaringer og planlegging av virksomheten framover.

Det avholdes to fellesmøter pr. år der fagtema har fokus på arena- eller målgrupper og strategier for å nå disse.

Ressursgrupped medlemmene har deltatt på helsedirektoratets ressursgruppesamling på våren.

Alle var invitert til å delta på konferansen ”Helse i plan i Molde, høsten 2008.

Det er avholdt 4 møter i hver av ressursgruppene for ernæring og tobakk.

Viktige temaer som er tatt opp på ressursgruppemøtene:

- Tobakksindustriens strategi i 3. verden
- ”Drop out” i videregående skole – en utfordring
- Frivillighetsmeldingen
- Bruk av lokal media
- Røykesluttkurs
- Samarbeid ressursgrupper i Hedmark og Oppland
- Verdens tobakksfrie dag
- FRI
- Sped- og småbarnsernæring
- Bra mat i barnehagen
- Fiskesprell
- Årsstudium i mat – og helse ved Høgskolen i Hedmark
- Helse og plan
- Kantinesatsing i v.g. skole
- Vannprosjekt
- Samarbeid med Tannhelsetjenesten

Ernæring

Ressursgruppen består av : Helsesøstre, fylkeskommunen – avd. for v.g. opplæring, tannhelsetjenesten, helsesøstre, Høgskolen i Hedmark, Kreftforeningen og avd. for oppvekst og utdanning hos fylkesmannen, 4 H, kantineansatt , Elverum v.g. skole, barnehagestyrer.

Ønske om å få inn mattilsynet.

Mye aktivitet i regi av fylkeskommunen på ernæringssiden: vannprosjekt, sunne kantiner, sunne idrettsarenaer, sukkerkrig osv. Nytt studium - bachelor i ”Mat og helse” ved høgskolen i Hedmark. 2 konferanser innenfor ernæring er avholdt i Hedmark i 2008: ”Sped- og småbarnsernæring” over 2 dager og ”Bra mat i barnehagen” – dagskonferanse

Tobakk

Ressursgruppen består av: Helsesøstre, Hamar kommune, Tannhelsetjenesten, Høgskolen i Hedmark, Astma- og allergiforbundet, Amatea, Nasjonalforeningen, Arbeidstilsynet, avd. for oppvekst og utdanning hos fylkesmannen

· Røykesluttkurs ivaretas gjennom Nasjonalforeningen som rapporterer ved hvert ressursgruppemøte. Det er tilbud om røykesluttkurs i alle kommunene i Hedmark. Utfordring å opprettholde tilbudet i 2009 idet påmeldingen er svært variabel. Også en utfordring å holde kursholderne oppdatert når deltagelse og gjennomføring av kurs varierer.

Røykesluttkurs ser ut til å være større suksess når det administreres gjennom satsing på helsefremmende arbeidsplass. Også andre typer hjelp til røykeslutt må markedsføres. Mange ønsker å slutte alene uten å gå i grupper.

· Verdens tobakksfrie dag

Stor aktivitet 31. mai. Ressursgruppen er aktiv i planlegging og gjennomføring av dagen. Folkehelserådgiver hos fylkesmannen har ikke ressurser til å delta aktivt i denne markeringen ut over å delta i planleggingen. Effekten av en slik dag er ikke evaluert, men ressursgruppen ønsker å markere tobakksfrihet på en positiv måte.

· FRI

Prosjekt Innlandet er avsluttet august 2008. Mange utfordringer avdekket i prosjektet, spesielt å få forankret FRI i skoleledelsen.

I 2009 videreføres samarbeidet med Tannhelsetjenesten om at tannpleiere skal bistå helsesøstre i kommunene med å implementere FRI i ungdomsskolene.

Påmeldingstallene til FRI i Hedmark burde vært nmye bedre til tross for at vi har hatt ekstraressurs til dette i forbindelse med prosjektet.

I tillegg til at det er vanskelig å få skoler til å delta, vet vi lite om hvorvidt gjennomføringen av undervisningen går slik det er forutsatt. Dette er en av fundamentene for å forhindre at ungdom rekrutteres til røyking (ref. evaluering av programmet). Hedmark har en lav andel røykende ungdom i forhold til landsbasis. Dette kan være en av grunnene til at det er vanskelig å få skolene til å velge FRI. De skolene som følger programmet , har i stor grad noen lærere som er ildsjeler.

Snusing er trolig et voksende problem blant ungdom i Hedmark. Entydig og objektiv informasjon om snus og helseskader må prioriteres i 2009.

Problematisk at Fylkesmannen også får i oppdrag å promotere andre holdningsskapende skoleprogrammer i

forbindelse med opptrappingsplanen for rusfeltet.

Fysisk aktivitet

· Mye aktivitet i Hedmark i regi av FYSAK- prosjektet som avsluttes i 2008

- Nettverkssamling for FYSAK avholdt i november
- FYSAK- nettverket implementeres i folkehelsepartnerskapet i 2009
- Mange av kommunene som har takket ja til partnerskap vil videreføre aktiviteter innenfor fysisk aktivitet
- Etablering av ressursgruppe i fysisk aktivitet hos Fylkesmannen er ikke hensiktsmessig. Denne funksjonen ivaretas av nettverksgruppen for fysisk aktivitet i partnerskapet. Fylkesmannen vil delta i denne.

Andel ungdomsskoler som deltar i FRI:

Hedmark	Landsbasis
8. klasse : 46 %	47 %
9. klasse: 56 %	54 %
10.klasse: 55 %	64 %
8,9,10 klasse: 52 %	55 %

Vurdering:

Bekymringsfullt at det er vanskelig med rekruttering av 8. klasser.

Utfordringer i forhold til dette er beskrevet i FRI- prosjektrapporten.

Vi vet lite om undervisningen foregår etter intensjonen i skoleprogrammet. Dette er en forutsetning for å få effekt på antall røykende ungdom. (ref. evalueringsrapporter)

Andel tobakksfrie v. g. skoler:

I Hedmark er det et fylkestingsvedtak om at alle videregående skoler skal være røykfrie

Skolefruktordning:

Andel grunn - ungdomsskoler som deltar i Hedmark: 152 skoler (100 %)

83.4 Forebygging av osteoporose og osteoporotiske brudd

83.5 Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Bidra til kompetanseheving av nøkkelpersonell i kommunene:

Ikke gjort i 2008.

Bidra til gjennomføring av handlingsplan

- Utlysning av prosjektmidler på feltet (nytt i 2008)
- Gjennomgang av prosjektsøknader sammen med Helsedirektoratet
- Administrasjon av prosjektmidler
- Gitt midler til:
  - Amatheia : kr. 7000,- ”Gratis nødprevensjon til sårbar gruppe, jenter 13 – 19
  - Amatheia: kr. 25 000,- ” Ditt valg” – undervisningsopplegg og kartleggingsundersøkelse på v.g .skole i Hedmark og oppland
  - Stor- Elvdal kommune: kr. 30 000,- til lavterskeltilbud til ungdom
- Bekjentgjort handlingsplan for forebygging av uønskede svangerskap og abort på nettet og via ressursgrupper og i folkehelsepartnerskapet, hvor seksualhelse er ett av satsingsområdene
- Amatheia er ny deltager i ressursgruppe tobakk

Bidra til gjennomføring av strategiplan for forebygging av HIV og seksuelt overførbare sykdommer

Ikke gjort noe på dette i 2008.

83.6 Smittevern

Vi har mottatt noen få meldinger om utbrudd av smittsomme sykdommer fra kommuner og institusjoner. Disse har i hovedsak dreid seg om ”omgangssyke” (Norovirus), men kan være alvorlige nok der mange ansatte rammes og pasientene er svekket.

Det er i enkelttilfelle gitt råd til kommuner, sykehjem og Sykehuset Innlandet HF (hygienesykepleierne) knyttet til utarbeidelse, innhold og revidering av planverk for smittevern og infeksjonskontroll.

Vi kan ikke se å ha behandlet saker spesifikt etter smittevernlovgivningen i 2008.

Vi har deltatt på Mattilsynet, Regionkontoret for Hedmark og Opplands fagmøte for distriktskontorene, kommuneleger og fylkesleger om oppklaring av næringsmiddelbårne utbrudd.

Vi har bidratt med planlegging og gjennomføring av 5 beredskapsøvelser i kommuner i regi av fylkesmannen. Tema var utbrudd av smittsom sykdom forårsaket av kloakkforurenset drikkevann. (Se også 77.1)

Det er ikke gjennomført fylkeskonferanse om smittevern (og miljørettet helsevern) i 2008. Slik konferanse arrangeres annen hvert år, og den neste blir i 2009.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

- Følge med dimensjoneringen av allmennlegetjenesten og listekapasitet til fastleger
- Kommunens samarbeid med fastleger gjennom LSU
- Følge med på kommunens samarbeid med LAR
- Bidra til at retningslinjer for røykeavvenning i primærhelsetjenesten tas i aktiv bruk og at tilbudet om røykeslutt er kjent
- Bidra til mer livsstilsveiledning i primærhelsetjenesten samt bekjentgjøring og bruka av lokale lavterskeltilbud innen fysisk aktivitet, kosthold og tobakk (Grønn resept)

Resultatkrav:

Fylkesmannen skal tilby kommunene møter med kommunale leger i samfunnsmedisinske stillinger og med de lokale samarbeidsutvalgene.

Rapportering:

- Antall og innhold i møter med kommuneleger og SU

Sendt henvendelse til 2 kommuner, Stange og Kongsvinger i 2008

Avviklet møte i Kongsvinger

Møte i Stange utsatt til januar 2009

Gjennomført møte med kommuneleger i fylket i desember 2008.

- Fylkesmannens viktigste ”følge med ”-funn, spesielt om retningslinjene for røykeavvenning er kjent og om kommunene har fungerende LSU

Kongsvinger:

- kommunikasjon mellom LSU og kommuneledelsen kan bli bedre
- Allmennlegeforum og LSU er lite aktiv
- listekapasiteten er god
- utfordringer i forhold til sykehjem / HDO
- ikke store utfordringer med rekruttering av leger
- legene er fornøyd med interkommunal legevaktsordning
- dårlige fasiliteter for legevakten
- dårlig systematikk i kommunikasjonen mellom fastlegene og helsestasjon/skolehelsetjenesten
- dårlig systematikk på kommunikasjon mellom fastleger og barnevern

- kommunikasjon med psykiatritjenesten går bra
- Kommunen har ikke takket ja til folkehelsepartnerskapet
- Retningslinjer for røykeavvenning i primærhelstjenesten er kjent. Usikkert i hvilken grad det er tatt i bruk.
-
- **Dersom det i perioden er kommuner som innvilges midlertidig dispensasjon fra ordningen, ønskes dette omtalt**
Ingen slike saker behandlet i 2008.

84.2 Turnustjeneste

Viser til egen rapport til Helsetilsynet

84.3 Lov om helsetjenesten i kommunene, klager og godkjenninger

Når det gjelder rettighetsklager har vi motatt 7 saker som gjelder rett til nødvendig helsehjelp i primærhelstjenesten. Når det gjelder tilsynssaker er det 97 saker fordelt på forskjellige tjenesteområder. Vi har i 2008 stort sett samme saksbehandlingstiden i 2007, 268 dager for tilsynssaker og 138 dag her for rettighetsklager. Det arbeides med å få ned restansene. Forøverig vises det til RegRot rapporteringen til Helsetilsynet

Lov om helsetjenesten i kommunene med tilhørende forskrifter. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMHE	104	240
Sum	104	

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Vi har ikke hatt kapasitet til å gjennomføre særlige tiltak på dette området i 2008. Vi har hatt tre klagesaker på helsetjenesten i fengsel, og funnet at de tidligere inngåtte avtalene om samarbeid med spesialisthelsetjenesten fungerer.

84.5 Helsetjenestetilbud til asylsøkere og flyktninger

Vi har ikke hatt kapasitet til å følge opp dette området særskilt. Vi har bidratt med noe rådgivning til to kommuner som har etablert nye store flyktningsmottak i 2008 (Våler og Åsnes). Disse kommunene har hatt erfaringer med store flyktningsmottak tidligere hvor det har vært problemer knyttet til smittevern, og de bygger på disse tidligere erfaringene. Vi avholdt smittevernkonferanse på slutten av 2007 med god deltagelse og det ble ikke ansett som nødvendig i 2008 (jf. årsrapporten for 2007).

84.6 Helse- og sosialtjenester i et flerkulturelt samfunn

Vi har ikke hatt kapasitet til å gjennomføre særskilte tiltak på dette området.

84.7 Helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner

Folkehelserådgiver følger med og deltar i arbeidet i regi av fylkeskommunen. Stor konferanse om "Vold i nære relasjoner" med deltagelse av justisministeren i Kongsvinger, våren 2008.

Informasjon om arbeidet formidles gjennom ressursgruppene.

I dag er det ett voldtektsmottak for Hedmark ved Sykehuset Innlandet Elverum. Dette styres av en arbeidsgruppe med representanter fra sykehus, politi og kriesesenter. Arbeidsgruppen for voldtektsmottaket vil bringe sine erfaringer videre til arbeidet med overgrepsmottak i 2009. Gruppen arrangerer kurs for allmennleger Hamar 23. og 24. april 2009. Kurset vil øke kompetansen når det gjelder å motta, undersøke og gi videre hjelp til

overgrepssutatte.

84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Følge opp satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten som verktøy for sosiale ulikheter i helse

- Helsesøstergruppen er representert i fylkesmannens ressursgrupper for ernæring og tobakksforebygging
- Nye faglige retningslinjer gis direkte til helsesøstre og via ressursgrupper og folkehelsepartnerskap

Bidra til at kommunen styrker helsestasjons- og skolehelsetjenesten, som en sentral aktør i folkehelsearbeidet

- Folkehelserådgiver har forelest om folkehelse, utjevning av sosiale helseforskjeller og sektorovergripende samarbeid for helsesøstre i mange ulike fora i 2008.
- God kontakt med helsesøstergruppen

Følge opp regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse: se egen rapportering for psykisk helsefeltet.

Bistå i arbeidet med å få skolehelsetjenesten til å være mer aktiv i tilretteleggingen av fysisk aktivitet for alle elever. Ikke gjort noe her.

Bistå med implementering og retningslinjer for mat og måltider i barnehager og i skolen:

Retningslinjene og den sentrale satsingen er bekjentgjort via mail til helsesøstergruppen, ressursgrupper og nettinno.

Forebygging av kjønnslemlestelse:

Alle helsesøstre fikk invitasjon til deltagelse på konferansen om kjønnslemlestelse i desember 2008

Prosjekt Vitamin D-dråper / bidra i arbeidet med ammekyndige helsestasjoner:

Prosjektet var tema på 2 – dagers konferanse om sped – og småbarnsernæring i september 2008, der helsesøstre var målgruppen.

Antall kommuner som har tatt imot tilbud om gratis vitamin D-dråper er ukjent

84.9 Svangerskapsomsorgen

Retningslinjer for svangerskapsomsorgen er godt kjent på helsestasjoner i Hedmark. Tema var aktuelt på konferansen høsten 2008 om spedbarns- og småbarnsernæring. Der var også vitamin D-dråper tema.

84.10 Kjønnslemlestelse

- Gjort handlingsplan kjent via post og internett
- Gjennomført konferanse i samarbeid med Fylkesmannen i Oppland og RVTS- ØST

Ca. 70 deltagere. Målgruppe: Barnevern, politi, spesialisthelsetjenesten, kommunehelsetjenesten, tannhelsetjenesten, asylmottak, BUF-etat, DPS. God evaluering

84.11 Tannhelse

- **Bidra til at Tannhelsetjenesten blir en sentral samarbeidspartner i kommunens folkehelsearbeid.**

Tannhelsetjenesten i Hedmark er en viktig og aktiv aktør i folkehelsearbeidet i samtlige kommuner. Tannhelsetjenesten er representert i alle ressursgrupper, og Fylkesmannen har derfor god kontakt med Tannhelsetjenesten i Hedmark.

Tannhelsetjenesten har gjennomført opplæring for ansatte i livsstils - endring, sitter i ressursgruppe tobakk og ernæring og er svært engasjert i folkehelsepartnerskapet.

- **Ha oppfordret kommunene til å legge forholdene til rette for at beboerne på sykehjem får ivaretatt sitt behov for daglig munnhygiene**

Dette er godt ivaretatt av Tannhelsetjenesten (jrf. årsmelding).

Utfordring på området: Ressurs/ bemanning og kompetansenivået på hjelpepersonalet på sykehjem, samt klebrig og sukkerholdig kosthold i kombinasjon med sukkerholdig drikke.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjenesten

85.1 Abortloven

”Håndbok i abortnemndsarbeid” som SHdir ga ut i februar, er sendt alle medlemmer og varamedlemmer i abortnemndene i Hedmark.

Sendt brev til Sykehuset Innlandet HF, hvor vi understreker Fylkesmannens ansvar for bortsøkende kvinners klageadgang på avslag i primærnemnda. Vi er enig i at det er mest hensiktsmessig at primærnemndene oversender klage direkte til klagenemnd da det foreligger risiko for forsinkelse dersom klagen oversendes via oss. Vi ønsker imidlertid kopi av oversendelsene slik at vi har mulighet til å bistå kvinnen dersom hun evt. ønsker å trekke klagen tilbake innen tre dager, slik det følger av den automatiske klageordningen.

Brev til Helsedirektoratet med ajourført liste over medlemmer og varamedlemmer i abortnemndene i Hedmark.

Vurdering

Vi ba sykehuset oversende kopi alle klager over avslag i primærnemnda. Vi har kun mottatt kopi av ett avslag i primærnemnda til behandling klagenemnda for 2007 og 2008. Vi har ikke grunn til å tro at dette skyldes noe annet enn at det ikke har vært noen slike klager. Saken følges imidlertid opp med ny henvendelse til Sykehuset Innlandet HF i 2009.

85.2 Sterilisering

Det er gjennomført ett møte i steriliseringsnemnda hvor to søknader ble behandlet.

Vurdering

Vi har mottatt tre søknader vedrørende sterilisering hvor vi har sett behov for ytterligere opplysninger. Vi har ikke mottatt etterspurt dokumentasjon og søknadene er derfor stilt i bero hos oss inntil dette foreligger.

85.3 Lov om transplantasjon

Ingen saker eller spørsmål

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler

Det har vært kommet inn 331 saker i løpet av 2008, og sakene behandles fortløpende.

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMHE	331	7
Sum	331	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Ingen saker eller spørsmål

Vurdering

Vi har imidlertid avdekket at det er generelle kirurger som driver med plastikkirurgi som ikke har spesialistgodkjenning for dette. Følges opp i 2009

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMHE	0	
Sum	0	

85.6 Godkjenning av private sykehus, privat medisinsk laboratorie- og røntgenvirksomhet*

85.7 Funksjonsprogram for nye offentlige sykehusbygg

Resultatområde 86 Omsorgstjenester

86.1 Omsorgsplan 2015

Fylkesmannen har etablert en rådgivende koordineringsgruppe bestående av fylkesmannen, en representant fra Sykehuset Innlandet HF, leder av rådmannsutvalget, leder av KS Hedmark /Oppland, leder av fylkets eldreråd, representant fra en kommune – helse- og omsorgstjenesten, representant fra KS regionalt, fylkeslegen og en representant fra sosial- og helseavdelingen. Hensikten med å etablere en koordineringsgruppe er for å utveksle informasjon og legge en felles strategi for utviklingsområder innenfor en bestemt periode.

I tillegg har fylkesmannen sammen med KS regionalt knyttet til seg ressurspersoner fra enkelt kommuner for å bistå arbeidet med å etablere nettverksgruppe for ledere i pleie- og omsorgstjenesten. Det er Hamar, Åsnes og Nord-Odal kommune som sitter i arbeidsgruppa pr 1. januar 2009.

Fylkesmannen mener det er viktig å ha et nært og godt samarbeid med den utøvende tjeneste for å kunne arbeide målrettet i forhold til sentrale målsettinger.

Fylkesmannen har et tett og konstruktivt samarbeid med KS regionalt. I 2008 arrangerte vi en to dagers konferanse sammen. Første dag var hovedtemaene forskjellige kvalitetsutviklingsprosjekter i helse- og omsorgssektoren og dag to var hovedfokus forskjellige tiltak innenfor demensomsorgen. Konferansen samlet ca. 300 deltagere. I tillegg har vi arrangert to nettverkskonferanser for ledere i helse- og omsorgssektoren med ca 50 – 60 deltagere på hver samling. Nettverkssamlingene brukes blant annet til å spre informasjon fra fylkesmannen og KS og hvor vi får tilbakemeldinger fra kommunene hvilke tema de ønsker å fokus på. I tillegg har vi hatt et fagtema på den enkelte samling. Disse samlingene er et av flere tiltak for å bistå kommunene i å nå målsettingene i Omsorgsplan 2015.

86.2 Demensplan 2015

Fylkesmannen har i møte med kommunene, både enkeltvis og samlet, tatt opp og drøftet satsingsområdene i demensplanen 2015. Når det gjelder individuell plan i forhold til personer med demens er det få eller ingen kommuner som benytter det verktøyet systematisk.

Fylkesmannen er av den oppfatning at ansatte og fagmiljøer både i kommunene og spesialisthelsetjenesten har stort fokus og interesse av fagfeltet demens.

Flere av kommunene i Hedmark er involvert i utviklingsprosjekter og eller forskningsprosjekter innenfor demensområdet. Både nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse og kompetansesenteret for alderspsykiatri ved Sykehuset Innlandet HF er strekt involvert i disse prosjektene. I tillegg har Hedmark undervisningssykehjem som består av tre sykehjem i to kommuner forskjellige prosjekter på gang som er knyttet opp mot tiltak overfor personer med demens. Det er 9 kommuner som er involvert i et eller flere utviklingsprosjekter.

Kompetansetiltak:

- 11 kommuner med 216 deltagere har i 2008 igangsatt opplæring i forhold til demensomsorgens ABC
- Flere kommuner har mottatt tilskudd til videreutdanning innenfor geriatri og demens
- I forbindelse med opplæring i ny pasientrettighetslov kap 4a har vi hatt mye fokus på tillitskapende arbeid og etiske refleksjoner. Dette berører i særlig grad personer med en alvorlig demenslidelse.

Kapasitet og kvalitetsutvikling av tjenestetilbudet til demente:

Fylkesmannen i Hedmark i samarbeid med KS Hedmark arrangerte i 2008 en to dagers konferanse med ca 300

deltagere hvor vi blant annet presenterte prosjekter / tiltak som berørte alle satsingsområdene innenfor demensplan 2015. Fylkesmannen har ikke fulgt opp den enkelte kommune i forhold til hvert enkelt satsingsområde. Vi er likevel av den oppfatning at kommunene har økt fokus på etablering av dagtilbud og forskjellige tiltak knyttet opp mot pårørende arbeid. I følge kartleggingen fra Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse i 2007 hadde 10 kommuner etablert tilrettelagte dagtilbud til demente og 7 kommuner hadde organisert tilbud til pårørende.

86.3 Kompetanseløftet 2015

Fylkesmannen fikk bevilget kr 4 740 225 til fordeling i 2008 via Kompetanseløftet. Vi mottok søknader fra 17 kommuner hvorav 15 kommuner hadde vedlagt en kompetanseplan med noe varierende utforming og innhold. Trysil og Elverum kommune skulle utarbeide en plan i løpet av 2008. De kommunene som ikke søkte om kompetansemidler i 2008 var Alvdal, Engerdal, Tynset, Grue og Eidskog. Eidskog kommune overførte imidlertid en del midler fra 2007 som var øremerket kompetanseheving.

Personellutviklingen

Fylkesmannen i Hedmark opplever det som problematisk å følge med i personellutviklingen i pleie- og omsorgstjenesten. Statistikk over personellutviklingen i pleie- og omsorgstjenesten fra 2006 – 2007 viser at det er en økning med 317 årsverk. For noen av kommunene fremkommer det store endringer i antall årsverk som ikke er i samsvar med annen informasjon vi har om kommunene. Det gjelder spesielt Kongsvinger, Ringsaker, Nord-Odal og Engerdal kommune.

Fylkesmannen mener det er behov for at personellstatistikken for pleie- og omsorgstjenesten blir ytterligere kvalitetssikret slik at det kan bli et pålitelig hjelpemiddel både for kommunene og sentrale myndigheter. Det er viktig at statistikken viser den reelle personellinnsatsen i pleie- og omsorgstjenesten. Data som er bare basert på lønnsutbetalinger på et bestemt tidspunkt, kan inneholde feilkilder blant annet knyttet til sykefravær og bruk av vikarer.

Læreplasser for helsefagarbeidere

Med utgangspunkt i måltallene i Kompetanseløftet 2015 har vi beregnet at vi bør ha ca 70 nye lærlinger i helsefagarbeiderfaget pr. år. Hedmark fylkeskommune opplyste pr 3. juli 2008 at 76 lærlinger hadde søkt om læreplass fra høsten 2008. Dette er i samsvar med måltallene i kompetanseløftet.

Når det gjelder søkertilgangen til VG 1 helse- og sosialfag er det en nedgang fra 2007. Det var 358 søkere til VG1 helse- og sosialfag fra høsten 2008. Tilsvarende tall for 2007 var 423. Søker tilgangen til VG 2, helsefagarbeiderutdanningen er på samme nivå som i 2007 – med 135 søkere.

Kvalifisering av voksne til helsefagarbeidere.

Fylkesmannen opplever at det skjer mye positivt i forhold til voksne som ønsker å ta helsefagarbeider utdanning. Fylkesmannen har til sammen gitt kr 800 000 i støtte til denne satsingen i 2008. Vi opplever at dette krever mye arbeid over lang tid. Det handler om å motivere kommunene, motivere den enkelte ansatt og legge til rette for et individuelt utdanningsløp for hver enkelt.

I følge plantallene for 2008 vil det bli en reduksjon på ca 50 årsverk med ufaglærte i 2008. Fylkesmannen har et tett samarbeid med fylkeskommunen i forhold til denne satsingen. Fylkeskommunen med sine videregående skoler ønsker å tilrettelegge for et individuelt utdanningsløp for den enkelte. Fylkeskommunen tar ansvar for den teoretiske undervisningen, gjerne på arbeidsplassen, mens kommunen tar ansvar for praksisopplæring, samt tar ansvar for å motivere og støtte den enkelte under utdanningsløpet. To av kommunene i Hedmark har undertegnet en egen samarbeidsavtale med en videregående skole hvor kvalifisering til helsefagarbeider er et viktig punkt. Denne modellen jobbes det med å videreføre til flere kommuner og vi oppfatter at det er stor interesse for tiltaket.

Fylkesmannen mener det er både riktig og viktig å gi tilskudd til dette tiltaket. Det er videre viktig at utdanningsløpet fører til en formell godkjenning som helsefagarbeider og at kommunen sikrer at den enkelte får tilbud om tilnærmet hel stilling etter endt utdanning.

Fagskoleutdanning

I Hedmark har vi en NOKUT godkjent fagskole – Storhamar videregående skole. I tillegg har folkeuniversitetet sentralt blitt NOKUT godkjent og har tilbud om videreutdanning innenfor psykisk helsearbeid og eldreomsorg. Tre kommuner har inngått avtale med folkeuniversitetet i Hedmark.

Storhamar videregående skole – Hedmark fagskole tilbyr videreutdanning i psykisk helsearbeid og eldreomsorg og

det planlegges videreutdanning i veiledning. Måltallet i Kompetanseløftet 2015 er 1500 studenter pr. år på landsbasis – det vil si 72 personer i Hedmark (4,8%). Rapporteringen viser at 61 studenter har gjennomført studiet i 2007 og at det er planlagt fagskoleutdanning for 122 elever i 2008.

Fylkesmannen tror at måltallet for Hedmark vil nåes. Markedsføring av studiene har vært høyt prioritert også i 2008 og tilbakemeldingen til skolen er at flere kommuner har fått forståelse av hva dette betyr. Hedmark fagskole kan gi tilbud om både desentralisert undervisning samt undervisning ved Storhamar videregående skole.

Fylkesmannen har i denne sammenheng valgt å støtte NOKUT- godkjente videreutdanningstilbud og ikke etterutdanningstilbud som gis av ulike kompetansehevende aktører. Vi har støttet fagskoleutdanning med kr 1.500 000 i 2008. All støtte er gitt til kommunene. Støtten er basert på søknader knyttet opp mot måltall og antall ansatte som ønsker å ta fagskoleutdanning.

Relevant videreutdanning for høgskoleutdannet personell.

I følge innsendt rapportering er det 44 personer med høgskoleutdanning som har fullført videreutdanning i 2007. I 2008 er det 93 ansatte som planlegger å fullføre en videreutdanning. Den største andelen er annen videreutdanning. Under annen utdanning utgjør palliativ omsorg en stor andel.

Ved høgskolen i Hedmark er det ikke etablert noen videreutdanning innenfor geriatri og demensomsorg for ansatte med høgskoleutdanning. Fylkesmannen hadde sett det som en fordel om alle høgskoler hadde et tilbud om videreutdanning innenfor dette fagområdet da det er stort behov for denne kompetansen, både i kommunene og i spesialisthelsetjenesten.

Det er i flere sammenhenger tatt opp med sentrale myndigheter om det er mulig å få til en egen tilskuddsordning på lik linje med den som er etablert i forhold til videreutdanning for høgskolepersonell i psykisk helse. Hvis sentrale myndigheter mener det er behov for en bred og sammensatt kompetanse på dette området er en gunstig tilskuddsordning over tid et meget viktig og effektivt virkemiddel. Denne kompetansen er viktig for å møte de utfordringer som er skissert i St. meld. 25 – Omsorgsmeldinga. I 2008 bevilget vi kr 1 127 000 til dette formålet inkludert kr 200 000 som var øremerket geriatri og demensomsorg.

86.4 Investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger

Fylkesmannen informerte kommunene ved kommunens ledelse på et møte 14. februar 2008 om nye forskrifter og retningslinjer for investeringstilskudd knyttet opp mot sykehjem og omsorgsboliger. Hedmark har fått tildelt 530 enheter via investeringstilskuddet fram til 2015. I løpet av første halvår 2008 foretok vi en kartlegging for å undersøke kommunenes vedtatte og planlagte behov for nye investeringer. I følge ovennevnte kartlegging har vi fått tilbakemelding på at det er behov for å bygge og eller renovere 1073 nye enheter i Hedmark. I 2008 prioriterte vi bygging / renovering av 162 enheter - 107 sykehjemsplasser og 55 omsorgsboliger.

86.5 Kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Fylkesmannen har et tett samarbeid med KS regionalt. Vi har imidlertid lite kontakt og oversikt over sentrale prosjekter som KS er ansvarlig for. Vi er kjent med at 2 kommuner har inngått avtale om å delta i etikk prosjektet og noen få kommuner har avtale om kvalitetskommune prosjektet. Vi er heller ikke involvert i noen effektiviseringsnettverk i forhold til helse- og omsorgstjenestene.

Når det gjelder implementeringen av internkontrollforskriften og etablering av kvalitetssystemer har vi i 2008 hatt mye kontakt med enkeltkommuner hvor dette har vært hovedtema. I tillegg har vi i denne sammenheng også hatt mye fokus på pasientdokumentasjon. Helsetilsynet i Hedmark / Fylkesmannen i Hedmark arbeider kontinuerlig med disse spørsmålene både via enkeltsaker, i forbindelse med systemrevisjoner og i forbindelse med råd- og veiledning overfor kommunene.

Når det gjelder fylkesmannen oppgave, hvor vi skal bidra til at kommunene har tilfredsstillende opplysningsmateriell om hvordan tjenestetilbudet er organisert lokalt og hvor innbyggerne kan henvendes seg med spørsmål, har vi ikke prioritert dette i 2008. Vi er imidlertid kjent med at flere kommuner har lagt ut noe informasjon på sin nettside

86.6 Legetjenester i sykehjem. Undervisningssykehjem

Det er 7 kommuner som ikke har utarbeidet lokal norm for legetjenester i sykehjem. Det er Engerdal, Folldal, Alvdal, Tynset, Trysil, Grue og Åmot. Åmot kommune har imidlertid ettersendt en oversikt uten grunnlagsmaterieell i desember 2008. Vi er noe usikker på om Tolga, Os og Elverum kommune har gjennomført en skikkelig kartlegging over behov og hva legetjenesten ved sykehjem innebærer.

Fylkesmannen har bidratt og hatt ovennevnte som tema på flere samlinger for kommunene og vi har også drøftet saken med enkeltkommuner.

Hedmark undervisningssykehjem er etablert og det skjer mye positivt på alle tre sykehjemmene. Undervisningssykehjemmet i samarbeid med alderspsykiatrisk kompetansesenter og fylkesmannen arrangerte en konferanse for fagutviklingssykepleiere og ledere ved sykehjemmene i fylket i november 2008. Dette tiltaket ble veldig godt mottatt og det er ønske om en årlig samling hvor forskjellige utviklingsprosjekter blir presentert og hvor det er mulig å utveksle erfaringer på tvers av kommunene. Undervisningssykehjemmet har fått tildelt noen midler over kompetanseløftet - frie midler – hvor de øvrige sykehjemmene i fylket kan søke om støtte til egne utviklingsprosjekter med veiledning og oppfølging fra undervisningssykehjemmet.

86.7 Økt forvaltningskompetanse. Saksbehandling i helse- og sosialtjenesten

Det ble gjennomført større opplæringsopplegg på dette området i 2007 og 2008. Vi har avholdt eget kurs om saksbehandling av kapitel 4 i sosialtjenesteloven i 2008. Vi har også i 2008 fulgt opp med rådgivning overfor kommunene. Gjennom NAV har det vært mye fokusert på kapitel 5 og saksbehandling i forholdt til Kvalifiseringsstøtten (se eget kapittel). Mye av rådgivningen både når det gjelder helse og sosiallovene er basert på saksbehandling i enkeltsaker, men mye foregår også i de møtene vi har med kommunene og de ansatte i alle sammenhenger. Oppfølgingen av systemrevisjoner har også fokusert på å bringe saksbehandlingen i samsvar med lovgivningen.

86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming

Fylkesmannen har overprøvd 43 kommunale vedtak om bruk av tvang/makt overfor mennesker med psykisk utviklingshemming. Alle vedtak ble stadfestet.

I alt ble det søkt om dispensasjon fra utdanningskravet i 34 saker. Dette omfatter 591 tjenesteytere.

Det er innkommet 990 meldinger om skadeavvergende tiltak på i alt 39 brukere, jfr sosialtjenestelovens § 4A-5, 3. ledd, bokstav a, i løpet av året.

Det er foretatt 2 stedlige tilsynsbesøk knyttet til vedtak etter sosialtjenestelovens kap 4A.

Det har vært avholdt månedlige samarbeidsmøter med Habiliteringstjenesten for voksne funksjonshemmede.

86.10 IPLOS – individbasert pleie- og omsorgsstatistikk

Her har vi gjort lite overfor kommunene. Det er to kommuner i Hedmark som ikke har levert eller levert for dårlige data i 2007 – Engerdal og Rendalen kommune. Helsedirektoratet har hatt hovedansvar for både opplæring og oppfølging.

Resultatområde 87 Psykisk helse

87.1 Tvungen undersøkelse

87.2 Behandling uten eget samtykke

87.3 Privat forpleining i det psykiske helsevernet

87.4 Godkjenning av institusjoner som skal ha ansvar for tvungent psykisk helsevern

87.5 Vedtak om overføring

87.6 Forpleining, kontroll og tilsyn med pasienter i det psykiske helsevern

87.7 Opptrappingsplan for psykisk helse

- Kvalitetssikre og videresende kommunenes rapportering på øremerkete midler og kommunale egenfinansierte tiltak for 2007 til Helsedirektoratet. Sammenstille og kvalitetssikre tallene. Tallene er også sendt, gjennomgått og korrigert i samarbeid med SINTEF.
- Vurdere det kvalitative innholdet i tilbudet i kommunene. Sammenstille. Detaljer kommer senere. Oppdrag trukket fra direktoratet.
- Stimulere til økt rekruttering til helsestasjonstjenesten med vekt på psykisk helsearbeid. Ingen spesielle tiltak. Følger med på utviklingen gjennom rapportering.
- Fra 2008 og framover skal FM vektlegge sammenhengen mellom det psykisk helsearbeidet og innsatsen på rus- og folkehelsearbeidet. Når det gjelder sammenhengen mellom rusfeltet og psykisk helse har det vært samarbeidet om flere konferanser, og om samarbeidet med brukerorganisasjonene og arbeidet med brukermedvirkning. Når det gjelder psykisk helse og folkehelse er det samarbeidet rundt nettverksgruppene i forhold til partnerskap.
- Stimulere til økt vektlegging av reell brukermedvirkning, herunder samarbeid med brukerorganisasjonene, jfr vilkår for utbetaling av tilskudd. Har rettet spesiell innsats mot kommuner som har kommet kort i dette arbeidet. Vi har hatt møter med fylkeslag og enkelt kommuner, og har vært med å planlegge videre opplæring / kurs i noen kommuner. Det er en egen gruppe som jobber med dette med deltakere fra fylkeslaget, kommuner, Mental Helse kompetanse og fylkesmannen. Vi har søkt og fått ekstra midler av Helsedirektoratet til dette arbeidet. Godt samarbeid med brukerorganisasjonene.
- Stimulere kommunene til god informasjon til befolkningen. Vi har bistått kommunene og Apeland informasjon i kontaktetablering og motivasjonsarbeid når det gjelder utvikling og forbedring av kommunenes nettsider om psykisk helse. Vi har bidratt til å motivere kommuner til å søke støtte til arrangementer i forbindelse med Verdensdagen for psykisk helse. Vi har søkt og fått ekstra midler fra fylkeskommunen i tillegg til midlene gitt fra Mental Helse og eget bidrag. Vurdert søknader og fordelt midler i samarbeid med fylkeskontakten i Mental Helse. 20 av 22 kommuner i Hedmark har søkt og fått midler, stor aktivitet med flere arrangementer i hver kommune.
- Bistå med gjennomføring og samarbeid om Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse. Gjennomført konferanse psykisk helse, arbeid og rus. Deltatt på konferanse. Det har ellers vært mindre kontakt enn tidligere år.
- Vurdering og utbetaling av øremerkete midler 1. termin. Oppfølging av kriterier, dokumentasjon og tilbakeholdte midler.
- Vurdere om alle kommuner har oppfylt samtlige vilkår på en tilfredsstillende måte før utbetaling av 2. termin. Vi har vurdert dokumentasjonen og hatt møter med noen kommuner angående oppfyllelse av kriterier og krav til dette. Skriftlige samarbeidsavtaler mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten er nå på plass i alle kommunene i Hedmark. Samtlige kommuner fikk utbetalt øremerket tilskudd 2. termin, men fondsmidler er holdt tilbake for de kommunene som har dette.

87.8 Dispensasjon fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevernet

87.9 Godkjenning av psykiatriske poliklinikker

87.10 Gjennomføring av tvungent psykisk helsevern for personer som ikke har bosted i riket

Vi har ikke hatt noen henvendelser om hjemsendelse eller hjemhenting i 2008. Foretatt intern orientering om veileder og utarbeidet interne rutiner. Med så lite omfang ser vi det som uhensiktsmessig å delegere en slik relativt komplisert ordning til det enkelte fylke.

Resultatområde 88 Rusområdet

88.1 Alkoholoven

Ansvarlig salg – ansvarlig vertskap

Det interkommunale rusprosjektet i nordfylket fikk i 2008 tilskudd på kr. 75.000,- etter statsbudsjettets kapittel 0761 post 21. Tilskuddet gis til opplæringstiltak med tema: Ansvarlig salg – ansvarlig vertskap. Det interkommunale rusprosjektet i nordfylket består av 9 kommuner som har samarbeidet om en felles ruspolitisk handlingsplan. Denne planen er politisk vedtatt og stiller som vilkår til salgs- og skjenkesteder at de skal delta på kurset ansvarlig salg – ansvarlig vertskap som vilkår for å få skjenke- eller salgsbevilling. De ni kommunene som deltar i det interkommunale rusprosjektet er: Åmot, Stor-Elvdal, Engerdal, Rendalen, Alvdal, Folldal, Tynset, Tolga og Os.

88.2 Rusmiddelarbeid

Rapport for første halvår 2008

Målgruppe	Tema	Dato
Mental helse	Opptappingsplan psykisk helse og rus	30-31.05
Grue kommune	Fagdag om taushetsplikt	04.06.08
Folldal kommune	Interkommunalt samarbeid/opptappingsplan	19.06.08
Alvdal kommune	Interkommunalt samarbeid / opptappingsplanen	19.06.08
Kompetansesenteret for dobbeltdiagnose v/ prosjektleder	Lavterskeltiltak for målgruppen + boligsosiale tiltak	04.06.08
Pasientombudet	Opptappingsplanen for rusfeltet	11.06.08

Samarbeid med NAV

Tema for samarbeid	Dato
Seminar "Arbeidsliv, psykisk helse og rus".	06.05-12.06-03.07.
Ruskonsulentmøte	18.06.08

Avholdte faglige fora og nettverk for kommuner

Kommuner	Tema	Dato
Hamar, Stange, Ringsaker, Elverum, Trysil	Opptappingsplanen for rusfeltet ++	18.06.08

--	--	--

Bidrag til etablering av arenaer og nettverk rundt tiltakene

Beskrivelse av aktivitet	Dato
Avtalt samarbeid fremover med Østnorsk kompetansesenter	10.06.08
Deltagelse i K8 samarbeidet, Effektiviseringsnettverk	28-29.05.08
Avtalt samarbeid med Rusmisbrukernes interesseorganisasjon, RIO, fortsetter	08.05.08
Avtalt samarbeid med rådgiver for brukermedvirkning, fortsetter	08.05.08
Avtalt samarbeid med Retretten, RIO om koordinerende tillitspersoner	24.06.08
Seminar "Risikoutsatte barn, unge og deres pårørende"	05.06.08
TV aksjonen 2008 med fokus på barn og unge gjennom Blå kors.	11.06.08

Rapport for andre halvår 2008.

88 Rusområdet
88.2 Rusmiddelarbeid

Gjennomført av opplærings- og informasjonstiltak

Målgruppe	Tema	Dato
Kommunene,	TV aksjonen 2008. Gjennomførte 4 miniseminarer i samarbeid m/ RIO og politiet	27.08.08 03.09.08 04.09.08 08.09.08
Kommunene, NAV, arbeidsliv	Seminar "arbeidsliv psyk. Helse og rus, Lillehammer	19. - 20.11.08
Kompetansesenteret for dobbeltdiagnose v/ prosjektleder	Lavterskeltiltak for målgruppen + boligsosiale tiltak + ACT team	31.10.08
Kommuner i Hordaland	Foredrag om individuell plan	01.09.08
Biri treningssenter	Opptappingsplanen for rusfeltet	01.10.08
Tynset, rusforum nord – Østerdal, RIO	Foredrag om individuell plan	05.11.08
Ringsaker	Kursopplegg: Tidlig intervensjon/ avdekkingskompetanse	23.10.08 11.11.08 01.12.08
Brukerstyrt senter / Mental helse Hedmark	Samarbeid om "Verktøykassa for brukermedvirkning.	27.10.08 16.12.08
Studietur til Danmark m/ Ringsaker	LAVterskel omsorgsboliger og LAR	12. – 14.11.08
Pasientombudets møte med brukerorganisasjoner	Opptappingsplan for rusfeltet pluss status ift tilskudd	24.09.08

Samarbeid med NAV

Tema for samarbeid	Dato
Seminar "Arbeidsliv, psykisk helse og rus" + masse foredrag	19.- 20.11.08

Informasjon om opptrappingsplanen, til NAV kontakter	29.08.08
--	----------

Avholdte faglige fora og nettverk for kommuner

Kommuner	Tema	Dato
R22, alle	Tilskuddsordninger, Folkehelse, Brukermedvirkning, samarbeid med østnorsk kompetansesenter	18.06.08 22.10.08
Hamar, Stange, Ringsaker	Boligsosialt arbeid. Interkommunale akuttboliger	19.09.08
Grue	Taushetsplikt, kurs for miljøarbeiderne	14.10.08
NAV lederne / sosialsjefer i kommunene	Opptrappingsplanen og tilskuddsordningene	17.10.08
Tynset	Etablering av referansegruppe for KTP ordningen. Orientering om Opptrappingsplanen	21.10.08
Eidskog	Brukermedvirkning, Fagdag sammen med mental helse Hedmark	04.11.08
Seminar m/ Husbanken, Scandic Hamar.	"alle må bo – noen må ha hjelp.	03.12.08

Bidrag til etablering av arenaer og nettverk rundt tiltakene

Beskrivelse av aktivitet	Dato
Etablert samarbeidsforum med østnorsk kompetansesenter sammen med Fylkesmannen i Oppland	19.08.08 06.11.08
Deltagelse i K8 samarbeidet, Effektiviseringsnettverk	8-9 sept.08 17-18 nov
Oppsetting av teaterstykke ifb med Tv –aksjonen 2008, på 5 videregående skoler i fylket	Uke 40 og 41
Nordisk konferanse "Barnet og rusen", Sandefjord	24-26.09.08
Møte med høgskolene ifb med samarbeid vedr videreutdanning "psykososialt arbeid med barn og unge"	16.12.08
Samarbeidsmøte med Pasientombudet	09.12.08
Seminar planlegging "Risikoutsatte barn og unge"	21.08.08 10.10.08
Rådgiversamling Gardemoen	28. - 30.10.08
Planlegging av Røroskonferansen 2009	03.11.08

Oppgi antall kommuner hvor koordinerende tillitspersoner er på plass:

Ringsaker kommune		
Interkommunalt samarbeid i nord fylket v/ Tolga, Os og Tynset		

Oppgi ulike modeller hvor embetet bidrar i utviklingen av kommunenes rusarbeid

Elverum	Innspill til rullering av ruspolitisk handlingsplan, avtalt presentasjon i
---------	--

	januar 2009
R22	Orientering / informasjon om tilskuddsordningene. Helsedirektoratet deltar i dette forum sammen med RIO og ØKS.
De kommunale og interkommunale rusforaene	I samarbeid med Østnorsk kompetansesenter

Andre oppgaver:

- Gjennomført tilsyn ved Tyrilitunet (ett meldt (26.08.08) og ett uanmeldt (26.11.08). Frankmotunet (ett meldt (18.12.08) og ett uanmeldt (05.11.08). Tilsyn ved Fagertun (17.12.08)
- Tett samarbeid med Rusmisbrukernes interesseorganisasjon, RIO, lokalt og regionalt.

Ressursrapportering

Rapportering på ukeverk foretatt etter beste evne. Det er noe uklart i rapporteringen vedr. sosialtjenestelovens kap. 4 A - om det skal rapporteres på resultatområde 81 eller 86.

Resultatområde	FMHE	Sum		
1510 Fagdep. 1510 Fagdep.				
Resultatområde 75	4	4	0	
Resultatområde 76	4	4	0	
Resultatområde 77	134	134	0	
77.4 Førerkortsake	99	0	0	
Resultatområde 83	49	49	0	
Resultatområde 84	32	32	0	
Resultatområde 85	12	12	0	
Resultatområde 86	0	48	0	48
Resultatområde 87	6	45	6	45
Resultatområde 88		29	0	29
Sum:	241	122	241	122

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 81 Tilsyn og klagesaksbehandling etter sosialtjenesteloven

Rapportering av behandling av klagesaker etter sosialtjenestelovgivningen er rapportert direkte til Statens helsetilsyn, og også gjennom SYSAM-rapporteringen.

81.1 Planlagte tilsyn

Fylkesmannens ansvar for å føre systemrettet tilsyn med kommunenes virksomhet.

Det ble i 2008 gjennomført landsomfattende tilsyn med 6 kommuner innenfor området kommunalt barnevern, helse- og sosialtjenester. I tillegg ble det gjennomført tilsyn med 1 kommune innenfor området helse og sosialtjeneste til hjemmeboende eldre og 2 kommuner om tjenester til utviklingshemmede.

Samlet ble det innenfor sosialtjenestemrådet gjennomført 9 systemrevisjoner

81.2 Områdeovervåking

81.3 Klager etter sosialtjenesteloven

Det har i 2008 kommet inn 212 klagesaker etter sosialtjenesteloven. Vi har behandlet 212 saker, fordelt på 182 saker etter sosialtjenesteloven kap. 5, 30 saker etter kap. 4 og 10 saker etter andre bestemmelser. Oppgangen har vært størst på saker etter kap. 5. og en nedgang i kap. 4 saker. Totalt sett har det vært en oppgang på nærmere 50 saker. Det brukes mest tid på kapittel 4 saker. Dette skyldes at saker etter kap. 4 er omfattende og tunge å behandle.

Vi hadde ved årets utgang en restanse på 10 saker. Hovedtyngden av disse kom inn i desember 2008.

81.4 Spesielle oppgaver etter sosialtjenesteloven kap. 4A

81.4 Spesielle oppgaver etter sosialtjenestelovens kap. 4 A (se 86.8)

Fylkesmannen har i 2008 stadfestet 39 kommunale vedtak om bruk av tvang og makt. Dette er en reduksjon på 8 saker i forhold til 2007. Det er gjennomført individtilsyn i forhold til 2 personer som har vedtak om bruk av tvang og makt. Det lave antallet skyldes langvarig sykmelding av nøkkelpersonell i avdelingen

81.5 Andre oppdrag

81.6 Hendelsesbasert tilsyn

I 2008 har det ikke vært foretatt noe hendelsesbasert tilsyn. På bakgrunn av innkommet informasjon/klager har det vært gjennomført oppfølgende tilsyn i 2 kommuner. Disse tilsyn er gjennomført som systemrevisjoner og er rapportert som dette.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling etter helsetjenestelovgivningen

Se underpunktene.

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

Hendelsesbasert tilsyn er rapportert til Statens helsetilsyn i RegRoT-systemet innen 20. januar 2009.

Vi har hatt 6 henvendelser fra politiet med spørsmål om vurdering av om etterforskning skal igangsettes.

82.2 Planlagte tilsyn

Antall gjennomførte tilsyn og tilsynsrapporter fra hvert enkelt tilsyn er oversendt Statens helsetilsyn.

82.3 Områdeovervåking

82.4 Klager etter helsetjenestelovgivningen

82.5 Andre oppdrag

Håndtering av varsel fra helseinstitusjon om innleggelse med hjemmel i sosialtjenesteloven §§ 6-2, 6-2a og evt. 6-3

Vi har mottatt 7 varsler fra Sykehuset Innlandet Hf vedrørende innleggelse med hjemmel i sosialtjenesteloven. 6 etter § 6-2 og 1 etter 6-2a.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE	Sum
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.
Resultatområde 81	48 0	48 0
Resultatområde 81.1 og 81.2	21	0 0
Resultatområde 82	219	219 0

Resultatområde 82.2 og 82.3	59		0	0
Sum:	267	0	267	0

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Avkjørselssaker etter vegloven

Resultatområde 92 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

Fylkesmannen har behandlet kun 1 ny konesjonssøknad i henhold til gjeldende instruks. Videre er Fylkesmannens database over gjeldende konesjoner ajourført i flere omganger med endringer i opplysninger vedrørende forsikringer og driftsansvarlige for ulike taubaner.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE	Sum		
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.		
Resultatområde 91 og 92	4	4	0	
Sum:	4	0	4	0

Utenriksdepartementet

Resultatområde 93 Apostiller

Det ble foretatt 355 apostilleforretninger.

Resultatområde 94 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE	Sum		
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.		
Resultatområde 93 og 94	3	3	0	
Sum:	3	0	3	0

Kultur- og kirke departementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

20 samfunn mottok tilskudd, det er samme antall som i fjor.

Resultatområde 96 Gravferdsloven

27 søknader om askespredning ble innvilget, 3 fikk avslag. I samarbeid med Fylkesmannen i Oppland praktiseres regelverket slik at det ikke gis tillatelse til askespredning i vassdrag som brukes som drikkevann eller som er mye brukt til rekreasjon.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

---

1 søknad ble innvilget, 1 fikk avslag.

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE		Sum
	1510 Fagdep.	1510 Fagdep.	
Resultatområde 95	2	2	0
Resultatområde 96 og 97	3	3	0
Sum:	5	0	5 0

Fornyings- og administrasjonsdepartementet

Resultatområde 98 Administrative oppdrag

98.1 Rekruttere og beholde medarbeidere

Gjennomført:

- satt mål og utarbeidet planer for å øke rekrutteringa av personer med innvandrerbakgrunn
- tiltak for inkluderende arbeidsliv
- tiltak for integrering av personer med nedsatt funksjonsevne
- tiltak for at eldre arbeidstakerer skal bli stående lengre i jobb
- tiltak for å få ned sykefraværet i embetet

Ny avtale om inkluderende arbeidsliv utarbeidet. Målsetting bl.a. at sykefraværet ikke skal overstige 5 %.

Sentral avtale om seniorpolitiske tiltak er fulgt opp. Det er inngått lokal avtale om at det kan søkes om 6 fridager for ansatte over 62 år.

Høsten 2008 startet embetet arbeidet med innføring av Webcruiter som rekrutteringsverktøy og fra og med 2009 lyses alle stillinger ut med at det skal søkes elektronisk.

Embetet hadde 16 tilsettingssaker hvorav 3 interne. Det var godt kvalifiserte søkere til alle stillingene. Vi har ingen ubesatte stillinger.

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Embete	Antall 2008	% 2008	Antall 2009	% 2009
FMHE	0	0	1	1
Sum	0	0	1	1

98.2 Kompetanseutvikling

Hovedandelen av kompetansemidler er brukt til fellesskapstiltak. Vi hadde embetssamling med arbeidsmiljø og arbeidsglede som hovedtema.

Fordeling menn/kvinner i lederstillinger

Embete	Kunngjorte lederstillinger	% tilsatte kvinner	% tilsatte menn	% kvinnelige ledere	% mannlige ledere
FMHE	16	56	44	2	6

Fordeling av kompetansemidler

Embete	% kompetanse kvinner	% kompetanse menn	% under 50 år	% over 50 år
FMHE	49	51	53	47

98.3 Medvirkning

Det er inngått ny Tilpasningsavtale til Hovedavtalen om medbestemmelse m.v. Arbeidet med medbestemmelse er i tillegg nedfelt i våre personalpolitiske og lønnspolitiske dokumenter. Medvirkning utøves gjennom Samarbeidsutvalget med fagforeningene, 6 – 7 årlige møter, arbeidsmiljøutvalget, 4 årlige møter, forhandlingsutvalget for lokale forhandlinger, samt avdelingsvise møter med fagforeningene.

Fylkesmannen v/administrasjonsavdelingen har ledet og deltatt aktivt i Nettverk Innlandet i prosjekt "Samarbeidskompetanse og medbestemmelse".

98.5 Føringer på IKT-området

Kart og stedfestet informasjon

GIS var også i 2008 et satsingsområde for enhetsfylkeforsøket i Hedmark og enhetsrådet har en samordnet satsing på GIS. Dette er koordinert med Statens kartverk og gir stabile rammebetingelser for etablering av de interkommunale samarbeidene i fylket. I brosjyren fra enhetsrådet står det følgende:

"Enhetsrådet har vedtatt en samordnet satsning på GIS. Satsningen er koordinert med Statens kartverk og skal være et bidrag til stabile rammebetingelser for etablering av de interkommunale samarbeidene i fylket. En bevisst satsing på GIS skal bidra til å heve kompetansen i kommunene og gjøre Hedmark til et foregangsfylke innenfor GIS. Målet er at alle kommuner i Hedmark innen utløpet av 2008 skal ha etablert tilfredsstillende kompetanse på GIS og ha tatt aktivt bruk av GIS i arealplanlegging, forvaltning og saksbehandling, samt være i stand til å vedlikeholde geodatagrunnlaget.

Alle kommunene i fylket er nå med i operative interkommunale GIS samarbeid. Disse løsningene baserer seg på felles programvare- og kartservere og bruk av bredbånd. Dette innebærer at alle kommuner har fått tilgjengeliggjort geodata på internett og har tilgang på gode arbeidsverktøy for bruk i planarbeid, landbruksforvaltning, byggesaksbehandling og publikumsbetjening. De første samarbeidene er nå gått over fra prosjekt til fast drift. Status og videreføring er beskrevet i geodataplan for Hedmark og Oppland. De regionale GIS-samarbeidene har stor betydning for at det løpende daglige arbeidet i kommunene med ajourføring fungerer, kompetanse ivaretas og bevissthet hos ledelsen. Og at de som jobber i kommunene har et fungerende nettverk å spille på.

Fellesprosjekt mellom Statens kartverk, fylkesmennene og fylkeskommunene i Hedmark og Oppland, innlandsgis, ble fra og med årskiftet overført til fast drift. Hovedmålene med samarbeidet er å bidra til å sette intensjonene i [St.meld. nr. 30 \(2002-2003\) "Norge digitalt"](#) ut i livet. Innlandsgis, www.innlandsgis.no, har i 2008 vært i operativ drift. Den tidligere prosjektorganisasjonens ble avløst av et lederforum for GIS i Hedmark og Oppland som skal stå for forankring mot ledernivået hos de respektive partene samt å være et forum for strategiske diskusjoner på ledernivå. Lederforumet ble utvidet med en representant for Ststens vegevesen og to rådmenn. Dette forumet er ikke en del av Norge digitalt organiseringen, men har som ambisjon å kunne ta opp diskusjoner som er av mer strategisk karakter for de to fylkene. Det er også videreført ei operativ gruppe for drift som også fungerer som ett felles fagforum.

Etter at FAD har vedtok og i 2008 rullerte felles GIS strategi for alle embetene, er det lagt mer vekt på en mer konkret handlingsplan for vårt embete. Vi er representert i alle utvalg knyttet til geodataarbeidet regionalt. I 2006 ble det en felles organisering for Hedmark og Oppland. Les mer om dette på <http://www.statkart.no/hamar>. Samarbeidet med kartverket fungerer svært godt.

Med full tilgjengelighet til alle kartdata gjennom samordnet partnerskap i Norge digitalt via FAD har vi også fått utvidet vår bruk innenfor de tradisjonelle driftsoppgavene spesielt for landbruk og miljø. Felles referansegruppe GIS hos fylkesmannen i Hedmark sørger vi for at dette fagområde er forankret i alle avdelinger.

Det ble i løpet av året gitt tilbud om kurs i bruk av www.innlandsgis.no for samtlige ansatte. Ca 20 personer har deltatt på disse kursene. Det er i tillegg til ordinære driftsoppgaver startet opp og videreført prosjekter med tanke på utvidet bruk og nytte internt, men også med tanke på eksterne brukere. Sekundærklassering av saker i arkivsystemet ble startet 2006, men er fortsatt ikke satt opp som karttjeneste, dette vil bli iverksatt når det foreligger en operativ løsning fra programvareleverandørene, og er satt på handlingsplan for 2009. På beredskapsområde har konkret arbeid vært knyttet mot ICS/EIS prosjektet, [les mer her](#), dette prosjektet ble formelt avsluttet med en todagers øvelse/samling i Stavern. Det er deltatt i flere GIS relaterte prosjekter men arbeidet med "Modell for identifikasjon og prioritering av spesielt sårbare befolkningskonsentrasjoner og miljøressurser ved akutte forurensninger på land (MOB-Land)" har også i 2008 tatt en del ressurser. Dette prosjektet er det mottatt ekstern finansiering til i tillegg til egeninnsats. [Strandsoneprojekt mjøsa](#) og oppfølging av arbeid som ble initiert gjennom geoPortal 2007 arbeidsgruppe 2 (tilgang til plandata) er andre prosjekter vi har vært involvert i.

På kompetanseområdet har det vært løpende deltagelse på relevante kurs og konferanser gjennom året. Fylkesmannen i Hedmark har i 2008 vært representert som leder i FAD fagutvalg for kart/GIS og medlem i miljøforvaltningens IT/GIS gruppe.

Etablering av geodata, drift og vedlikehold av etablerte geodata

Dekningen av geodata i fylket er etter mange års målbevisst arbeid i ferd med å bli heldekkende. I tillegg er det etablert avtaler i alle kommuner om forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende geodata. Dette sikrer investeringene som er lagt inn i førstegangsetableringen. Som beskrevet er det økt bruk av dataene både lokalt og regionalt, noe som setter økt krav til oppdatering og ferske data. I tillegg er digitale terrengmodeller (DTM) basert på laserteknologi i ferd med å bli en del av infrastrukturen på samme måte som strekkartet og ortofotoet er det. Dette grunnlaget gir alle planmyndigheter / -prosesser større fleksibilitet da det ikke lengre er nødvendig etablere høydegrunnlaget fra flybilder. I tillegg finnes en rekke andre bruksområder (nye høydekurver, veiprojektering, skogtakst, høyspenttraseer, rydding av kraftgater...).

Det er stort behov for gjennomgang av hele vegsituasjonen i kartet, fra Europa- til landbruksveger. Dette sees i sammenheng med adressering på veg og gater, og kjøres som et prosjekt med SK og FM: Vegnett- og adresseringsprosjekt i Hedmark og Oppland. Alle skogsbil- og traktorveger vil bli gjennomgått og kvalitetssikret, og supplert med manglende innhold, spesielt traktorveger. Vil gi fullstendighet og riktig geometri i kartet. Grunnlaget for INON-kartlegginga vil bli komplett og GPS navigasjon fra bil fungerer bedre, herunder for utrykningskjøretøy

Tildelingen fra Skog og landskap i 2008 satte Landbruksparten i stand til å delta som fullverdig Geovekstpart i aktuelle prosjekter. En klar tendens er at nye Geovekstprosjekter går over mer enn en kommune. Årsaken til dette er de tidligere beskrevne interkommunale GIS-løsningene som har behov for et mest mulig felles grunnlag med likt opprinnelsestidspunkt. Samordningen med skogbruksplanlegginga fungerer og gir effekt.

Felles lisenspool for GIS

Fylkesmannen i Hedmark fikk for 2008 i oppgave å drifte felles lisenspool for GIS programvare. Dette har etter de tilbakemeldingene vi har fått fungert godt. I løpet av året ble antall lisenser justert noe i tillegg til at poolen ble utvidet med to nye produkter. Embetet er tildelt denne oppgaven også for 200

98.6 FRI (Fylkesmennes regionale informasjonsnett)

Fylkesmannen i Hedmark har driftsansvaret for FRI. FRI har vært i full drift hele 2008.

FRI sin infrastruktur er fysisk flyttet fra EDB AS (Kjonerud) til Statens hus. Dette ble gjort på grunn av oppsigelse fra vår leverandør Ergo Group.

Ny sentral Hardware plattform er satt i drift våren 2008. Dette omfatter:

- Storage server (SAN) – Internet Small Computer system Interface (iSCSI) basert på Datacore Software.
  - 1 Terabyte allokert for eksterne FRI tjenester
  - 1 Terabyte allokert for interne FRI tjenester
  - 1 terabyte ikke allokert pr desember 2008
- 2 x VMware 3.5 verter for FRI tjenester eksternt/internt.
- 2 x Checkpoint Firewall i clusterløsning.
- Ny Cisco switchplattform.

Domain Name Service (DNS/Mailbag hos FmOA og hos Hedmark fylkeskommune.

- Ny plattform innkjøpt for bruk i SSØ, satt i drift desember.
- Managementserver i eget management nett, begrenset tilgang for drift FRI.
- Active Directory/Domain Controller/Domain Name Service (fri-nett.local). For samtlige FMxx brukere.
- Foreløpig tom Exchange server.
- Microsoft SQL 2005 server.
- Information server. Grensesnitt for varslingstjeneste, rapportering m.m.

FRI drifter nå ca 120 ulike nett hos embetene og tjenesteleverandørene.

Virtual Private Network (VPN)

FRI VPN er en kryptert baretjeneste for samtlige embeter mot embetenes eksterne tjenesteleverandører som har krav om kryptering. Dette omfatter i dag tjenesteleverandørene Udanningsdirektoratet, Helsetilsynet, Senter for statlig økonomistyring, Statens landbruksforvaltning, Ergo Integration og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane (Trippelnett og katalogtjeneste)

Domeneregistrering og Domain Name Service (DNS)drifting

Fylkesmannen i Hedmark ble i oktober 2004 godkjent Norid Registrar (REG699-NORID). To dns servere er i drift, på to fysiske lokasjoner og i to forskjellige ip-nett. Tjenesten er i så måte RFC kompatibel. FRI driftsorganisasjon hoster pr. 15. februar dns for alle landets Fylkesmenn (fmxx.no domenene).

Mailvask

15 fylker er brukere av mailvask systemet. Systemet fungerer som en relay, og videresender vasket e-post til

fylkenes lokale e-postmottak. Systemet kan konfigureres med egne policyer pr. fylke. Hvert enkelt fylke kan dermed sette opp sin egen policy, hva gjelder spam/virus sjekking. All administrasjon foregår via et web grensesnitt.

Varslingssystem

Fri driftsorganisasjon utviklet i 2005 et system for å varsle om planlagt og uforutsett nedetid på tjenester i FRI. Systemet kan sende varsler via sms og/eller e-post. Varsel kan også vises på en webside. All administrasjon foregår via et web grensesnitt.

Fjernaksess

Vi har valgt en SSL VPN løsning fra Juniper Networks, basert på en Secure Access appliance type SA4000.

SA4000 støtter inntil 255 virtuelle systemer og 1000 samtidige brukere. Denne er foreløpig lisensiert for 250 samtidige brukere, foreløpig fordeling 10 samtidige brukere pr embete (20 hos FmOA).

Det største behovet er sikker tilgang til e-post og intranett/ekstranett, i noe mer begrenset omfang eksisterer det et behov for tilgang til andre typer tjenester, så som filtjenester og ulike applikasjonstjenester.

Nettadressen til FRI er: <http://www.fri-nett.no>

98.7 Trippelnett

98.8 Sentral drift av Fri rettshjelp-ordningen

98.9 Drift av ePhorte helpdesk og ePhorte testsenter for fylkesmannsembetene

Resultatområde 99 Partistøtteordningen

Ressursrapportering

Resultatområde	FMHE	Sum	
	1510	Fagdep.	1510
Resultatområde 99	2	2	0
Sum:	2	0	2
			0